

ΑΘΗΝΑΙ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ=ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Γ. Κ. ΠΩΠ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΩΡΕΑΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΣ ΤΟΥ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΦΥΛΛΟΥ

ΕΤΟΣ Δ'—ΑΡΙΘ. 4

ΑΠΡΙΛΙΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΩΣ ΝΑ ΟΡΓΑΝΩΘΗ ΤΟ ΝΕΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ Κ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ Καθηγ.
του Έθν. Πανεπιστημίου
ΠΕΡΙ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ Α. Ν. ΒΕΡΝΑΔΑΚΗ
Η ΜΕΤΑΛΛΕΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ Κ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ,
Καθ. Έθν. Πανεπιστ.
Η ΔΙΟΞΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΠΑΛΗ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ Κατά μετάφρασιν ΑΙ. Γ. Κ.
ΒΡΑΧΕΙΑ ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΦΟΡΑΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ, Ύπο
ΔΟΥΚΑ Γ. ΜΠΕΛΛΟΥ, Ιατρού.
Η ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΣ, δόγμαμα υπό Γ. Δ. ΚΟΡΟΜΗΔΑ
ΡΩΜΑΙΟΣ ΚΑΙ ΙΟΥΛΙΕΤΤΑ της Σιένης Ιστορικόν ανέκδοτον του 1395.
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΙΑΣ ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ, Αφροδίτη της Αριστοκρατίας—Αφρο-
δίτη της Σκηνής.
Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΟΥ ΑΓΓΛΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ
365 ΣΠΟΥΔΑΙΑ ΣΥΜΒΑΝΤΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ Ύπο Γ. ΙΑΚ. ΚΑΛΑΪΣΑΚΗ
ΕΙΚΟΝΕΣ * * * * *

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΧ. 2.

ΕΚ ΤΩΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΩΝ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ „ΑΘΗΝΑΙ“

1911

[Οἱ συνδρομηταὶ λαμβάνουσι τὸ Μηνιαῖον Παράρτημα ἄνευ ἄλλης διατυπώσεως. Οἱ τακτικοὶ ἀναγνώσται τῶν « Ἀθηνῶν » ἀποκόπτοντες καθ' ἐκάστην τὸ δελτίον τοῦτο καὶ παρουσιάζοντες τὰ δελτία τοῦ μηνός, λαμβάνουσι τὸ Παράρτημα τῶν « Ἀθηνῶν », οἱ μὲν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ παρὰ τῶν Γραφείων μας, οἱ δὲ ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις παρὰ τῶν κατὰ τόπους Ὑποπρακτορείων

ΙΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ LIMITED

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1839

Κεφάλαιον ἐγκεκριμένον £ 600.000
Κεφάλαιον καταβεβλημένον £ 315.510

ΕΔΡΑ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ.—ΓΕΝΙΚΗ ΔΕΥΘΥΝΣΙΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ,
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Κερκύρα, Κεφαλληνίᾳ, Ζακύνθῳ, Πάτραις,
Ναυπλίῳ, Πειραιεῖ, καὶ Τριπόλει.

ΟΡΟΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ

Οἱ τόκοι τῶν καταθέσεων ὁρίσθησαν ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1910 ὡς κάτωθι :

1) Εἰς Δραχμὰς.

3 ο)ο διὰ καταθέσεις ἀποδοτέας εἰς πρώτην ζήτησιν μέχρι Δραχμῶν 100.000
1)2 ο)ο διὰ καταθέσεις ἀποδοτέας εἰς πρώτην ζήτησιν διὰ τὰ πέραν τῶν
ἑτῶν. Δραχμῶν 100.000 ποσά.

3 1)2 ο)ο εἰσθεσίως διὰ καταθέσεις ἀποδοτέας μετὰ 6 μῆνας μέχρι 2

4 ο)ο » » » » » 2 ἔτη » 4

4 1)2 ο)ο » » » » » 4 » καὶ ἐπέκεινα.

(2 εἰς Chèques ἐπὶ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας

3 ο)ο διὰ καταθέσεις ἀποδοτέας εἰς α' ζήτησιν ἄνευ ὁρίου ποσοῦ.

3 1)4 ο)ο » » » μετὰ 6 μῆνας

3 1)2 ο)ο » » » » 1 ἔτος

4 1)2 ο)ο » » » » 2 ἔτη

4 1)2 ο)ο » » » » 2 ἔτη καὶ ἐπέκεινα.

Αἱ εἰς ἐπιταγὰς (chèques) ἐπὶ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας καταθέσεις ἀποδίδονται εἰς 8 εἰδὸς ἐγένειο κατάθεσις, παντὸς δικαιώματος χαρτοσήμου ἐπιβαρύνοντος τὸν καταθέτην.

LA PRÉTENDUE BATAILLE LITTÉRAIRE EN GRÈCE

Η ΔΗΘΕΝ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΠΑΛΗ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

[Κατὰ μετάφρασιν κ. Αι. Γ. Κ.]

Α

Ἡ προσεχὴς ἔνωσις τῶν σιδηροδρόμων τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος μετὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ δικτύου θὰ καταστήσῃ τὸ εἰς Ἀθήνας ταξίδιον εὐκολονδι' ὅλον τὸν κόσμον. Δὲν θ' ἀπαιτῆται πλέον νὰ διαπλεύσῃ τις θάλασσαν, οὐδὲ νὰ μελετᾷ πρὸ ἑβδομαδῶν περίπλοκα δρομολόγια. Ὅποιαδήποτε ἡμερανθελήσῃ τις θὰ δύναται ν' ἀνέλθῃ εἰς τὸ sleeping-car εἰς Γενεύην, Παρισίους, ἢ Βερολίνον, ὅπως κατέλθῃ εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως.

Αἱ συχνὰί σχέσεις αἵτινες ἐκ τούτου θὰ προκύψωσι μετὰ τῆς Ἀνατολῆς θὰ καταστήσωσι πολὺ πλέον ἐπίκαιρον τὸ γλωσσικὸν ζήτημα. Τί εἶνε τὸ ἀληθὲς ἐκ τῶν διαφόρων ἀντιλήψεων τῶν ξένων περὶ τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης;

Τὸ ζήτημα τοῦτο ἔχει τὸ πρακτικὸν αὐτοῦ ἐνδιαφέρον. καθότι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα δὲν ὁμιλεῖται μόνον εἰς τὸ σημερινὸν βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας κατὰ πρῶτον, ἐννοεῖται εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν Σμύρνην, τὴν Θεσσαλονίκην, τὴν Ἱερουσαλὴμ, τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀνευρίσκει τὴν αὐτὴν καὶ εἰς αὐτὰς ἔτι τὰς ἐπικινδύνους καὶ ἐρήμους γῶρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας

καὶ τῆς Ἀνω Αἰγύπτου ὅπου ἡ καταστροφή τῆς Τουρκικῆς ἐπιδρομῆς δὲν κατάρθωτε νὰ ἐξολοθρευθῇ ἐντελῶς οὔτε τὸ γένος οὔτε τὴν γλῶσσαν, τὰ ὅποια εἶχον ἐμφυτεύσει ἐκεῖ οἱ αἰῶνες τῆς ἀρχιότητος.

Δυστυχῶς, καὶ ἐκεῖνοι ἔτι τῶν Εὐρωπαίων, οἵτινες κατὰ τὴν νεότητά αὐτῶν εἶχον σπουδάσει καλῶς τὴν Ἑλληνικὴν, δισταζοῦσι νὰ κάμωσι χρῆσιν τοῦ πολυτίμου ἐφοδίου τὸ ὅποion διαθέτουσι, καὶ τοῦτο ἐξ ἀμφιβολίας περὶ τοῦ ἀποτελέσματος. Τοῦτο δὲ, διότι ἐκ προκαταλήψεως ἀποθαρρύνονται. « Ἄ! μάλιστα, δοκιμάσατε ν' ἀπαγγεῖλητε χωρὶον τι τοῦ Πλάτωνος εἰς κώμην τινὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οὔτε εἰς αὐτὰς τὰς Ἀθήνας θὰ σᾶς ἐννοήσωσι!» λέγουσι.

Οἱ οὕτω ὁμιλοῦντες μεγάλως πλανῶνται ὅχι μόνον διὰ τὰς Ἀθήνας, ἐστὶν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, ἀλλὰ καὶ διὰ πολλὰ χωρὶα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μὲν σημασιμενα ἐπὶ τοῦ χάρτου, καὶ τὰ ὅποια οὐχ ἤττον ἔχουσι τὴν φιλολογικὴν αὐτῶν κοινωνίαν καὶ τῶν ὁποίων αἱ ἀνακοινώσεις εἶνε ὑποδείγματα καλλιπερείας. Δέον ν' ἀναζητήσωμεν τὴν αἰτίαν τῆς τύσου διαδεδομένης ταύτης πλάνης.

Πρὸ παντὸς ἡ βάρβαρος προφορὰ ἡ διδασκομένη ἀπὸ τοῦ Ἐράσμου εἰς ἕπαντα

τὰ λύκεια τῆς Δύσεως προξενεῖτην παραζά-
λην τῆς πρώτης στιγμῆς εἰς τοὺς ξένους ἐλ-
ληνιστάς. Ἀποθιβαζόμενοι οὗτοι εἰς Πά-
τρας ἢ εἰς Πειραιᾶ, μὴ ἐννοοῦντες οὐδὲ λέξιν
ἐξ ὧν λέγονται περὶ αὐτοῦ, σκέπτονται
ἐὰν ᾗνε αὐτὴ ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα, περὶ ἧς
ἴσως ἤκουσαν, καὶ ἤτις ἐπὶ τσοῦτον ἠλ-
λαξε ὥστε νὰ καταστῇ ἄγνωριστος;

Ἐν βλέμματι εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἐὰν
ὁ ταξιδιωτὴς μὲς ἐσκέφθῃ ν' ἀγοράσῃ
κατὰ τὴν ἀφίξίν του, ἀμέσως θὰ τὸν καθη-
συχάσῃ. Αἱ τοιχοκολληθεῖσαι καὶ αἱ ἐπίση-
μοι ἔντυποι εἰδικοποιήσεις εἰς τοὺς λιμένας
καὶ τοὺς σταθμοὺς τῶν σιδηροδρόμων ἐπι-
αναφέρουσιν αὐτὸν ὀριστικῶς εἰς τὰς κλα-
σικὰς αὐτοῦ ἀναμνήσεις. Ἐὰν ὀλίγην ἐπι-
στήσην προσοχὴν κατὰ τὸ διάστημα τῆς
ἐδῶ διαμονῆς του, ἔστω καὶ μιᾶς ἐβδομά-
δος, ἡ γνώμη του θὰ σχηματισθῇ. Ἡ ση-
μερον ὀμιλουμένη ἐλληνικὴ γλῶσσα εἶνε
ἡ ἀρχαία, ἐκτὸς παραλλαγῶν τιῶν, εἰς
τὰς ὁποίας ὁ γνώστης τῆς ἀρχαίας δὲν θὰ
δυσκολευθῇ νὰ ἐξοικειωθῇ.

Ἐξ ἀντιθέτου, οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ με-
λετήσωσι τὸ ζήτημα ἐπιτοπίως καὶ ἐμ-
πράκτως, θ' ἀκούσωσιν ἢ θ' ἀναγνώσωσιν
ἐνίοτε περιέργως παραδοξολογίας.

Ἡ πλέον διαδεδομένη εἶνε, ὅτι ὑφίσταν-
ται σήμερον ἐν Ἑλλάδι δύο γλῶσσαι ἐν-
τελῶς διάφοροι, ἡ γραφομένη ἢ τις ὀμοιά-
ζει πρὸς τὴν ἀρχαίαν καὶ ἡ ὀμιλουμένη
ἢ τις εἶνε δῆθεν ἡ τῶν δημοτικῶν ἑσμά-
των. Κατὰ τὴν γνώμην ταύτην ὑφίστανται
ἐν τῇ χώρᾳ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο δύο
μερίδες διαμαχόμεναι πεισματωδῶς, ὅπως
κατορθώσωσι νὰ καταργήσωσι τὸν ἕνα τῶν
δύο τύπων πρὸς ὄφελος τοῦ ἑτέρου.

Ἐπάρχει ἐν τούτῳ προφανῆς ὑπερ-
βολή. Ἡ ἀνισότης τῶν δύο μερίδων
εἶνε τοιαύτη ὥστε μία ἀληθῶς νὰ θεωρη-
ταί ὡς ἀντιμαχόμενη καὶ μάλιστα ὡς
ὑπάρχουσα, κατέχουσα πράγματι τὸ ἀπει-
διον τῆς μάχης» εἶνε δὲ αὕτη ἡ ζητούσα
νὰ διατηρήσῃ καὶ ὄντως διατηροῦσα τὴν
καθαρεύουσιν». ἢ τις πλησιάζει εἰς τὴν
τῶν ἀρχαίων, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ συγγέ-
ται μετ' αὐτῆς.

Ἐὰν οἱ ἀντίθετοι, ὑπέμνηται τῆς ἀπο-
κλειστικῆς γλώσσης τῆς λεγομένης δημώ-

δους, εἶνε πλέον γνωστοὶ καὶ εἰς τοὺς ξέ-
νους δὲν ὀφείλεται τοῦτο εἰς τὸ ὅτι εἶνε
πολυκριθιμότεροι, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ὀ-
νομάζουσι δὲ ἐν Ἑλλάδι «μακλιαρούς»
τοὺς ὀπαδοὺς τῆς διεφθαρμένης ταύτης
παραλλαγῆς· καὶ ἐὰν ἤθελε τις νὰ παρα-
κολουθήσῃ εἰς κοινὴν γαλλικὴν γλῶσσαν
τὴν τριχοειδῆ ταύτην παραβολὴν θὰ ἔλεγε
τὸν ἀντικείμενον ὅτι εἶνε «quatre peles et
deux tondus» ἢτοι ἐπὶ λέξει τέσσαρες
μαδημένοι καὶ δύο κουρευμένοι, παροιμίαν
ἀντιστοιχοῦσαν μὲ τὴν ἐλληνικὴν «τρεῖς
κι' ὁ κούκκος».

Ἀλλὰ ἡμίσεια δωδεκάς φωνασκούντων
ἀνθρώπων προξενουσι περισσότερον θόρυβον
χιλίων σιωπώντων ἢ δὲ προσγινομένη κί-
νησις, ὅπως ἐξάρωσι τὰς ιδέας αὐτῶν εὐρί-
σκει τσοῦτον μάλλον εὐκολον ἀπήχησιν
ἐν τῇ Δύσει, καθόσον δύο ἢ τρεῖς τῶν
πλέον ἀνησύχων ὀπαδῶν διαμένουσιν ἐκεῖ
ὡν πρῶτος ὁ κ. Ψυχάρης πολιτογεγραμ-
μένος γάλλος, γαμβρὸς τοῦ Ρενάν, καὶ
φέρων τὸν τίτλον τοῦ καθηγητοῦ τῆς νεο-
ελληνικῆς γλώσσης ἐν Παρισίοις.

Ἄν ἀκούσῃ τις μόνον τὰς φωνὰς τῶν
ἐκπατρισθέντων τούτων ἐπὶ ζήτηματος,
τὸ ὅποσον ὄφειλον νὰ γνωρίζωσιν, εἶνε βε-
βητικῶς διατεθειμένος νὰ πιστεύσῃ τοὺς λό-
γους τῶν.

Κατὰ τὴν γνώμην τῶν κυρίων τούτων
ἡ νεωτέρα Ἑλλάς δὲν ἔχει γλῶσσαν καὶ
τοῦτο, διότι ἀρέσεται νὰ περιφρονῇ καὶ
ν' ἀπαρνήται ὡς χυδαίαν, διὰ τὴν ὁποίαν
αἰσχύνεται, τὴν ἀληθῆ ταύτην γλῶσσαν, ἢ
τις παρήγαγε οὐσίαν τερπνοτάτην, ἢν σή-
μερον ἔτι μεταχειρίζονται οἱ χωρικοὶ καὶ
οἱ ποιμένες τῆς. Προσπαθεῖ δὲ αὕτη, λέ-
γουν, νὰ ὑποκαταστήσῃ τὴν ἐλληνικὴν τοῦ
Ξενοφώντος ἀδεξίως ὅμως. Τοῦτο θεωροῦσι
παράδοξον μεγαλομηνίαν τὴν ὁποίαν πρέ-
πει τις νὰ ἐκρίνωσιν λαμβάνων σταθερὰν
ἀπόφασιν νὰ γράφῃ «ὅπως ὀμιλεῖ» ἢτοι
νὰ μεταχειρίζεται πανταχῶς καὶ ἀποκλει-
στικῶς καὶ δι' αὐτὴν ἔτι τὴν ἐπίσημον
γλῶσσαν, τὸ ὄφιν καὶ τὴν ὀρθογραφίαν τῶν
δημοτικῶν ἑσμάτων,

«Ὅπως ὀμιλοῦμεν». Μήπως δὲν εἶπον
ὅτι οἱ ῥήτορες τῆς ἐλληνικῆς Βουλῆς τότε
μόνον κατορθώουσι ν' ἀποφύγωσι τὴν χυ-

δαίαν γλῶσσαν ὅταν προετοιμάζουσιν ἐγ-
γράφως καὶ ἀναγινώσκουσι τοὺς λόγους αὐ-
τῶν! Καὶ ἐν τούτοις δὲν ὑπάρχει ῥητορι-
κὸν βῆμα ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀναγινώσκουσιν
ὀλιγώτερον ἢ τοῦ τῶν Ἀθηνῶν ἄλλως τε
καὶ αὐτὸς ὁ κλονισμὸς τῆς Βουλῆς τὸ ἀ-
παγορεύει. Τοῦτο ἄς θεωρηθῇ ὡς μέτρον
τῆς ἀκριβείας τῶν ὑπ' αὐτῶν διδομένων
πληροφοριῶν.

Ἄς διευκρινήσωμεν ὅμως τὰ πράγματα.

Ἡ Ἑλλάς πολὺ ἀπέχει τοῦ ν' ἀπαρνήται
ὡς χυδαίαν τὴν ἀπλῆν καὶ χαρίεσσαν τῶν
ἀγροτικῶν ποιητῶν αὐτῆς γλῶσσαν. Ἄλλ'
αὐτὴ «τὴν ὁποίαν ὅλοι ὀμιλοῦμεν» δὲν εἶ-
νε ἡ γλῶσσα τῶν ποιητῶν αὐτῶν, καθὼς
δὲν εἶνε οὔτε ἀξιοῖ ὅτι εἶνε ἡ τοῦ Ξενο-
φώντος.

Αἱ πλάναι τῶν «χυδαίστων» δὲν κατορ-
θώνουσι νὰ διακρίνωσι τὰς πεποιθήσεις
διότι ὁ κριθὸς αὐτῶν εἶνε τόσον μικρὸς ὅσον
τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἀνεπαρκῆ ἄλλ' ἂν
ἐγείρωνται συγκαίως κορυφαί ἐνίοτε δὲ καὶ
ἐκρήξεις ἀγανακτικῆς ἐναντίον αὐτῶν,
πρέπει νὰ ὀμολογήσωμεν, ὅτι τὸ τοιοῦτον
δὲν εἶνε ἀδικαιολόγητον.

Β'.

Τὸ ζήτημα πράγματι ἔχει ἔκτασιν με-
γλητέραν ἢ ἀπλῆς φιλολογικῆς διαφορᾶς·
οἱ ἐπιχειροῦντες δὲ νὰ θέσωσιν οὕτω τὸ ζή-
τημα προσβάλλουσι καιρίως τὸ πατριωτι-
κὸν αἶσθημα. Ὅχι διότι εἶνε ἀναγκαῖον ν'
ἀποδειχθῇ διὰ προσπαθειῶν ἀρχαϊσμῶ ἢ
καταγωγῆ τῶν Ἑλλήνων· δὲν εὐρίσκονται
εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον, πρὸ πολλοῦ δὲ αἱ
φροντισιοπληξίαι τοῦ Φαλλμεράυερ, ὅστις
ἠρέσκετο νὰ θεωρῇ αὐτοὺς ὡς σλαυικὸν λαὸν
ἔχουν πύσει νὰ διασκεδάξωσι καὶ αὐτοὺς
τοὺς πλέον εὐπίστους ζηλωτὰς τοῦ ἀπιθάνου.
Ἄλλ' ἡ γλῶσσα τῶν προγόνων εἶνε
ἱερὸν κληροδόμημα ἢ δὲ τῶν Ἑλλήνων πε-
ρισσότερον τῶν ἄλλων. Ἀθάνατον ὄργανον
τῆς δόξης τῆς ἀρχαιότητος καὶ κατόπιν
τῆς διαδόσεως τοῦ Εὐαγγελίου, ἐχρησίμευ-
σεν εἰς τὸ νὰ ἐκφράσῃ πᾶν ὅτι ὁ Οὐρανὸς
καὶ ἡ γῆ θαυμασιώτερον παρήγαγον. Συν-
δεδεμένη ἐξ ἀρχῆς ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα
μετὰ τῆς τύχης τῆς χριστιανικῆς θρησκείας

τόσον βαθέως καὶ ταύτης ἐστερεωμένης ἐν
τῇ καρδίᾳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ συνεμερίσθη
μετ' αὐτῆς ὅλας τὰς δοκιμασίας καὶ ὅλα
τὰ μαρτύρια τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς Πατρί-
δος. Πάντοτε ἀπειλούμενη, καταδιωκο-
μένη ἐκρίνωθεῖσα προσωρινῶς ἀπὸ διάφορα
μέρη διὰ τῆς ὑλικῆς βίαις, ἐπέζησε τῶν
ἀνεκδιηγήτων δεινῶν, ἄτινα ἐπὶ αἰῶνας
τυνέτριψαν τὴν πολιτικὴν ὑπαρξίν τῆς
Ἑλλάδος· τὴν ὑπερασπίσθησαν ἀδικόπως
οἱ καλλίτεροι καὶ ὀρνομιώτεροι τοῦ ἡττη-
θέντος γένους καὶ μετεβιβάζετο οὕτω ἀπὸ
γενεᾶς εἰς γενεάν ὡς ἱερὰ δῶρον ἐν τῷ μέσῳ
τῶν ζοφερῶν δεινῶν τῆς τουρκικῆς τυραν-
νίας. Ἀναμείνοντες τὴν ἐξέγερσιν τοῦ 1821
ὁ Κοραῆς καὶ οἱ ἐφόμιλλοι αὐτοῦ εἶχον
προετοιμάσει διὰ τοῦ καλάμου αὐτῶν τὴν
ἐνδοξον ἀνάστασιν διὰ τὴν ὁποίαν ἄλλοι
συγγενῶς ἠκόνιζον τὰ ξίφη των. Ἐν δὲ
τῷ μουσεῖῳ ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ νεωτέρα Ἑλλάς
φυλάσσει τὰς ἐνδόξους ἀναμνήσεις αὐτῆς
δικαίως κατέταξεν μετὰ τῶν ἡρωικῶν εἰ-
κόπων τῶν πολεμιστῶν τοῦ ἱεροῦ ἀγώνος,
τὴν σοβαρὰν σειρὰν τῶν ἱερέων καὶ σοφῶν
διδασκάλων οἵτινες ἐμόχθησαν διὰ τὴν ἐκ-
παίδευσιν τοῦ ὑποδοῦλου ἔθνους.

Ὅπως δὲ οὐδέποτε θὰ μάθη αὕτη τὰ
ὀνόματα ὄλων τῶν ἀγνώστων στρατιωτῶν
τῶν ὑπὲρ πατρίδος πεσόντων, οὕτω δὲν θὰ
δυνηθῇ καὶ ν' ἀποθανατίσῃ ἐπὶ πίνακος ἢ
μαρμαροῦ ἕνα ἕκαστον ἐκ τῶν ἀναριθμη-
τῶν καὶ ταπεινῶν ἀποστόλων οἵτινες ἐπί-
σης μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς αὐτῶν διετήρουν
εἰς τὰς κρύπτας τῶν πτωχικῶν αὐτῶν ἐκ-
κλησιῶν, χαμηλῆ τῆ φωνῆ καὶ σχεδὸν ἐν
τῷ σκοτεινῷ «τῷ μυστικῷ σχολεῖον» τὸ ὁ-
ποῖον τόσον ὠραῖα ἀπεικόνισεν ὁ ζωγράφος
Γκούζης.

Δὲν εἰργάσθησαν δὲ οὗτοι ἐπὶ ματαίῳ.
Ἡ Ἑλλάς τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, μετ' ὅσα
καὶ ἦν λέγουσιν οἱ ζητοῦντες νὰ καταστρέ-
ψωσι τὸ ἔργον τῶν προδρόμων αὐτῶν, δὲν
ἔχει ἀνάγκην νὰ ζητήσῃ γλῶσσαν. Ἡ
γλῶσσα ὑφίσταται. Διαφέρει κατὰ τι τῆς
ἐλληνικῆς τοῦ Εὐαγγελίου, ἢ τις ἐπίσης ἀπο-
μακρύνεται ὀλίγον τῆς τοῦ Ξενοφώντος, ἢ ὁ-
ποία πάλιν δὲν εἶνε ἡ ὀμηρικὴ. Ἄλλ' αὕτη
εἶνε ἀναπόφευκτος ἐξελίξις διαλεκτοῦ, ἢ
τις οὐδέποτε ἔκπυσε ἀπὸ τριῶν χιλιάδων

ἐτῶν καὶ πλέον νὰ ὀμιλῆται καὶ νὰ γράφηται καὶ ἦτις μάλιστα ἤλλαξε πολὺ ὀλιγώτερον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ξενοφῶντος μέχρι σήμερον πρὸς ἔσσαν ἡ Γαλλικὴ ἀπὸ τοῦ περιφρήμου ὄρκου Λουδοβίκου τοῦ Γερμανικοῦ.

Ἡ κυριώτερα διαφορά, ἡ μὴν μάλιστα παραγματικὴ εἶνε ἐν τῇ συντάξει· ὁ σχηματισμὸς τῆς φράσεως ἠπλοποιήθη καὶ συνεμορφώθη πρὸς τὰς νεωτέρας γλώσσας. Ἡ μεγίστη ποιικιλία τῶν ἀρχαίων καταλήξεων περιωρίσθη εἰς μικρότερον ἀριθμὸν συζυγιῶν καὶ κλίσεων· ὁ σχηματισμὸς τοῦ μέλλοντος καὶ τοῦ ἀπαρεμφάτου ἠλλαξεν. Αἱ μεταλλαγαὶ αὐταὶ προέκυψαν φυσικῶς καὶ βαθμιαίως κατὰ τὴν πρόοδον τῶν αἰώνων, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ πνεῦμα τῆς γλώσσας. Ἡ νέα Ἑλλάς, ἀνακτῶσα τὸν πολιτικὸν αὐτῆς βίον, καὶ εὐρισκομένη πρὸ τῶν τετελεσμένων τούτων γεγονότων, μακρὰν τοῦ νὰ περιφρονῆσθαι ταῦτα, ἀπλῶς τὰ ἐδέχθη, ἡ δὲ γλώσσα αὐτῆς ὑπῆρξεν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἔκτοτε ἡ νεοελληνικὴ καὶ οὐχὶ ἡ ἀρχαία.

Πλέον καταφανεῖς καὶ ἐν τούτοις πολὺ πλέον ἐπιπόλοιοι ἦσαν μετασχηματισμοὶ τινες εἰσχωρήσαντες εἰς τὴν ὀμιλίαν τοῦ λαοῦ, διὰ τῆς πάρεισφρήσεως τουρκικῶν καὶ ἐνετικῶν λέξεων, θλιβερὸν ἀποτέλεσμα τῶν ξενικῶν ἐπιδρῶν. Προσθέσατε εἰς τοῦτο τὴν περιφρόνησιν πρὸς τὴν ὀρθογραφίαν, κοινὴν ἄλλοτε εἰς ὅλας καὶ σήμερον ἔτι, τὰς κατωτέρας τάξεις ὄλων τῶν χωρῶν, καὶ θὰ ἔχητε τὴν ἐξηγήσιν τῆς παραδόξου ὄψεως τὴν ὀποιᾶν παρουσιάζουσι κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν (πολὺ ὀλιγώτερον κατὰ τὴν ὀμιλίαν) ῥήσεις τινες ἐν ταῖς ὀποιᾶς ἠθελόν τινες ν' ἀνεύρωσι τὸ μόνον καὶ τέλειον ὑπόδειγμα τῆς ἐλληνικῆς λογοτεχνίας τοῦ μέλλοντος.

Τὸ τοιοῦτον ἡ γενεὰ τοῦ 1821 δὲν ἐδέχθη. Νὰ παραιτηθῶσιν ὀριστικῶς καὶ συστηματικῶς πάσης ἀναμνήσεως τῆς ἀρχαιότητος ἦτο ἐκουσίως καὶ παράλογος ἔκπτωσις· ἐκτὸς τούτου ἦτο περιορισμὸς πρακτικῶς ἀνεφάρμοστος. Διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ φιλοκλίαια καὶ τὸ πατριωτικὸν αἰσθημα θὰ περιωρίζε βεβαίως κατὰ μικρὸν ἐν ἐπιγνώσει ἢ ἀσυνειδήτως τοὺς παρσίστους καὶ

πλέον ἀτόπους τῶν ξενικῶν ὄρων· ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ ἀνάγκαι αἱ προκύπτουσαι ἐκ τῆς καθημερινῆς προόδου, ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πολιτικοῦ, τοῦ κοινωνικοῦ, τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ φιλολογικοῦ βίου προεκάλλον ἀδικαίως τὴν προσθήκην νέων λέξεων. Ἀφοῦ δὲ αὐταὶ εὐρίσκοντο ἔτοιμοι, ἐν ἀνεξάντλητῳ ἀφθονίᾳ καὶ τελειότητι ἐν τῷ πλουσιώτερον τοῦ ν' ἀναζητῶμεν ταύτας ἐν αὐτῷ, ἀναλόγως τῶν ἐκάστοτε ἀναγκῶν; Τὸ ἔθνος αὐξάνον δὲν ἠδύνετο ἐπ' ἀπειρον ν' ἀρκεσθῆ εἰς τὸ περιορισμένον λεξιλογίον τὸ ὅποιον εἶχεν ἀρκεσεῖ εἰς τὰ πλέον ἀπόκληρα τῶν τεχνῶν του κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δυστυχίας. Αἱ ἀλλεπάλληλοι προσθήκαι ἐπεβάλλοντο κατ' ἀνάγκην. Ἄλλως τε τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ ἰδιαιτέρον φαινόμενον εἰς τὴν Ἑλλάδα· ὅλοι οἱ λαοὶ εὐρέθησαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εἰς τὴν ἀνάγκην ταύτην. Τὸ παιδικώτερον ἔστω παιγνίδιον ἢ ἡ ἀπλουστερά ἐφευρέσις τοὺς ἀναγκάζει καθημερινῶς νὰ πλουτίζωσι τὸ λεξικὸν αὐτῶν μὲ νέας λέξεις· εἴθε δὲ τοῦτο νὰ γίνεταί πάντοτετόσον ὀρθῶς! Ν' ἀνακτῆσωσι τὴν γλῶσσαν τῶν ἰδίων αὐτῶν κλασικῶν συγγραφέων, δὲν εἶνε ἐπὶ τέλους προτιμότερον παρὰ νὰ δανειζῶνται ταύτην ἐστρεβλωμένην παρὰ ξένου λαοῦ; «Προεσπερί» π.χ. προσβάλλει ἄρα γε περισσότερο τὴν ἀκούην ἀπὸ τὸ «five o'clock tea» γαλλιστὶ μάλιστα προφερόμενον; καὶ «βιοπαλαιστῆς» δὲν ἔχει περισσότερο δύναμιν καὶ χάριν ὅπως περιγράψῃ τὸν ὑπὲρ τῆς ζωῆς ἀγωνιζόμενον ἀπὸ τὴν λέξιν «struggleforlifeur» τὴν ὀποιᾶν γάλλοι δημοσιογράφοι κατεσκεύασαν παραφθείροντες τὴν ἀγγλικὴν;

Ἄν δὲν δύναται τις ν' ἀποφύγῃ ἀπολύτως τοὺς κλασικοὺς τύπους, ἐπιμένουσι λέγοντες οἱ ἀδιάλλακτοὶ τοῦ χυδακισμοῦ, πρὲπει νὰ τοὺς μετασχηματίσῃ, ν' ἀλλάξῃ τὴν κατάληξιν αὐτῶν, ἐν ἐνὶ λόγῳ νὰ τοὺς πλάσῃ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς δημῶδους γλώσσας. Ἄλλ' ὁ ἐξόριστος εὐγενεὺς οἴκου ἐπανκτῶν τὴν οἰκίαν τῶν προγόνων αὐτοῦ καὶ εὐρίσκων ἐν αὐτῇ ἄθικτα καὶ ἀνελλιπή τ' ἀργυρᾶ σκευῆ τῶν εὐτυχῶν χρόνων, δὲν θὰ θελήσῃ βεβαίως νὰ στε-

ρηθῆ αὐτῶν ἐκουσίως, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον νὰ καταστρέψῃ τὰ κομψὰ αὐτῶν σχήματα ὅπως προσδῶσῃ εἰς ταῦτα ὁμοιότητά τινα πρὸς τὰ ξύλινα κοιλάρια καὶ πινακίαι, τὰ ὅποια οἱ προπάτορες αὐτοῦ ἐλλείψει καλλιτέρων κατεσκεύασαν κατὰ τὰς δυστυχεῖς ἡμέρας τῆς ἐξορίας. Ταῦτα εἶνε λείψανα ἐμπνεόντα συγκίνησιν, τὰ ὅποια μετὰ στοργῆς καὶ σεβασμοῦ θὰ κρύψῃ ὀριστικῶς ἄθικτα εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον τῶν ἀναμνήσεων.

Ἐν τούτοις μετὰ μακίνας καὶ παιδαριώδους ἐλπίδος ἐπιδίδονται εἰς τὸ ἄχαρι ἔργον τοῦ ἐκ συστήματος μετασχηματισμοῦ τῆς θουμκσιωτέρας τῶν γλωσσῶν τοῦ κόσμου οἱ τρεῖς ἢ τέσσαρες συγγραφεῖς οἱ ἀποτελοῦντες τὴν φιλολογικὴν στρατιάν τοῦ κ. Ψυχάρη.

Κατεχόμενοι οὗτοι ὑπὸ τῆς ιδέας τοῦ νὰ γράψωσιν ὅπως ὀμιλοῦσι, κατακρίνουσι τὴν καθηρεύουσαν ὡς προσπεποιημένην· εἶνε ἐν τούτοις πολὺ ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰς ἰδίας αὐτῶν συνθέσεις. Οἱ ἴδιοι ἡμολογοῦσι πόσον εἶνε κοπιῶδες νὰ γράψωσι κοινὴν ἐπιστολὴν κατὰ τὸν τρόπον, τὸν ὅποιον θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἐπιβάλωσιν εἰς ὅλους ὡς τὸν μόνον φυσικόν. Ἄλλὰ μήπως ὄλα δὲν φαίνονται εἰς αὐτοὺς καλλίτερα τῆς ἀριστοκρατικῆς ταύτης ἐκκαθαρισμένης γλώσσας τῆς θρηραλέως κηρυττούσης τὴν ἐνδοξον αὐτῆς καταγωγὴν; Μακρὰν πᾶν ὅ,τι ἐνθυμίζει τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν! Ἡ προκατάληψις εἶνε τόσον ὑπερβολικὴ ὥστε καθίσταται γελοία· οὐδ' αὐτῶν τῶν ὀνομάτων τῶν ἡρώων τοῦ Ὀμήρου φεῖδονται οἱ μικροσκοπικοὶ οὗτοι Βάνδαλοι! «Ὅταν σκεφθῶμεν ὅτι εἰς ἐξ αὐτῶν ἐθεώρησε καλὸν νὰ καταστήσῃ τὴν Ἰλιάδα καταληπτὴν εἰς ὄλους περυστάνων τὴν ὠρικίαν Ἑλένην διὰ τοῦ ὑποκοριστικοῦ τῶν χωρικῶν «Δενιῶ», ὅπως ἂν οἱ Γάλλοι μεταφράζον τὴν Françoise de Rimini διὰ τοῦ «Fanchon» θὰ ὁμολογήσωμεν βεβαίως ὅτι οἱ λογοτέχναι οὗτοι μᾶς ἐνθυμίζουν μᾶλλον τὸν Offenbach καὶ τὸν Scarron ἢ τὸν Malherbe καὶ τὸν Vaugelas.

Εἶνε τῶντι εἶδος βεβηλώσεως τὸ νὰ θέλουν νὰ παρυσιάζωσιν τοὺς παιδικοὺς τούτους παραλογοισμοὺς ὡς τιμὴν ἀποδιδόμενῃν εἰς τὸ παρελθόν καὶ νὰ τοὺς συνδυάζωσιν πρὸς τὴν θουμκσιαν καὶ συγκινητικὴν ἀκμὴν τῶν δημοτικῶν ἄσματων, τὰ ὅποια δικαίως ἀπεκλήθησαν ἔργον ποιητικοῦ λαοῦ. Ὁ Faurel ὁ Marcellus καὶ ἄλλοι κατέστησαν γνωστὴν εἰς τὴν Δύσιν τὴν ἠρωϊκὴν καὶ χαρίεσσαν ἐκείνην ποίησιν τὴν ἐξυμνοῦσαν τὰ κατορθώματα, τὴν θρηνοῦσαν τὰς θλίψεις καὶ ψάλλουσαν τὰ ἀγνὰ εἰδύλλια τῶν κλεφτῶν τοῦ παρελθόντος. Εἰς δὲ τὸν Ἑλληνισμὸν εἶνε γνωστὴ καὶ λίαν ἀγαπητὴ, ζῆ εἰς ὄλων τὴν μνήμην καὶ εἶνε φυσικὸν νὰ κινή τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς ἀπομίμησιν. Ἄλλ' ἡ ἀπομίμησις εἶνε πάντοτε ἐπικίνδυνον πᾶρμα καὶ θάξητο λυπηρὸν ἐὰν οἱ νέοι συγγραφεῖς, εἰς οὓς δὲν λείπει ἡ ἐμπνευσις, παρυσύροντο ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ θεωρῶσι τὰ μικρὰ ταῦτα ἀριστουργήματα ὡς τὸ μόνον δυνατὸν εἶδος ἐλληνικῆς ποιήσεως τῶν ἡμερῶν ἡμῶν.

Καθεὶς ἐξ ἡμῶν γνωρίζει πόσον ὀλίγη περὶ τὴν φράσιν ἀπλοϊκότης δύναται νὰ προσθέτῃ χάριν καὶ συγκίησιν μάλιστα, περὶ τὴν ἔκφασιν περιπαθῶν αἰσθημάτων. Τὰ γαλλικὰ ἄσματα μᾶς παρέχουσι πολλὰ τὰ παραδείγματα. Τίς δὲν ἔκλυσε ἀναγινώσκων τὴν «ἐπιστολὴν τοῦ στρατιώτου πρὸς τὴν συγγορικὴν του. Lettre du troupier à sa payse»;

Ros', l'intention d'la présente
Est d't'informer d'ma santé,
L'armée française est triomphante
Et moi j' ai l' bras gauche emporté.

La chos'qui fait qu j'enrage
C'est d'mourir loin du pays,
Au moins quand on meurt au village
On peut dir' bonsoir aux amis!

On a sa plac' derrière l'église
On a son nom sur un' croix d'bois
Où l'on espère que la payse
Viendra prier quelquefois...

Ἄλλ' ἀδύνατον νὰ μεταχειρισθῆ τις τὸ ὄφρος τοῦτο δι' ἄλλα τὰ θέματα, ἔστω καὶ ποιητικά, χωρὶς νὰ προσκρούσῃ δυσσέστως πρὸς τὴν ἀκοὴν καὶ φιλοκαλίαν. Ἡ ἀπομίμησις δὲν ἔχει λόγον παρὰ εἰς θέματα ἀνάλογα τοῦ πρωτοτύπου. Ἐντὸς τῶν ὁρίων τούτων οἱ ζηλωταὶ τῶν νεωτερισμῶν δὲν θ' ἀπεμακρύνοντο τῆς ἀρχαίας παραδόσεως, ἣτις εὐκόλως παρεδέχετο τὴν ἀνομοιότητα τῶν διαλέκτων εἰς συγγραμματα τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, καὶ μάλιστα τῶν αὐτῶν συγγραφέων καὶ ἐν τῷ αὐτῷ ἔργῳ, ἐὰν ἡ ἐντύπωσις ἢ ὁποῖα ἐπεδιώκετο τὸ ἀπῆται. Ἡ λυρική ποίησις τῶν ἀρχαίων ἦτο ἀποκλειστικῶς σχεδὸν γεγραμμένη εἰς δωρικὴν διάλεκτον· καὶ αὐτὰ τὰ λυρικά ἄσματα τῶν μεγάλων τραγικῶν τὰ προσωρισμένα νὰ ψάλλωνται, προσφέρουσιν εἰς τὴν ἀκοὴν τὴν εὐρεῖαν καὶ ἡχηρὰν αὐτῶν μελοποιεῖν ἐν ἀντιθέσει ἐνκλασσομένην πρὸς τὸν ἀττικὸν διάλογον. Ἐκκστον πρᾶγμα εἰς τὴν θέσιν του καὶ εἰς τὸν καιρὸν του εἶνε κωνὸν φιλοκαλίαν καὶ ὀρθοφροσύνης, ἡ δὲ ἀλήθεια [τὸ φυσικὸν] δὲν δύναται ν' ἀπομακρυνθῆ τούτων.

Ἄλλ' ἰδίως εἰς τὸν σοβαρὸν πεζὸν λόγον ἡ κοπιώδης παραποίησις τῶν μαλλιαρῶν προσκρούει εἰς ἀνυπερβλήτους δυσχερείας καὶ βυθίζεται ἐντὸς τοῦ γελοίου.

Ἵπερβάζοντες τὰ στενὰ ὄρια τὰ ἐπιβαλλόμενα εἰς τὴν παράδοξον αὐτῶν πρωτοβουλίαν ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων καὶ, ἃς τὸ εἴπωμεν, καὶ τοῦ ὄγκου τοῦ ἔργου τὸ ὅποιον ἢ ἀπλοϊκότης αὐτῶν προσπαθεῖ νὰ ἐπιχειρήσῃ, δὲν ἀρκοῦνται ποιοῦντες κατάρχησιν τῆς ὀρθογραφίας εἰς τὰ μυθιστορήματα τὰ ὅποια ἀξιοῦσι νὰ ἐπιβάλλουσιν ὡς ὑποδείγματα εἰς τὰς μελλούσας γενεάς, ἀλλ' εὐρίσκουσιν ἔτι πολὺ κωνὸν ὅτι ἡ Ἐκκλησία, ἡ κυβέρνησις, αἱ ἀρχαί, ὁ στρατός, τὸ νικητικὸν καὶ ἡ διοικήσις ἀρνοῦνται νὰ τοὺς μιμηθῶσι. Μεγάλην ἐξεδήλωσαν ὀργὴν ὅταν αἱ δύο ἀρχαί, ἡ ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἡ δικαστικὴ πρὸς τὰς ὁποίας ἐτόλμιον νὰ στείλωσι τὸ πρῶτον αὐτῶν δοκίμιον, ἐπέστρεψαν ὡς ἀπαράδεκτα ἔγγραφα συντεταγμένα κατὰ τὴν ἰδιότροπον αὐτῶν ἐλευθερίαν.

Καὶ ὅμως σοβαρῶς, ἦτο ποτὲ δυνατὸν νὰ

φαντασθῆ τις ὅτι θὰ ἐγένετο ἄλλως; Εἰς ἄλλα τὰ ζητήματα εἰς τὰ ὅποια ἡ ἀκρίβεια εἶνε ἀπαραίτητος, ὡς εἰς τὴν θεολογίαν καὶ τὴν δικαιοσύνην ὑποχρεωτικῶς πρέπει νὰ μεταχειρίζεται τις γλώσσαν ἀνεκταθὴν δι' αὐθεντικῶν ἐγγράφων καθορισθεῖσαν. Τοῦτο εἶνε τόσον ἀληθές ὥστε, καὶ οἱ τολμηρότεροι νεωτερισμοὶ τῶν διαφόρων ἐποχῶν δὲν κατώρθωσαν νὰ τὸ ἀποφύγωσιν. Ὁ προτεσταντισμὸς παραδείγματός χάριν, ἀφοῦ κατήργησε διὰ τὰς ἱεροτελεστίας αὐτοῦ τὴν λατινικὴν τῶν καθολικῶν, ὅπως ἀντικαταστήσῃ αὐτὴν διὰ τῆς λαϊκῆς διαλέκτου τῆς ἐποχῆς ἐκάστης χώρας, ἠναγκάσθη, ἐπὶ ποινῇ ἀπωλείας καὶ τοῦ τελευταίου ἔχρους τῆς δογματικῆς ἀληθείας, νὰ ἀπολιθωθῆ εἰς τύπους οἵτινες δὲν εἶνε τὴν σήμερον ἴσως πλέον καταληπτοὶ εἰς τοὺς ἀμαθεῖς παρ' ὅσον τὰ λατινικὰ εἰς τοὺς προγενεστέρους. Τὰ ἀγγλικά τοῦ ἀγγλικανικοῦ Prayer Book εἶνε ὅμοια πρὸς τὰ ὁμιλούμενα σήμερον εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου; Πολὺ περισσώτερον ἀκόμη αὐτοὶ οἱ ἀνθρώπινοι νόμοι ὅπως μὴ ἀδικόπως ἀμφισβητοῦνται καὶ παραμορφοῦνται, καθιέρωσαν, ἀνευ μεταλλαγῆς πρὸ αἰώνων, ἐν Γαλλίᾳ, ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ φράσεις τοσοῦτον ἀπρηχαιμῆνας καὶ ἐν ἀχρηστία διατελούσας ὥστε ὁ ἀπλοῦς θνητὸς ἀναγκάζεται νὰ ζητήσῃ τὴν μετάφρασιν αὐτῶν ὅπως συνάψῃ γάμον, συντάξῃ διαθήκην, κληρονομήσῃ, πωλήσῃ, ἢ ἀγοράσῃ. Ἀλλὰ πόσον αἱ δυσκολίαι αὐταὶ θὰ ἦσαν ἀνεξέλικτοι ἂν ἡ πεπλασιωμένη αὐτῆ φρασεολογία ἀνεσκευάζετο ἀδικόπως διὰ νεωτέρας! Πῶς νὰ καθοδηγηθῆ τις; Δὲν θὰ προέκυπτον δυσχερεῖαι ὡς πρὸς τὸν χρόνον μόνον ὅστις ἀδικόπως μεταβάλλει τ' ἀνθρώπινον πράγματα ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν διαφορὰν τῶν τύπων. Διότι ἡ δημώδης γλώσσα, μεθ' ὅσα καὶ ἂν λέγῳσιν οἱ ὀπαδοὶ αὐτῆς, δὲν εἶναι μία, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον ἡ δημώδης ὀρθογραφία. Ἐὰν ὑπάρχει εἰς μόνον τρόπον τοῦ καλῶς ὁμιλεῖν, ὑπάρχουσι χίλιοι τοῦ κακῶς γράφειν οὐδεὶς δὲ πρέπει νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἡ γλώσσα τῶν βιβλίων τοῦ κ. Ψυχάρη, ἢ ὅπερ σπουδαιότερον, ἢ τῶν παραδόσεων αὐτοῦ ἐν τῇ Σχολῇ τῶν Ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἐν Πα-

ρισίαις, εἶνε ἡ γλώσσα ὅλης τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς, ἢ καὶ τῶν χωρικῶν αὐτῆς.

Ποῶς δὲν παρετήρησε τὰς διαφορὰς τῆς φρασεολογίας, αἵτινες εἰς ἄλλας τὰς χώρας διαχωρίζουσιν ὠρισμένως ἐπαρχίας πολὺ πλησίον μάλιστα ἀλλήλων κειμένας; Ἐπεσεφθην ἐν Γαλλίᾳ τὸν ὀλίγον ἀπέχοντα τοῦ κέντρου, ὅπου ὁ λαὸς δὲν ὁμιλεῖ καθεαυτὸ χυδαίαν διάλεκτον, τοῦ ὁποίου ὅμως τὰ γαλλικά θὰ ἐπροξένουν περιέργον ἐντύπωσιν εἰς δικαστικὸν ἔγγραφο. Ἡ γυνὴ λεγεται ἐκεῖ (blanc bonnet) ἀσπροκούφα, αἱ καρδιδὲς ἀκρίδες, τὸ ἔνδυμα ἔπιπλον κτλ. Ὅλα ταῦτα εἶνε βεβάζως γαλλικά ἀλλὰ τί θὰ ἔλεγαν περὶ τούτων οἱ ἄλλοι Γάλλοι, οἵτινες ἐν τούτοις θὰ ἠδύναντο καὶ αὐτοὶ ν' ἀναφέρωσιν, ἔκκστος εἰς τὸν τόπον του, παραλλαγὰς ἐξ ἴσου περιέρχους; Ἡ ἐπίσημος γλώσσα θὰ ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ κάμῃ παράδοξον πηδήματα ὅπως διέληθ' δι' ὄλων αὐτῶν τῶν κρῖων.

Δ'.

Ὅλος ὁ κόσμος ἐν Ἑλλάδι κρίνει τὰς παρεκτροπὰς ταύτας ὅπως τὸ ἀξίζουσιν. Διὰ τοῦτο «φιλολογικὴ πάλη» ὑφίσταται μόνον εἰς τὴν φαντασίαν ἢ ἔχει ἢ δρᾶξ ἐκείνη τῶν ἐπαναστατῶν, οἵτινες ἐπὶ ματαίῳ προσπαθοῦσιν νὰ παρυσιάζωσιν ὡς ἐκκρεμῆς ζήτημα πρὸ πολλοῦ καὶ παμφηφεί ἐναντίον αὐτῶν λυθῆν.

Πράγματι οὐδέποτε ἴσως παρετηρήθη εἰς ζήτημα τόσον ἀφηρημένον, τοσαύτη τελεία συμφωνία εἰς ἔθνος συγκείμενον μάλιστα ἐκ στοιχείων μέχρι πρὸ ὀλίγου ἀκόμη διεσκορπισμένων καὶ ἀνομοίων. Λόγιοι καὶ χωρικοὶ, ἀνθρωποὶ τοῦ κόσμου καὶ ἀνθρωποὶ τοῦ λαοῦ συμφωνοῦσι πληρέστατα ἐπιδιώκοντες ὁσημέραι τελειότεραν κάθαρσιν τῆς γλώσσῃς· ἐὰν δὲ ὑπάρχωσιν ἔτι διαφοραὶ εἰς τὸν τρόπον τοῦ ὁμιλεῖν τῶν μὲν καὶ τῶν δὲ, δὲν εἶναι ὁ λόγος ὅτι ἀκολοῦθοῦσι διάφορον δρόμον, ἀλλ' ὅτι δὲν δύνανται ὅλοι νὰ περιπατῶσι μετὰ τὸ αὐτὸ βῆμα. Ἡ ἀνακτροφή εἶνε καὶ ἐδῶ ἀνόμοιος ὡς ἀλλαχοῦ. Ὁ κλασικὸς χυμὸς βέει φυσικὰ ἀφρονώτερος εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ἢ εἰς τὴν

ἀγορὰν. Ἄλλ' ἡ τάσις εἶνε ἡ αὐτὴ· ἐκεῖ ὅπου ἐφθασαν οἱ πρῶτοι, θὰ φθάσωσι καὶ οἱ ἄλλοι ἐντὸς ὀλίγου. Τοῦτο εἶνε ζήτημα ὄχι μόνον ἐνστικτοῦ ἀλλὰ καὶ ἐσκεμμένης θελήσεως· ἡ ὀρθοφροσύνη καὶ ὁ λεπτοὺς αὐτῶν πατριωτισμὸς θὰ ἐναντιοῦται πάντοτε κατὰ τῆς ἐκστρατείας τοῦ βεβήλου ἀκρωτηριασμοῦ τὴν ὁποίαν ζητεῖ νὰ διοργανώσῃ ἐλαχίστη καὶ ἀνίκανος μειοψηφία.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει σχολαστικὰς ἐκφράσεις δὲν μεταχειρίζονται· τύπων κατὰ τὸ μάλλον καὶ ἥττον ἐξεζητημένων γίνονται χρῆσις ἀναλόγως τῶν περιστάσεων. Ὁ λόγιος δίδων διαταγὰς εἰς τὸν ἀμαξηλάτην αὐτοῦ θὰ μεταχειρισθῆ λέξεις συνήθεις ἢ τὴν χρῆσιν τοῦ σταύλου, ὁ δὲ ἀμαξηλάτης ὁμιλῶν πολιτικά (καὶ τοῦτο συμβαίνει συχνὰ) θὰ μεταχειρισθῆ ἀνευ δυσκολίας τὴν γλώσσαν τοῦ βιβλίου καὶ τῶν ἐφημερίδων, ἐκ τῶν ὁποίων ἠρύσθη τὰς πληροφορίας του. Οὐδὲ ὅμως δὲ κολακεύεται ἂν ἀνώτερος αὐτοῦ νομίζων ὅτι θὰ γείνη πλέον καταληπτός μεταχειρίζεται γλώσσαν χυδαίαν ὁμιλῶν πρὸς αὐτόν· ἀπ' ἐναντίας ἐνθυμεῖται καὶ οἰκειοποιεῖται προθύμως τοὺς πλέον ἀττικὸς τύπους οὓς ποτε ἤκουσε πρὸς αὐτόν ἀποτεινόμενος. Πάντες ὅσοι εἶχον ὑπερέτας ἢ ἐργάτας Ἑλλήνας θὰ δύνανται νὰ βεβαιώσωσι τοῦτο, εἶνε δὲ συγκλητικὸν νὰ ἴδῃ τις μετὰ πόσης εὐλαβοῦς φροντίδος, πτωχοὶ ἀνθρωποὶ μάλιστα γνωρίζοντες ἐνίοτε νὰ κρατήσωσι τὸν κάλαμον προσπαθοῦσι νὰ ἐκλέξωσι τὰς ἐκφράσεις των ὅπως μὴ ἀτιμάσωσι τὴν γλώσσαν γράφοντες [scripta mment] λέξιν μὴ κωνικὴν ἢ κακίον.

Ἐπειδὴ ἐγένετο λόγος περὶ ἐφημερίδων αἵτινες εἶνε λίαν πολυάριθμοι ἐν Ἀθήναις, ἃς ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα ὅτι μίαν μόνην ἀπόπειραν ἐγένετο ὅπως εἰσχυθῆ ἐν αὐταῖς ἡ λεγομένη δημοτικὴ γλώσσα ὁ κ. Γαβριηλίδης ὁ διευθυντὴς τῆς μεγάλης ἐφημερίδος «Ἀκρόπολις» ἐδοκίμασε νὰ ἐκδώσῃ εἰς τὴν γλώσσαν ταύτην, διὰ τοὺς ἐργατικούς, ἐφημερίδα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐργάτης». Ἐξεδόθησαν ἐκ ταύτης ἀκριβῶς τρεῖς ἀριθμοί, καὶ ὡς ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τῆ πωλήσεως, ἐθεωρήθη καλὸν τέταρτος νὰ μὴ ἐκδοθῆ.

Καθημερινῶς λοιπὸν κατ'ἀνάγκην προστίθενται ἀρχαῖαι λέξεις ἢ κατὰ βούλησιν ἢ κατὰ τοὺς ἀρχαίους τύπους ἐσχηματισμένοι εἰς τὴν κοινὴν ὄλων γλῶσσαν.

Τούτων τὸν ἢ γλῶσσα τοῦ λαοῦ μὴ προσθέτουσα νέους ὄρους τείνει ὡς εἶνε ἐπόμενον πάντοτε νὰ πλησιάσῃ περισσώτερον πρὸς τὴν τῶν ἀνωτέρων τάξεων καὶ τέλος θ' ἀφομοιωθῇ ἐντελῶς πρὸς αὐτήν.

Τὸ δημόσιον φρόνημα ἐξεδηλώθη τραγικῶς ὅταν ὁ δῆθεν μεταφραστὴς τῆς Ἰλιάδος ἐτόλμησε ν' ἀποπειραθῇ τὸν ἐκχυδαισμόν τοῦ Εὐαγγελίου! Τὸ αἶμα ἔρρευσε τότε εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως παρενέβη ὅπως στιγματίσῃ ὡς ἀληθῆ ἀντιθηρησκευτικὴν πράξιν τὴν ἱερόσυλον ἐκείνην ἀποπειραν.

Ἐὰν ἡ πτώσις ἐκείνου ἐπροξένησε θόρυβον, ἡ ἀθόρυβος τῶν συναδέλφων του εἶνε ἐπίσης πραγματικὴ καὶ βιβλική. Τὰ ἔργα τῶν ὀλίγων εὖρον ἀναγνώστας, τοῦτο δὲ τοὺς παρακινῆ ν' ἀρνοῦνται τὴν ὑπαρξίν τῆς ὠραιότητος γλώσσης εἰς τὴν ἔγραψαν ἀνταγωνισταὶ εὐτυχέστεροι αὐτῶν. Ὅταν βεβαιούσιν ὅτι ἡ πατρίς των πρὸ αὐτῶν δὲν εἶδε παραγόμενα εἰμὴ ἔργα μέτρια, δὲν δύνανται νὰ ἔχωσιν ὡς δικαιολογίαν τὴν ἀγνοίαν. Τὰ ὀνόματα τὰ ὁποῖα προσφέρουν τὰ χεῖλη παντὸς ὀμιλοῦντος τὴν ἑλληνικὴν, τὰ γνωρίζουσι κάλλιον παντὸς ἄλλου. Δὲν εἶνε δὲ ἐξάδελφος τοῦ κ. Ψυχάρη ὁ Δημήτριος Βικέλας τοῦ ὁποίου τὰ χαριέστατα βιβλία μετεφράσθησαν εἰς ὅλας τὰς γλώσσας τῆς Εὐρώπης; Τὸ τοιοῦτον δὲν συνέβη οὔτε δι' αὐτὰ τὰ ἔργα τοῦ κ. Ψυχάρη, ἐπομένως τὰ ἔργα τοῦ Βικέλα καὶ τῶν λοιπῶν οὐδ' ἀξίαν τινὰ ἔχουσιν οὐδ' ὑφίστανται...

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον ἐξηρέθισε μέχρι παροξυσμοῦ τοὺς «μυλλικρούς» εἶνε ἡ ἐπιτυχία τῆς μικρᾶς «λαϊκῆς βιβλιοθήκης ἰδρυθείσης τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ ἰδίου Βικέλα καὶ ἐτέρου λεπτοῦ συγγραφέως τοῦ κ. Δροσίνη. Πρόκειται περὶ εὐθηνῶν δημοσιεύσεων διαφόρων συγγραμμάτων, τῇ φροντίδι τοῦ «Συλλόγου» καὶ προωρισμένων νὰ παρασχωσιν ἀναγνώσματα εἰς τὴν πτωχὴν καὶ ἐπιμελῆ νεολαίαν, τὸσον πολυπληθῆ εἰς

τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολήν. Ἀμα τῇ ἐμφανίσει τοῦ πρώτου τόμου ὁ κ. Ψυχάρης ἐκτός ἐκτου, ἐβεβαίωσεν ὅτι τὰ βιβλία ταῦτα καίτοι προωρισμένα διὰ τὸν λαὸν δὲν ἔχουσι τὴν ἀπαιτουμένην χυδαίότητα ὡς τὰ ἰδικά του... Ἐπιστολαὶ πλήρεις μανίας ἐξεπέμφθησαν εἰς τὰς ἐφημερίδας τῶν Ἀθηνῶν, ὅπως στιγματίσωσι τὸν τε Σύλλογον καὶ τὸν ἰδρυτὴν αὐτοῦ...

Ἄλλ' εἰς μάτην! Τὸ κοινόν, τὸ ταπεινὸν αὐτὸ κοινόν τὸ ὁποῖον ὑποτίθεται ὅτι μόνον τὴν δημόδιον γλῶσσαν ἐνοεῖ, ὑπεδέχθη μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὰ βιβλιάρια τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βικέλα. Τὸ πρῶτον, ἐκτυπώθη εἰς δέκα χιλιάδας ἀντίτυπα, ἀνετυπώθη ἐκ νέου, τὸσον ἡ ζήτησις ὑπερέβηκε τὴν προσφορὰν. Πᾶς τις ἠδύνατο νὰ ἴδῃ, εἰς ὠρισμένους ὄρους, ὀλοκλήρους σειρὰς ἐκ τῶν μικρῶν ἐκείνων στιλβωτῶν ὑποδημάτων τῶν τὸσον πτωχῶν καὶ τιμίων τῶν πρὸ ὄλων γνωστῶν εἰς Ἀθήνας, καθημένων ὀπισθεν τῶν κιβωτίων των καὶ κρατούντων ἀνά χειρὸς τὸ βιβλίον μετὰ τὸ κόκκινον ἐξώφυλλον τὸ ὁποῖον δὲν τοῖς ἐδόθη δωρεὰν ἀλλὰ τὸ ὁποῖον εἶγον ἀγοράσαι ἀπὸ τὰ μικρά των κέρδη καὶ ἔπειτα ὁ ἀγνώμων οὗτος λαὸς ἀφίνει εἰς τὸν βιβλιοπώλην τὰ ἔργα, διὰ τὰ ὁποῖα οἱ μυλλικροὶ ἐκεῖνοι ἄνθρωποι τὸσον κόπον κατέβησαν προσπαθούντες νὰ ὀμιλήσωσιν ὅπως αὐτός...

Ἄλλ' ὅπερ χειρότερον, εἶνε ὅτι ὁ λαὸς δὲν παραδέχεται ὅτι οἱ δόλιοι οὗτοι γυδαῖοι εἶνε ἡ ἀναπαράστασις τῆς ἰδικῆς του γλώσσης; δὲν τὴν ἀναγνωρίζει καὶ πρὸ ὀλίγου ἔτι ἐφημερὶς τις διεσκέδασε τοὺς ἀναγνώστας αὐτῆς ἀναγράφουσα τὴν ἐκπληξιν ἀγχοῦ τινος ἔργατου ἀναγινώσκοντος τεμάχιον τοιαύτης προελεύσεως «Τί θὰ εἶπῃ αὐτό; ἡμεῖς δὲν ἐννοοῦμεν αὐτὰς τὰς λέξεις... Ἰσως ἔτσι θὰ ὀμιλοῦν εἰς τὸ Παρίσι!...»

Ἀπογοητεύσεις καὶ ἀγκυνάκτησις δυστυχῶν τινῶν μυθιστοριογράφων ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ ἀπόπειρα νέων τινῶν εὐφυστέρων ἀφ' ἐτέρου, ζητούντων νὰ εὕρωσι στάδιον, ἰδοὺ τὸ λίαν περιωρισμένον ὡς βλέπετε, ἔδαφος τῆς φιλολογικῆς μάχης. Δὲν θὰ εἶνε βεβαίως πολὺ φονική. Αἱ ἀρχὲ τῶν «μυλλικρῶν» δὲν θὰ φονεύσωσι περισσώτερον τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀφ' ὅ,τι ἡ ἀποστασία τοῦ Ρενάν τοῦ Εὐαγγελίου.

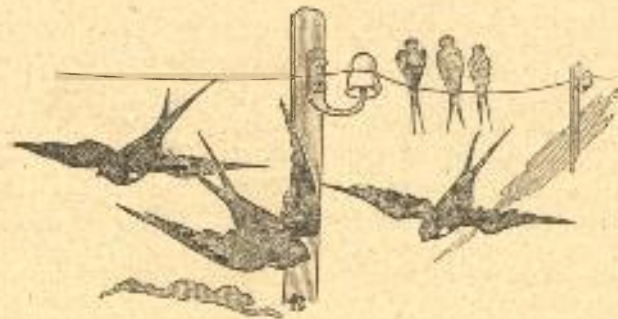
ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

«Νὰ γράφωμεν ὅπως ὀμιλοῦμεν» εἶνε τὸ ὄνειρον τῶν μεταρρυθμιστῶν τῆς ὀρθογραφίας εἰς ὅλας τὰς χώρας. Μέχρι τῆς σημερινῆς τῆς ὄψεως οὐδαμῶς ἐπραγματοποιήθη εἰς ἀριστοῦργημα τὸ ὁποῖον νὰ δίδῃ ἐλπίδας λαμπρῶν ἐπιτυχιῶν διὰ τὸ μέλλον. Οἱ μᾶλλον ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὴν μεταρρύθμισιν (δηλαδὴ τὴν κατάργησιν) τῆς ὀρθογραφίας καὶ τῆς γραμματικῆς, εἶνε φυσικὰ οἱ μὴ γνωρίζοντες οὔτε τὴν μὲν οὔτε τὴν δέ, αἱ δὲ προτροπαὶ αὐτῶν ὑπενημιζοῦσιν ὀλίγον τὰς τῆς ἀλώπεκος τῆς ἐγούσης ἀποκεκομμένην τὴν οὐράν. «Μυλλικροὶ» τινες ἐζήτησαν νὰ ἰδρῶσιν σχολεῖον ἐν τῷ ὀπίω θὰ ἐφημερῶντο αἱ θεωρίαι των. Ἄλλο

κατὰ λογικὴν συνέπειαν, ἀν αἱ θεωρίαι αὐταὶ ἐγένοντο παραδεκταί, τὸ ἀπλούστερον θὰ ἦτο νὰ κλεισθῶσιν ὅλα τὰ σχολεῖα, ἀφοῦ πρόκειται νὰ ὀμιλῆ τις καὶ νὰ γράφῃ ὅπως οἱ ἀγράμματοι.

Ἡ ἰδιότροπος αὕτη ἐκστρατεία εἶνε κιννοτομία καὶ οὐδὲν πλέον. Δὲν θὰ πείσῃ τις εὐκόλως δέκα ἢ δώδεκα ἐκκομμύρια ἀνθρώπων νὰ ὀμιλῶσι καὶ νὰ γράφωσι τὴν ἰδικὴν αὐτῶν διάλεκτον ἀντιθέτως πρὸς τὴν φιλοκαλίαν, τὸν κοινὸν νοῦν, τὰς παραδόσεις καὶ τὰς ἀνάγκας του.

Αἱ γλῶσσαι μορφοῦνται καὶ τελειοποιοῦνται παρὰ τῶν ἀναγινωσκουσέων συγγραφέων καὶ δὲν μετασχηματίζονται παρ' ἐκείνων οὐ; οὐδεὶς ἀναγινώσκει.

Κ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐπιτίμου καθηγητοῦ τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου

ΠΩΣ ΠΡΕΠΕΙ

ΝΑ ΟΡΓΑΝΩΘΗ ΤΟ ΝΕΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους)

Εὐτυχῶς ἴδου ὅτι παρουσιάζεται ἡμῖν σήμερον εὐκαιρία, καὶ δὴ εὐκαιρία παρέχουσα καὶ τὰ ἀπαιτούμενα ὑλικά μέσα, ὅπως ἀναδιοργανώσωμεν τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον ἐπὶ ἄλλων βάσεων, ἐπὶ τῶν βάσεων ἐκείνων, ἐφ' ὧν ἐρείδεται τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Τόκιο καὶ τὰ Πανεπιστήμια τῆς Ἀγγλίας καὶ Ἀμερικῆς, καὶ πρὸς τὰς ὁποίας ἤρξαντο νὰ συμμορφωθῶνται καὶ τὰ Πανεπιστήμια τῆς Γερμανίας καὶ Ἰταλίας. Καὶ τὴν εὐκαιρίαν ταύτην παρέχει τὸ κληροδότημα τοῦ ἀειμνήστου Ἰωάννου Δομπόλη, ὅστις ἐκληροδότησεν εἰς τὸ ἔθνος τῷ 1849 κεφάλαιον ἀνερχόμενον νῦν μετὰ τῶν τόκων καὶ ἐπιτοκίων εἰς τὸ ποσὸν τῶν 7 ἑκατομμυρίων δρ. περίπου, ὅπως ἀνιδρυθῆ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Ἑλλάδος **Καποδοστριακὸν Πανεπιστήμιον**, ὡς εἶχεν ὑποσχεθῆ τῷ 1809 εἰς τὸν ἀειμνήστον φίλον αὐτοῦ Ἰωάννην Καποδίστριαν, τὸν μετέπειτα ἀτυχῆ τῆς Ἑλλάδος Κυβερνήτην.

Διὰ τοῦ Δομπολίου κληροδοτήματος ἰδρυμένου τοῦ **Καποδοστριακοῦ Πανεπιστημίου** καὶ ἀναλαμβάνοντος τούτου κατὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς Κυβερνήσεως τὰς τρεῖς Σχολὰς τῶν Θεωρητικῶν Ἐπιστημῶν, ἧτοι τὴν Θεολογικὴν, τὴν Φιλολογικὴν καὶ τὴν Νομικὴν, περιορίζεται τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν μετατρεπόμενον οὕτως εἰς ἓν εἶδος Τεχνικοῦ Πανεπιστημίου (Technische Hochschule) περιλαμβάνοντος καὶ τὴν Ἰατρικὴν Σχολήν.

Τὸ Τεχνικὸν τοῦτο Πανεπιστήμιον ἢ Πανεπιστήμιον τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν, ἢ ὅπως θέλετε ὀνομάσατέ το, πρέπει νὰ καταστῇ τὸ Πανεπιστήμιον ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου ἔχει

ἀνάγκην σήμερον ὁ Ἑλληνισμὸς, ὃ τε ἐλεύθερος καὶ ὁ ὑπόδουλος, Πανεπιστήμιον ἀναποκρινόμενον εἰς τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ ἐν εἰκοστῷ αἰῶνι. Πανεπιστήμιον δυνάμενον νὰ ἐνισχύσῃ καὶ προαγάγῃ τὰς ὑλικὰς δυνάμεις τῆς χώρας, Πανεπιστήμιον τὸ ὁποῖον νὰ διαδόσῃ εἰς τὸν λαὸν καὶ τεχνικὴν μόρφωσιν καὶ τὰ ἐφόδια ἐκεῖνα, δι' ὧν θὰ δύναται οὗτος νὰ ἐκμεταλλεῖται ἐπιπερδέστερον τὸν ἀνεκμετάλλευστον πλοῦτον τῆς Ἑλληνικῆς χώρας, τῆς πόσον πλουσιοπαρόχωις προικισθείσης ὑπὸ τῆς φύσεως!

✱

Συνεπῶς πρέπει νὰ περιλάβῃ τοῦτο καὶ Σχολὰς τῶν ἐφαρμοσμένων ἐπιστημῶν καὶ δὴ πρωτίτως ἐπιβάλλεται ἡ ἰδρυσις ἐν αὐτῷ Γεωργικῆς Σχολῆς μετὰ τῆς Δασολογίας. Τὴν ὑψίστην σημασίαν τῆς Γεωργίας διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, διετύπωσεν ἄριστα πρὸ 2300 ἐτῶν ὁ Ξενοφῶν ἐν τῷ οἰκονομικῷ του λόγῳ ὡς ἐξῆς: «Τὴν Γεωργίαν τῶν ἄλλων τεχνῶν μητέρα καὶ τροφὴν εἶναι· εὐ γὰρ φερόμενης τῆς γεωργίας ἐρρωνται· καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι ἀπασαί· ὅπου δ' ἂν ἀναγκασθῆ ἢ Γῆ χειρσεύουσιν ἀποσθέννυνται καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι σχεδὸν τι καὶ κατὰ θάλασσαν».

Λόγοι τοῦ Σωκράτους σοφώτατοι, οὓς ἡμεῖς οἱ καυχώμενοι ὡς ἀπόγονοι ἐκείνου ἀγνοοῦμεν καὶ οὐδέποτε ἠθελήσαμεν νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, καὶ μετὰ 90 ἐτῶν ἐλεύθερον βίον ἀφίνομεν τὴν ἑλληνικὴν χώραν χειρσεύειν δι' ἑλλειψιν διδασκαλίας καὶ ἀσφαλείας· καὶ διὰ τοῦ ἑκπατισμοῦ. Αφίνομεν τὰς 270 χιλιάδας Ἑλλήνων γεωργῶν νὰ καλλιεργῶσι τὴν γῆν ὡς εἴλωτες χωρὶς ποτε ἢ πολιτεία διὰ τοῦ δημοτικοῦ καὶ ἑλληνικοῦ σχολείου νὰ διδάξῃ

αὐτοὺς τουλάχιστον τὴν χρῆσιν τοῦ ἀρότρου καὶ τῶν λιπασμάτων καὶ τινὰ σωτήρια διδάγματα τοῦ πολλοῦ Liebig's καθηγητοῦ τοῦ ἐν Μονάχῳ Πανεπιστημίου καὶ ἄλλων σοφῶν ἀνδρῶν.

Δὲν εἶνε λυπηρὸν ἐν Ἑλλάδι ἡ εὐγενὴς καὶ ἀριστοκρατικὴ τῆς Γεωργίας Ἐπιστήμη μετὰ τῶν συναφῶν αὐτῇ ζωοτεχνικῶν κλάδων νὰ περιφρονῆται καὶ νὰ θεωρῆται ὡς χειρωναξία, ἐνῶ ἀλλαχοῦ Δούκες καὶ βαρῶνοι ἐπιδίδονται εἰς τὴν τερπνὴν ταύτην ἐπιστήμην;

Δὲν εἶνε ἀπελπισία νὰ βλέπῃ τις ἐν εἰκοστῷ αἰῶνι τὸν υἱὸν πλουσίου τῆς ἐριβόλακος Θεσσαλίας γεωκτῆμονος νὰ ἐπιδίδηται εἰς τὴν ρητορικὴν καὶ τὴν πολιτικὴν καὶ νὰ ἐγκαταλείπῃ τὴν λιπαρὰν γῆν τοῦ πατρικοῦ κτήματος εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀμαθῶν κληλήγων, καλλιεργούντων αὐτὴν κατὰ προκατακλισμιαίας μεθόδους καὶ βαθμηδὸν νὰ χειρσεύῃ;

Καὶ τίς ἀγνοεῖ ὅτι πολλὰκις χωρικοὶ ἐπώλησαν προσοδοφόρους σταφιδαμπέλους καὶ κήπους καὶ ἀγρούς, ἵνα οἱ υἱοὶ των σπουδάσωσι νομικὴν ἢ ἰατρικὴν, ἐξ ὧν ἐδυστύχησαν ἢ ἠναγκάσθησαν νὰ γίνωσι τελωνοφύλακες καὶ χωροφύλακες ἢ ὑποψήφιοι εἰς διαγωνισμοὺς τῶν γραφῶν β' τάξεως;

Διατὶ νὰ μὴ διδάσκηται καὶ παρ' ἡμῖν ὡς Ἐπιστήμη ἢ κτηνοτροφία καὶ ἐν γένει οἱ διάφοροι κλάδοι τῆς Ζωοτεχνίας, ὧν τὰ ἐθνοφελῆ πορίσματα ἀπὸ τοιοῦτου πρακτικοῦ Πανεπιστημίου θὰ μετεγγίζωνται εἰς τὸν λαὸν διὰ τοῦ σχολείου;

Ἡ Ἑλλάς περιβάλλεται πανταχόθεν ὑπὸ τῆς θαλάσσης καὶ τὸ Δημόσιον ἔχει ὑπὸ τὴν κυριότητά του θαυμασία Ἰχθυοτροφεία, τὰ ὁποῖα ἠδύνατο νὰ καταστοῦν πηγὴ πλοῦτου διὰ τὴν χώραν καὶ ὁμως τρώγωμεν σαρκέλλας τῆς Πορτογαλλίας καὶ Γαλλίας καὶ στερομέθα νωπῶν ἰχθύων, οἵτινες ἀποτελοῦσι μίαν τῶν πολυτιμωτέρων θρεπτικῶν οὐσιῶν διὰ τὸν ἄνθρωπον. Κατὰ τὴν παρελθούσαν τεσσαρακοστὴν τῶν Χριστουγέννων οἱ μὴ μεταναστεύσαντες Ἑλληνας τῆς Πελοποννήσου ἠγόρασαν τοὺς ἰχθεῖς ἀντὶ δραχ. 3 τὴν ὁκτῶν ἐκ τῶν ἰχθυοτροφείων τῆς Ἀγουλινίτσης!! Ἡ μόνη φροντίς τοῦ Δημοσίου εἶνε πῶς ἀκριβώτερον νὰ ἐνοικιάσῃ, ὡς ἀμαθὴς τις Τούρκος ἀγᾶς, τὰ λίαν προσοδοφόρα ἰχθυοτροφεία τοῦ Μεσολογγίου, τοῦ Πάπα, τοῦ Κουνουπελίου, τοῦ Πύργου τῆς Ἀγουλινίτσης κλπ. ἀδιαφοροῦν τελείως περὶ τῆς καλλιεργείας αὐτῶν πρὸς ἐπαύξεισιν τῆς παραγωγῆς. Ὁ ἴδων καὶ μελετήσας ἰχθυοτροφεία ἑλληνικὰ καταλαμβάνεται ὑπὸ λύπης ἄς ἐνὸς διὰ

τὴν ἀστοργίαν καὶ ἀβελτηρίαν τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας καὶ ἄς ἑτέρου διὰ τὴν ἀγνοίαν καὶ τῶν στοιχειωδωστέρων κανόνων τῆς ἰχθυοτροφείας ὑπὸ τῶν ἐντεταλμένων νὰ ἐκμεταλλεῦνται ταῦτα. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἤθελον νὰ ἀποκτήσωσι τοιαύτας γνώσεις ἐκ ποίου Πανεπιστημίου, ἐκ ποίας ζωοτεχνικῆς σχολῆς, ἐκ ποίου συστηματικῶς λειτουργούντος Ἰχθυοτροφείου ἐν Ἑλλάδι θὰ ἠδύνατο νὰ ἀρυσθῶσι ταύτας; Ἀπὸ τῆς ἔδρας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γένης ὁ καθηγητὴς τῆς Κτηνοτροφίας διδάσκει καὶ τὴν Ἰχθυοτροφίαν καὶ θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς εἰς ὥραν περίπου ἀπέχον Ἰχθυοτροφείον τοῦ ποταμοῦ Suale. Τοιαύτην σημασίαν δίδουσι ἀλλαχοῦ εἰς τὴν Ἰχθυοτροφίαν.

Διατὶ δὲ νὰ περιφρονῆται ἐν Ἑλλάδι ἡ κτηνοτροφία; δὲν εἶνε ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη; Τίς ποτε Ἑλληνα θὰ ἐπίστευεν ὅτι ἡ πολλῶ μικροτέρα τῆς Ἑλλάδος Δανία εἰσπράττει ἐτησίως ἐκ τῶν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν πωλουμένων ὠν τῆς 27,420,000 κορώνας, ἧτοι ὑπὲρ τὰ 35 ἑκατομμύρια φρ., ὅσα ἡμεῖς ἐνίοτε οὐδ' ἐκ τῆς σταφίδος εἰσάγομεν; Διότι ὁ Δανὸς ἔμαθεν ἐν τοῖς σχολείοις νὰ καλλιεργῆ τὴν γῆν καὶ νὰ ἀνατρέφῃ τὰ ζῷα κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἐπιστήμης καὶ παρακολούθησεν κατόπιν καὶ ἐφαρμόζων ἐν τῇ πράξει τὰς προόδους τῆς ἐπιστήμης νὰ κερδίξῃ σημαντικά. Καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι τῆς μὲν Δανίας ἡ ἐξαγωγή, κυρίως ἐκ γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων, ἀνέρχεται ἐτησίως (1908) εἰς 854 ἑκατομμύρια φραγκῶν, τῆς δὲ μεγαλειετέρας, ἀλλὰ πτωχῆς καὶ ἀνεπιστήμονος Ἑλλάδος μόνον εἰς 117 ἑκατομμύρια δραχμῶν! Καὶ τὸ περίεργον εἶνε ὅτι ἐν μὲν τῇ Δανίᾳ τὰ ἔσοδα τοῦ δημοσίου ταμείου, ἅτινα εἰσπράττονται διὰ φόρων ἀνθρώπων, ἀνέρχονται (1910) εἰς 130 περίπου ἑκατομ. φρ., ἧτοι εἰς τὸ 1)6 τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου (854 ἑκατομ.) ἐνῶ ἐν Ἑλλάδι τὸ δημοσίον ταμεῖον εἰσπράττει διὰ φόρων δυσδαστάκτων 130 ἐπίσης ἑκατομμύρια, ἧτοι ἀποροφᾷ ὀλόκληρον τὸ εἰσόδημα τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου.

Ὅθεν ἂν θέλωμεν νὰ προσεγγίσωμεν πρὸς τὴν εὐτυχίαν τῆς Δανίας, πρέπει νὰ μεταδώμεν εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν γνώσεις τοιαύτας. Συνεπῶς τὸ νέον Πανεπιστήμιον τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν πρέπει νὰ περιλάβῃ καὶ Γεωργικὴν Σχολήν. (βλέπε Πανεπιστήμιον München, Göttingen, Breslan, Halle, Jena Kiel, Leipsig, Bologna, Genua, Pisa, Palermo καὶ πάντα τὰ ἀγγλικά καὶ ἀμερικανικά Πανεπιστήμια), ἐν ᾧ, ἐκτὸς τῶν κα-

«ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ»

«θαρῶς γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν μαθημάτων, νὰ διδάσκωνται θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς ἢ πλουτολογικῆ ἐντομολογία ἐν γένει, ἢ μελισσοκομία, ἢ σηροτροφία, ἢ ὄπωροκομία, ἢ τυροκομία, ἢ ἰχθυοτροφία, ἢ πτηνοτροφία καὶ πᾶν ὅ,τι ἄλλο σχετικόν, ἵνα ἀπὸ τοῦ κέντρου τούτου διὰ τῆς μέσης καὶ κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως διαδιδόμενα: αἱ γνώσεις αὗται καταστοῦν κτῆμα τοῦ λαοῦ ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ ἔθνους. Τότε καὶ μόνον, τότε θὰ ἰδωμεν τὴν ὑπαίθριον ἑλληνικὴν χώραν πλουτιζομένην, τοὺς δὲ υἱοὺς τῶν χωρικῶν μὴτε ἐκπατριζομένους μὴτε ἐγκαταλείποντας τὴν γενέτειραν διὰ νὰ μεταμορφωθῶσιν εἰς φοιτητὰς ἢ διδάκτορας θεσιθῆρας ἐν Ἀθήναις, ἀλλὰ παραμένοντας ἐν τῇ πατρικῇ ἐστία ἐργαζομένους μετ' ἐπιστήμης, ζῶντας ἐν ἀνέσει καὶ εὐμαρεία καὶ προάγοντας τὸν ἐθνικὸν πλοῦτον.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ὠραία καὶ τερπνὴ καὶ ὠφέλιμοτάτη τῶν δασῶν ἐπιστήμη, ἡ Δασολογία ἥτις οὐ μόνον θὰ σώσῃ τὰ δάση, θὰ τὰ ἀναπτύξῃ καὶ θὰ τὰ καταστήσῃ προσοδοφόρα, ἀλλὰ καὶ θὰ διδάξῃ τὸν λαὸν καὶ τὰς πολλαπλᾶς ἐμμέσους ἐξ αὐτῶν ὠφελείας καὶ συνεπῶς τὴν πρὸς αὐτὰ ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν περιποίησιν, δὲν πρέπει νὰ λείψῃ ἀπὸ τοῦ Πανεπιστημίου τούτου. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἐν αὐτῇ θὰ παρασκευασθῶσι καὶ οἱ ἀναγκαιοῦντες εἰς τὸ Κράτος δημόσιοι ὑπάλληλοι ὡς δασάρχαι καὶ δασονόμοι ἐνῶ τώρα ἐνωμοτάρχαι, μὴδὲν κοινὸν ἔχοντες πρὸς τὰ δάση, διευθύνουσι καὶ φυλάττουσιν αὐτά. Ἑλληνικὴ ὄντως ἐφεύρεσις καὶ πρωτοτυπία!

Δὲν πρέπει δὲ ὁ πλοῦτος οὗτος τῆς Ἑλλάδος κατὰ μέθοδον Τουρκικὴν νὰ μὲν ἀνεκμετάλλευτος καὶ νὰ καταστρέφεται, διότι διὰ τῆς συστηματικῆς καλλιέργειας δύναται νὰ προσφέρῃ μεγάλα εἰσοδήματα εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον. Οὕτως ἡ Βαυαρία (1908—1909) ἐκ τῶν δασῶν, τῆς θήρας καὶ τῶν λειμῶνων, εἰσέπραξε 52,288,000 μάρκα καὶ ἐδαπάνησεν ὑπὲρ αὐτῶν 22,567,000 μ., ἤτοι εἶχε καθαρὸν ἔσοδον 29,791,000 μάρκα ἢ δὲ μικρὰ Σαξωνία εἰσέπραξεν ἐκ τῶν δασῶν κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα 14,322,000 μάρκα καὶ ἐδαπάνησεν 6,158,000 μ., ἤτοι ἔμεινε καθαρὸν κέρδος 8,164,000 μάρκων. Ἐνῶ ἡ τὰ πάντα πρωτοτύπως διενεργούσα Ἑλλάς δαπανᾷ κατὰ τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ 1911 δραχμᾶς... 292,000 μόνον καὶ εἰσπράττει δραχμ. 1,777,000. Πολὺ φυσικὰ διότι δὲν ἤγνοησεν ὅτι τὰ δάση εἶνε ἐπιχειρήσιμα καὶ ὅτι ὅσῳ περισσότερα δαπανᾷ, μετ' ἐπιστήμης ἐνοεῖται, τόσῳ πλεονεῖα εἰσπράττει.

Ὅσους νόμους προστατευτικούς καὶ ἀπαγορευτικούς καὶ ἂν ψηφίστητε, οὐδέποτε θὰ κατορθώσητε οὔτε τὴν πρὸς τὰ δάση ἀγάπην καὶ προστασίαν νὰ ἐμπνεύσητε εἰς τὸν λαὸν οὔτε τὰς λυμαινόμενας τὰ δάση πυρκαϊᾶς καὶ παντοίας ἄλλας καταστροφὰς οὔτω νὰ ἀποτρέψητε. Ἡ διδασκαλία καὶ μόνη, ἡ ζωηρὰ ἀναπαράστασις τῆς ἐξ αὐτῶν παρμεγίστης πολλαπλῆς ὠφελείας καὶ τοῦ ἐξ αὐτῶν πλοῦτου, ἐκπορευομένη ἀπὸ τοῦ Πανεπιστημίου τούτου, ὡς ἀπὸ κέντρου, καὶ μεταγγιζομένη εἰς πάσας τὰς κοινωνικὰς τάξεις διὰ τῶν σχολείων, αὐτὴ καὶ μόνη αὐτὴ θὰ ἐμφυσήσῃ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ τὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης καὶ προστασίας τῶν δασῶν.

Ἐκτὸς τῶν ἀπαραιτήτως ἀναγκαιῶν δύο τούτων σχολῶν τῆς Γεωργίας καὶ δασολογίας μήπως καὶ ἡ ἰδρυσις ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν «Ἀνωτέρας Σχολῆς Βιομηχανίας καὶ δὴ χημειοτεχνίας, μεταλλειολογίας καὶ μεταλλουργίας εἶνε ἤσπονδος σημασίας; Ἡ μήπως αἱ λέξεις βιομηχανία καὶ τέχνη ἤγούσι κακῶς εἰς τὰ ὅσα τῶν παρ' ἡμῖν δοξαζόντων τὰς ἰδέας τῶν μεσαιωνικῶν δοκτόρων καὶ θεωρούντων ὡς ἐπιστήμονας ἐκείνους μόνους οἵτινες γράφουσιν ἐπὶ τοῦ γραφείου δικηγορικῆς προτάσεις ἢ ἀγορεύσεις ἀπὸ τοῦ βήματος ἢ ἄρθρα ἀπὸ τῶν στηλῶν τῶν ἐφημερίδων, τὴν δὲ βιομηχανίαν ὡς βαναουσουργίαν ἀναξίαν νὰ καταλάβῃ θέσιν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ;

Ἄλλ' οὐδεὶς δύναται νὰ ἀδικήσῃ αὐτοὺς, διότι οὐδέποτε ἔλαβον ἀνὰ χεῖρας προγράμματα καὶ ὄργανισμοὺς ξένων Πανεπιστημίων, οὐδὲ παρηκολούθησαν τὰς προόδους τῶν πολιτισμένων ἔθνων, οὐδ' ἐζήτησαν νὰ μάθωσιν ὅτι τὸ μεγαλεῖον τῶν ἔθνων τούτων ἐγκοιτῆται ἀφ' ἑνὸς ἐν τῇ Γεωργίᾳ καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐν τῇ βιομηχανίᾳ, ἥτις τὴν ἀκατέρηστον πρώτην ὕλην διὰ τῆς κατεργασίας ἐξευγενίζει καὶ καθιστᾷ πολλαχῶς χρήσιμον διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκ τῶν δύο τούτων κλάδων ἐκπηγάζει καὶ ἐμπόριον καὶ συγκοινωνία καὶ ναυτιλία καὶ τόσοι ἄλλοι κλάδοι καὶ διὰ τῆς πλουτοπαραγωγῆς τούτων ἐργασίας πληροῦνται τὰ βαλάντια τῶν πολιτῶν καὶ τοῦ Δημοσίου ταμείου καὶ ὁ ἐκπατρισμὸς παύει καὶ εὐήμερῃ ὕλικῶς τὸ Κράτος.

Καὶ ταῦτα μὲν ὅσον ἀφορᾷ τὰς νέας Σχολὰς, αἵτινες πρὸ πολλοῦ ἤδη ἔπρεπε νὰ ἦσαν ἐγκαθιδρυμέναι ἐν τῷ ἡμέτερῳ Πανεπιστημίῳ, πολὺ δὲ περισσότερον ἐπιβάλλεται νῦν νὰ περιλάβῃ ταύτας τὸ νέον Πανεπιστήμιον διὰ νὰ

γίνῃ τοῦτο πραγματικῶς «τέλειον Τεχνικὸν ἢ Πρακτικὸν Πανεπιστήμιον», ἐργαζόμενον διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ὕλικῶν καὶ πλουτοπαραγωγικῶν δυνάμεων τῆς χώρας ἡμῶν καὶ μὴ ἀποτελοῦν ἄλλως τε παρωδιᾶν Πανεπιστημίου μετὰς δύο μόνον Σχολᾶς, τὴν Φυσικομαθηματικὴν καὶ Ἱατρικὴν, ὡς ἠθέλησαν νὰ περιορίσωσι τοῦτο τὰ ἄρτι ὑποβληθέντα νομοσχέδια τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

Ὡς βάσις ὁμοῦ ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ ἐδράζονται αἱ ἰδρυθησόμεναι αὗται Τεχνικαὶ Σχολαὶ καὶ ἐκ τῆς ὁποίας θὰ προκύψῃ ἡ τάσις τοῦ νέου Πανεπιστημίου ὅπως μεταδῶσῃ εἰς τὸν λαὸν πρακτικωτέραν καὶ τεχνικωτέραν μόρφωσιν, ἔσεται ἡ συμπλήρωσις καὶ τελειοποίησις τῆς Σχολῆς τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν συμφώνως πρὸς τὰς γιγαντιαίας προόδους, ἃς ἐποίησαντο αἱ ἐπιστήμαι αὗται κατὰ τὴν αἰῶνα ἡμῶν καὶ ἰδίως κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίδας.

Καθ' ἣν ἐποχὴν σήμερον αἱ ἐπιστήμαι αὗται ἔλαβον τοιαύτην ἀνάπτυξιν καὶ ἐπέκτασιν καὶ ἐξετάζονται τὰ ἐκάστη ἀνήγοντα θέματα ἀπὸ τοσούτων καὶ τόσῳ ποικίλων ἀπόψεων, ὥστε ἐξ ἐκάστης τούτων ἀποτελέσθησαν δύο, τρεῖς, πέντε ἢ καὶ πλείοτερα: αὐτοτελεῖς εὐρύταται Ἐπιστήμαι, μόνον παρ' ἡμῖν ἐξακολουθοῦσιν αὗται μέχρι καὶ σήμερον διδασκόμεναι: στοιχειωδέστατα καὶ ἐλλειπέστατα καὶ ἕνεκα ἐλλείψεως ἐπαρκοῦ προσωπικοῦ καὶ ἕνεκα ἀνεπαρκείας τῶν μέσων, ἅτινα διαθέτει ἡ Πολιτεία διὰ τὴν πειραματικὴν διδασκαλίαν καὶ διὰ τὰ ἐργαστήρια καὶ διὰ τὰ Μουσεία, οὐ μὴν ἀλλὰ, καὶ ἃς τὸ εἶπωμεν ἀπεριφράστως, καὶ ἕνεκα τῆς ἐπιμόνου προσταθείας ἐνίων καθηγητῶν, πῶς νὰ ἀποκλείσῃ τὴν εἰσαγωγὴν παντὸς γένους κλάδου τῆς Ἐπιστήμης τῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ τὴν εἰσοδὸν εἰς αὐτῶν δυνάμεων καὶ νέων παραγόντων, διὰ νὰ ἔχωσι αὐτοὶ καὶ μόνον τὸ μονοπώλιον τῆς σοφίας ἢ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς Ἐπιστήμης.

Ἀφοῦ ὑπῆρξεν ἐποχὴ, οὐχὶ πολὺ δὲ ἀρισταμένη, καθ' ἣν ἀπεκρούσθη ὑπὸ πλείστων καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ὁ θεσμὸς τῶν ἐκτάκτων καθηγητῶν! Καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον τὸ μοναδικὸν φαινόμενον, νὰ διδάσκηται ὑπὸ ἑνὸς καὶ μόνον καθηγητοῦ ἢ Χημεία καὶ μάστιγα ἢ αὐτὴ εἰς τοὺς φυσικοὺς, μαθηματικούς, ἱατροὺς, φαρμακοποιοὺς, ἢ Φυσικὴ ἐπίσης, ἢ Ζωολογία ἐπίσης, ἢ Φυτολογία καὶ ἢ μόνη ἐπιτευχθεῖσα πρὸ τινος μεταρρυθμίσεως ἐν

τῇ Φυσικομαθηματικῇ Σχολῇ ὑπῆρξεν ὁ χωρισμὸς τῆς Γεωλογίας καὶ Παλαιοντολογίας εἰς ἰδιαιτέραν ἔδραν. Πῶς νὰ διδαχθῇ ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἐν τῷ ἡμέτερῳ Πανεπιστημίῳ ἢ Γεωγραφία, ἢ Ἀνθρωπολογία καὶ Ἐθνογραφία, ἢ Ἠλεκτρολογία, ἢ Γεωφυσική, ἢ Ἐφερμοσμένη Χημεία, ἢ Βιολογία, ἢ Συγκριτικὴ Ἀνατομία, ἢ Συγκριτικὴ Ἐμβρυολογία, ἢ Ἀναλυτικὴ Χημεία, ἢ Μετεωρολογία, ἢ Μορφολογία, ἢ Ἰχθυολογία καὶ τόσοι ἄλλοι κλάδοι τῶν φυσικῶν καὶ φυσικοϊστορικῶν ἐπιστημῶν, διδασκόμενοι ὡς αὐτοτελεῖς ἐπιστήμαι ἐν πᾶσι τοῖς Πανεπιστημίῳ τῆς Ἑσπερίας καὶ ἀπὸ τῆς ἔδρας καὶ ἐν φροντιστηρίοις καὶ ἀσκήσεσι, καὶ ἐν Μουσείοις καὶ ἐν πρακτικοῖς ἰδρύμασι καὶ δι' ἐπιστημονικῶν ἐκδρομῶν κλπ.; Ἀπὸ τινων ἤδη ἐτῶν ὑπῆρξαν ὑπουργοὶ τινες καὶ ἄλλοι τῶν πολιτευομένων, οἱ ὅποιοι διετυμάνισαν ὅτι θὰ μετατρέψωσι τὴν μέσσην καὶ στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον, ὅτι θὰ ἰδρῶσιν ἀγροτικὰ σχολεῖα, ὅτι θὰ εἰσαγάγωσιν εἰς αὐτὰ γεωπονικά καὶ ἄλλα μαθήματα, ἵνα μεταδώσῃ εἰς τὸν λαὸν τεχνικωτέραν τινὰ μόρφωσιν ἢ δὲν ἀπατώμεθα δὲ καὶ μεταξὺ τῶν ὑποβληθέντων ὑπὸ τοῦ νῦν ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας ὑπάρχουσι καὶ τινὰ ἀφορῶντα τὴν τοιαύτην ἐκπαίδευσιν νομοσχέδια. Ἀλλὰ δὲν μᾶς λέγουσι ποῦ θὰ εὐρωσι τὸ κατάλληλον διδακτικὸν προσωπικὸν εἰς τὸ ὅποῖον θ' ἀναθέρωσι τὴν ἀληθῶς ἐθνοσωτήριον ταύτην διδασκαλίαν; Ἀπὸ ποίου Διδασκαλείου, ἀπὸ ποίας ἀνωτέρας Τεχνικῆς Σχολῆς, ἀπὸ ποίου Πανεπιστημίου θὰ πορίζωνται τὰς γνώσεις ταύτας οἱ διδάσκαλοι διὰ νὰ μεταδώσωσι ταύτας εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν;

Ἀφοῦ οἱ περισσότεροι τούτων οὐδ' ἀκροῶνται καὶ τῶν φυσιογνωστικῶν μαθημάτων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ; Ἐκτὸς ἂν θέλωμεν νὰ συνεχίσωμεν τὸ γελοῖον σύστημα τοῦ νὰ υποχρεώωμεν τοὺς διδασκάλους νὰ διδάσκωσι μαθήματα, περὶ τῶν ὁποίων δὲν ἔχουσιν ἰδέαν, ἀλλὰ μανθάνουσι καὶ αὐτοὶ τὰ πράγματα ἐκ τοῦ αὐτοῦ διδακτικοῦ ἐγχειριδίου, ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ οἱ μαθηταί, ὅπως γίνονται διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ζωολογίας καὶ φυτολογίας ἐν τοῖς γυμνασίοις ὑπὸ τῶν φιλοσόφων καθηγητῶν!

Ἐἶνε ἀνάγκη λοιπὸν, ἐὰν θέλωμεν νὰ μορφώσωμεν κατάλληλον διδακτικὸν προσωπικὸν, τὸ ὅποῖον διὰ τῶν Διδασκαλείων καὶ τῶν σχολείων τῆς μέσης καὶ στοιχειώδους ἐκπαίδευσως νὰ διαδώσῃ τὰς φυσικὰς γνώσεις εἰς τὸν λαὸν καὶ νὰ μεταστρέψῃ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ.

τὴν Ἀφροδίτην του, καὶ οὕτω ἐφιλοτέχνησε δύο προσωπογραφίας τῆς Ἀφροδίτης.

Ἡ τέχνη εἶνε ἐκλογή. Ὅταν ὁ Ζεῦξις συνέλαβε τὸ ἵνδαλμά του ἐξέλεξε διὰ τὴν ἀναπαράστασιν αὐτοῦ τὰς ὀφρῆς τῆς Ἀγλαίας, τὴν ρίνα τῆς Λυδίας, τὰ χεῖλη τῆς Μύρρας, τὸν βραχίονα τῆς Διλαίας, τὸν πόδα τῆς Μελίσσης. Πλεῖστοι κυρίαὶ προσεφέρθησαν νὰ συνεισφέρωσι τὰ μέρη τῆς καλλονῆς των εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ἀγγλου ζωγράφου καὶ οὕτω διὰ τῆς ἐκλεκτικῆς μεθόδου ἐπιτεύχθη τὸ τέλειον. Αὐτὴ εἶνε ἡ ἀληθὴς ὁδὸς διὰ τῆς ὁποίας φθάνει τις εἰς τὴν ὠραιότητα. Ἐκλέγουσι μερικὰς καλλονὰς ἀπὸ τὰς ὁποίας λαμβάνουσι τὰ προεξέχοντα εἰς κάλλος χαρακτηριστικὰ, ἕνα τέλειον ὀφθαλμὸν ἀπὸ τὴν μίαν, μίαν ἄμειπτον ρίνα ἀπὸ τὴν ἄλλην, στόμα ἀπαράμιλλον ἀπὸ τὴν ἑτέραν καὶ συνεισφέρουσιν πάντα ταῦτα ἀποτελοῦν ἕνα ὠραῖον σύνολον, δι-

Ἡ λαῖδα Βεατρίκη Πολ-Κάριου

[Ἡ δὲνεῖσασσι ὀλίγον ἀπὸ τὴν ρίνα τῆς]

οὐ εἶνε σπάνιον νὰ εὐρεθῶσιν ἐν τελειότητι ὄλα τὰ χαρακτηριστικὰ ἐπὶ τῆς αὐτῆς μορφῆς. Ἐνας μεγάλος ὀφθαλμὸς ἐλαφρῶς λόγχρους ἐσκιασμένος ὑπὸ μακρῶν καὶ μελανῶν βλεφαρίδων, ὀφθαλμὸς τοῦ ὁποίου ἡ ἐκλεκτὴ ἐρασμιότης προξενεῖ συγκίνησιν καὶ προκαλεῖ τὸν θαυμασμὸν, εὐρίσκειται συνήθως πλησίον βραχείας καὶ ἀκανονίστου ρινός. Ἀλλὰ ποῖος προσέχει εἰς τὴν ἀτέλειαν αὐτῆς τῆς ρινός, ἢ εἰς τὸ ἀκανόνιστον τοῦ χεῖλους ἢ εἰς τὴν μὴ καιονικὴν καμπυλότητα τοῦ πώγωνος. Οὐδεὶς. Ἐλκουν ἐξ ὀλοκλήρου τὴν προσοχὴν οἱ λαμπροὶ ἐκείνοι ὀφθαλμοί.

Εἰς τὸ σαλὸν τῶν Παρισίων ἐζητήθη πρότινων ἐτῶν μία Ἀφροδίτη ἡ ὁποία ἀνεγνω-

ρίσθη ὅτι ἦτο μία προσωπογραφία μιᾶς γνωστῆς καλλονῆς. Εὐθὺς οἱ κριτικοὶ ἐξεμάνησαν διὰ τοῦτο καὶ ἰδίως διότι ἡ εἰκὼν ἦτο πλήρης τεχνικῶν σφαλμάτων. Ἡ ρίς ἦτο βραχυτάτη, τὸ στόμα εὐρύτατον, ἡ ὄψις πολὺ ὑψηλὴ, οἱ πόδες πολὺ μεγάλοι καὶ οἱ δάκτυλοι τῶν ποδῶν—ὦ! αὐτοὶ οἱ δάκτυλοι, ἡ φοβερὰ δοκιμασία τῆς θηλείας ὠραιότητος! Σήμερον ἡ Ἀγγλία εἶνε πλήρης ὠραίων γυναικῶν. Τὰς βλέπετε εἰς τὸ Χάϊδ-Πάρκ, τὰς βλέπετε εἰς τοὺς χοροὺς καὶ εἰς τὴν σκηνὴν. Αἱ μορφαὶ των λάμπουν εἰς τὰς προσηλάσφωτογραφείων καὶ εἰς τὰς σελλίδας εἰκονογραφημένων φύλλων. Αὐταὶ εἶναι αἱ λαῖκαὶ καλλοναὶ καὶ τὰ θέληγητρά των ἀναγνωρίζονται καὶ ἀπὸ τοὺς μᾶλλον μισογύνεις. Ἀλλ' ἱκανοποιούσιν αὐταὶ ἢ οἰαδήποτι ἐξ αὐτῶν τοὺς κινώνας τῆς ἰδεώδους ὠραιότητος. Ὁ Θωμᾶς Λορένς ὅστις ἐζωγράφησε γυναικας

περισσοτέρας ἀπὸ ὅσας ἄλλοι ζωγράφοι τῶν ἡμερῶν του, ὠμολόγησεν ὅτι οὐδέποτε ἐπέτυχε μὴ ὀλίγον τοῦ ὁποίου ἡ τελειότης νὰ τῷ ἐπέτρεπε νὰ τὸ ἐξεδανικεύη. Τὸ μέτωπον, οἱ ὀφθαλμοί, ἡ ρίς, τὸ στόμα, ὁ πώγων, ὁ λαιμὸς καὶ ἡ προτομὴ οὐδέποτε ἦσαν ἐν ἀπολύτῳ ἁρμονίᾳ. Λοιπὸν οὐδέποτε ἐπὶ τῆς μορφῆς τῆς ὠραιότερας γυναικὸς δύναται τις νὰ εὔρη τὸ τέλειον, νὰ εὔρη ὅ,τι χρειάζεται διὰ μίαν Ἀφροδίτην.

Διὰ τὴν ζωγραφίαν ὁ Χοῦρστ τὴν Ἀφροδίτην του ἔλαβεν ὡς κύριον ὑπόδειγμα τὴν ὑποκόμησσαν Κούρζων, ἀλλὰ εἰς τὸν πλοῦτον τῆς κόμης προσέφερε τὴν χάριν τῶν μαλλιῶν των αἱ κυρίαὶ Χέλμσλεη καὶ Μαίντων. Ἡ ρίς διερέθη εἰς τρία μέρη, εἰς τὴν

Ἡ ΝΕΑ ΑΦΡΟΔΙΤΗ

ράχην, τὸ ἄκρον καὶ τοὺς ρώθωνας. Ἡ ρά- Κούρζων, τὸ ἄκρον ἀπὸ τὴν ρίνα τῆς Βεα- χης ἐλήφθη ἀπὸ τὴν ρίνα τῆς ὑποκομῆσσης τριχῆς Πόουλ-Κάριου καὶ οἱ ρώθωνες ἀπὸ

τήν ρίνα τῆς κομῆσεως Προσκίλλα "Ανολη. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἐλήφθησαν ἐν συνδυασμῷ ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς προγκηπίσεως Πλὸς καὶ τῆς κομῆσεως Προσκίλλα "Ανολη. Ὁ πῶγων ἐπίσης ἐλήφθη ἐν συνδυασμῷ ἀπὸ τῆς κομῆσεως Προσκίλλα "Ανολη καὶ τῆς κυρίας Χέλμσλεη. Διὰ τὰ χεῖλη συνεισέφερον αἱ κυρίαὶ Κούρζων καὶ Μάιντοτων. Ἡ

προγκήπισσα Πλὸς καὶ ἡ κυρία Χέλμσλεη προσέφερον τὰς ὀφρῦς. Ὁ μακρὸς καὶ εὐγραμος λαίμωρς ὁμοιάζει πρὸς τὸν τῆς δουκίσσεως Μάρλμποραφ.

Καὶ οὕτω μὲ τὸσα ὠροῖα καὶ θελκτικὰ δάνεια ἀπετελέσθη ἡ ὠραία Ἀφροδίτη, ἣτις δὲν ὁμοιάζει, φεῦ! μὲ οὐδεμίαν γυναῖκα τῆς Ἀγγλίας.

Ἡ ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΤΗΣ ΣΚΗΝΗΣ

Ὁ ζωγράφος Χούρστ δανεισθεὶς ἀπὸ τὰς ὀνομαστοτέρας καλλονὰς τῆς ὑψηλῆς Λονδρέζικης ἀριστοκρατίας ὅ,τι τέλειον χαρακτηριστικὸν ἠδύνατο νὰ τῷ προσέξῃ ἐκάστη, ἐπλασε καὶ δευτέραν Ἀφροδίτην, τὴν Ἀφροδίτην τῆς σκηνῆς, ἀπὸ τὰς γυναῖκας τῆς ὁποίας καὶ ἐ-

ὁ Ἀγγλὸς ζωγράφος εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς δευτέρας Ἀφροδίτης του διέτι ἡ σκηνή, ἀφ' ἧς ἠθέλησε νὰ ἀντλήσῃ τὰ μέρη διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ ὅλου, ἀριθμεῖ ἐν πλησμονῇ τὰς γυναικείας ὠραιότητας, δυσκόλως δὲ δύναται νὰ σταθῇ ἐπ' αὐτῆς ἡ θήλυς μορφή ἐὰν δὲν

Ἡ δις Μαρία Στούνγκουλυ
[Ἡ συνεργασθεῖσα μὲ τὴν Λίνα Καβαλιέρι διὰ τὴν ρίνα τῆς νέας Ἀφροδίτης]

Ἡ δις Λιλὴ Ἐλσον
[Ἡ προμηθεύσασα τὰς ὀφρῦς εἰς τὴν νέαν Ἀφροδίτην]

δανείσθη τὰ ἐπίχαρι χαρακτηριστικὰ, τὰ ὁποῖα ἐν ἀσθονίᾳ τῷ παρέσχον αἱ ὀνομασταὶ εἰς καλλονὴν καλλιτέχνιδας τοῦ Ἀγγλικοῦ θεάτρου. Δὲν εὗρε, φαίνεται, καὶ μεγάλην δυσκολίαν

ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἔστω καὶ ἐν χαρακτηριστικὸν ἀμιλλώμενον εἰς τὴν ὠραιότητα μὲ τὸ τέλειον.

Ἡ ὀνομαστὴ Λίνα Καβαλιέρι, ἡ περίφημος

Λιλὴ Μπράιτον, ἡ Λιλὴ Ἐλση, ἡ Μπίλλι Μπούρη, ἡ Τζέρετη Μίλλαρ, ὅλον τὸ ἄνθος τοῦ

Ἡ Λίνα Καβαλιέρι

[Ἡ δανείσασα μέρος τῆς ρινὸς καὶ τὸ κάτω χεῖλος]

εὐγραμμίαν τῶν ὀφρῶν τῆς, τὴν ἀφελῆ ἀλλ' ἐπίχαρι στάσιν τῆς κεφαλῆς, ἡ Λίνα Καβαλιέρι προσέφερε μέρος τῆς θαυμασίας ρινὸς τῆς καὶ τὴν ἀνθίαν τοῦ κάτω χεῖλους τῆς, ἡ Λιλὴ Μπράιτον ἐδάνεισε τὸ νοσταλγικὸν βάθος τῶν ὀφθαλμῶν τῆς, ἡ δεσποινὶς Τζέρετη Μίλλαρ κατέθεσε τὸν πλοῦτον τῶν μαλλιῶν τῆς καὶ τὴν σαγήνην τοῦ ἄνω χεῖλους τῆς, ἡ δεσποινὶς Μαρία Στούνγκουλυ συνειργάσθη μὲ τὴν Λίνα Καβαλιέρι διὰ τὴν τελειότητα τῆς ρινὸς καὶ τέλος ἡ θωπευτικὴ καμπύλη τοῦ πῶγωνος ἐλήφθη ἀπὸ τὴν δεσποινίδα Μπίλλι Μπούρη. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Χούρστ χάρις εἰς τὰς εὐγε-

Ἡ δις Τζέρετη Μίλλαρ

[Ἡ δανείσασα τὴν κόμην καὶ τὸ ἄνω χεῖλος]

Ἡ Λιλὴ Μπρέιτον

[Ἡ δανείσασα τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς]

κοσμικοῦ κύκλου καὶ ἡ λάμψις τῶν δημοσίων αἰθουσῶν ἐσπευσαν νὰ σωρεύσωσι πρὸ τοῦ χρωστήρος τοῦ νέου Ζεῦξιδος, πᾶν ὅ,τι ἐξαιρετικὸν ἐχάρισεν εἰς αὐτὰς ἡ τόσον μεροληπτικῆ ἀλλὰ καὶ φειδωλῆ Φύσις. Καὶ ἡ μὲν Λιλὴ Ἐλση ἔδωκε μαζῇ μὲ τὴν κανονικότητα καὶ

νεῖς αὐτὰς προσφοράς τῶν θελγέτρων τῶν διασήμεν καλλονῶν τῆς σκηνῆς ἐζωγράρισε τὴν δευτέραν Ἀφροδίτην, τὴν Ἀφροδίτην τῆς σκηνῆς, τὴν ἀνακύψασαν οὐχὶ ἐκ τοῦ ἄσφου τῆς θαλάσσης, ὅπως τὴν θέλει ὁ Ἀσίδοδος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἄσφου τοῦ θελκτικοῦ ἡμικόσμου.

Καὶ μένει τώρα ἡ ἀπορία εἰς τοὺς θαυμάζοντας τὴν ἰδανικὴν αὐτὴν καλλονήν. Ἐὰν αὐτὴ ἡ Ἀφροδίτη ἡ συγκεντροῦσα ὅλον τὸ κάλλος τῶν τελειοτέρων χαρακτηριστικῶν ἦτο ἐν πραγματικῶν θὰ συνεχέντρου καὶ ὅλα τὰ θέλγητρα, τὰ ὁποῖα ἐκάστη τῶν ὠραίων δανειστριῶν ἔχει; Οἱ ἠδονιστὰὶ τῆς Ἀγγλικῆς πρωτευούσης δὲν δύναται νὰ φαντασθῶσιν ὅτι εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρῃ πραγματικὸν πλάσμα ὅπερ νὰ συγκεντροῖ ὅλα τὰ θέλγητρα πέντε ὠραίων καὶ θελκτικῶν γυναικῶν.

Καὶ δὲν ἔχουσιν ἄδικον.

Η ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΤΗΣ ΣΚΗΝΗΣ

ΒΡΑΧΕΙΑ ΣΥΜΒΟΛΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΦΟΡΑΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΥΠΟ ΔΟΥΚΑ Γ. ΜΠΕΛΛΟΥ ΙΑΤΡΟΥ

Τῷ ὄντι δέ, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶδομεν, τὸ πάλαι βεβαίως καὶ ἀναμφισβήτητως ἔφερε τὸν φθόγγον τοῦ θ μακροῦ (=εε) καὶ νῦν δὲ ἐν πλείστοις καὶ παρὰ ταῖς τρισὶ ζώσασιν διελκτύσι σώζει τὸν φθόγγον τοῦ κηχροῦ ε : λ.χ. τὰ ἡμεῖς, σίδηρο(ν), φέρημα, κηρί(ον), ξηρός, μηρί(ον) νήθω, θημωνιά, γρημνός(=greimnós) καὶ πλεῖστα ἄλλα τῆς κοινῆς, ὡς καὶ τῶν περὶ Πόντον Ἑλλήνων τὰ κλέφτης, φράγτης, Ἑλληνας, νύφη, ὡς καὶ τὰ Κρητικὰ φασκομηλῆ, ἀμυγδαλῆ καὶ πλεῖστα ἄλλα σώζουσι. τὴν γνησίαν προφορὰν τοῦ η ὡς ε, καὶ οὕτως ἀκούωνται καθαρῶς καὶ εὐκρινῶς καὶ νῦν προφερόμενα.

Ὡσαύτως δὲ ἐν τῇ τσακωνικῇ τὸ ἡμισυ προφέρεται ἔμισυ ὁ μηρὲ (=μηρός) ἀκούεται μερῆ, ὡς καὶ ὀξηρός=ὁ τσερῆ, τὸ τῆ-γνον=τέγανε κλπ. κλπ.

Μάλιστα δ' ἐν τῇ Μακεδονοίλλυρικῇ πᾶν κηχρόν ε ἀποδείκνυται σαφῶς η· οἷον τὸ ὁμηρικόν ἡδὲ = καὶ, νῦν «προφέρεται ἐδέ». Ὡσαύτως τὸ παρ' Ἑσυχίου Δῆ=γῆ» παρὰ τοῖς Ἀλβανοῖς προφέρεται καθαρῶς Δε, ἢ καὶ Δεε κατὰ Καμάριον παρὰ τοῖς Σικελιώταις ἢ Κιλικιώταις ἀλβανοῖς. Τὸ ἄρθρον η προφέρεται ὡς ε. Καὶ ἐν γένει ἀνευ ἐξαιρέσεως τὸ ε παρὰ τοῖς Ἀλβανοῖς ἔστι τὸ η, ὅπερ μόνον εἰς τὰς νέκας ἐκ τῆς νῦν ἑλληνικῆς δυνείας λέξεις παραλαμβάνεται τὸν φθόγγον ε : οἷον, λυπῆς, κατατῆς, ἀναστῆς, μαθητῆ-οῦ κλπ. κλπ. ἐκ τῶν ἐλύπησα, κατάντησα, ἀνάστησα, ὁ μαθητῆς κτλ. κτλ. Μόνον δ' ἐξαιρέσειν ποιεῖται τὸ ε τονούμενον ὅπερ προφέρεται οὐχὶ ὡς ἔψιλόν (é muet), ἀλλ' ὡς ε μακρόν.

Ἀνκεφλασιῦντες δὲ τῶν ἄνω λέγομεν, ὅτι καὶ ἐν ταῖς γρίσιν ἡμῶν διαλέκτοις τὸ ν κατὰδεικνύεται σαφῶς σώζον τὸν φθόγγον τοῦ ε μακροῦ, ὅπερ καὶ ἐκ πλείστον ἄλλων τεκμηριεῖται καὶ ἐκ τῆς πολυτίμου ἐπιγραφῆς ὑπ' ἀριθμὸν 1612, τῆς λατινικοῖς γεγραμμένοις γράμμασιν, ἣν ἀντιγράφουεν.

1612 EVRESIN ENTHADE
GE CATECHI THA
NATOEO LACHYSA
METERA TEN EYTE
CHNON EYDEMONFS
PARHODITAE

δηλ. Εὐρέσιν ἐνθάδε Γῆ κατέχε θανάτοε λεχοῦσα Μητέρα τὴν εὐτεχον· εὐδέμονες παροδίτται.

Σημειωθῆτω δ' ἐν τῇ ἄνω ἐπιγραφῇ πλὴν τῆς προφορᾶς τοῦ η καὶ τῆς διφθόγγου εε ὡς ε (κατέχι=κατέχει) καὶ ἡ τῆς αι ὡς ε (εὐδέμονες=εὐδύμονες) καὶ ἡ τῆς ου ὡς υ (λεχουσα).

Ἀρκοῦντα νομίζοντες τῶν ἄνω περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ ἦτα ἐκ τῶν νῦν διαλέκτων διδασκόμενα, μεταβιβάζομεν νῦν εἰς τὰ τοῦ υ (ύψιλοῦ). Τοῦτο δὲ κατὰ τὸν ἡμέτερον Μυροφύδην τρεῖς ἔσχε φθόγγους, τὸν ἀρχαιότατον ἴσον πρὸς τὸν λατινικόν υ (ἀγγλικὸν oo), τὸν μέσον ἴσον πρὸς τὸ γαλλικόν υ καὶ τὸ γερμανικόν ü, καὶ τέλος τοῦ ε. Καὶ τοὺς τρεῖς δὲ ἀνευρίσκουεν σωζομένους καὶ ἐν ταῖς τρισὶ νῦν διαλέκτοις ἡμῶν. Καὶ ἐν μὲν τῇ κοινῇ ἔχομεν 1) τροῦπα=τροῦπ ε, ξουρίζω=ξυρίζω, τοῦμπανο (ν), σφουρίζω=σφυρίζω, καὶ πλεῖστα ἄλλα, ἐν αἷς τὸ υ σώζεται ὡς ου προφερόμενον, 2) ἀχυρα, ἐχύθη, γῦρος, γῦκος=(Γοῦ-

κος), γύμα, κολυμβῶ, κολυμβήθρα, γύνω, και πολλά άλλα, παρ' οἷς τὸ υ ἀκούεται ὡς τὸ γαλλικὸν u (γερμαν. u) σαφῶς 3) ζύλα, φρύγανα, τυρός, κλπ. κλπ. ἐνθα τὸ υ προφέρεται ὡς ε, ὡς Εὐρύηται ἤδη ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμὸν 2404. 6 ἐπιγραφῇ λατινικοῖς γράμμασι τὸ Διονύσιος ὡς DIONISIOS.

Ἐν δὲ τῇ τσακωνικῇ ἔχομεν 1) φουσοῦ=φυσῶ, τούμπανε τὰ τύμπανον, ἄχυρα =ἄχυρα κλπ. 2) φούγαν. λῦκο, ψύχα, κίρε κλπ.=φούγαν, λυκος, ψυχή, τυρός κλπ. 3) ὑγρέ (=ὑγρός), ὑπερ, (=ὑπνος), ὕω-ὑδατα—ὑδωρ, ὑδατα, παρ' οἷς τὸ υ=ε.

Ἐν δὲ τῇ ἀλβανικῇ ἔχομεν 1) οὔγε=ὑδωρ (ὑγρός), 2) θῦς, ἢ σῦς=ῦς=τύ, σὺ κλπ. ἄπερ οἱ μὲν βόρειοι ἀλβανοὶ προφέρουσιν ὡς τὸ γαλλικὸν u, οἱ δὲ νότιοι ὡς ἀπλοῦν ε, καχάπερ και τὸ δὺ (δ τραχύ) οἱ μὲν βόρειοι προφέρουσιν ὡς τὸ γαλλικὸν du, οἱ δὲ νότιοι ὡς di ἀπλῶς. 3) σύπερ=ὑπὲρ (ἀρχ. σπερ), λατιν. super), τανῦ=τανῦν, ὕν' μύζα=μουζα (τσακωνιστεῖ μουζα) ἀρχ. λακωνικὰ μουζα, ἀττικῶς ἀρχ. μῦα, κοινή, λαλουμένη μῦγα, λατινιστεῖ musca σανακριντιστεῖ makchika). Παρὰ τούτοις τὸ υ προφέρεται ὡς ε.

Ἰστέον δ' ὅτι, ὡς ἐν τῇ νῦν γερμανικῇ τὸ u παρὰ τοῖς νοτίοις τῶν Γερμανῶν (Βαυαρῶς και Αὐστριακοῖς) φέρει τὸν συγγενῆ φθόγγον e, οὕτω και ἐν τῇ ἑλληνικῇ πιθανόν, ὅτι ἀπ' ἀρχαιοτάτου ἔφερε και τὸν νῦν ἐν κοινῇ χρῆσει φθόγγον τοῦ e, συγχρόνως τούτεστι μετὰ τοῦ u.

Ὡς πρὸς δὲ τὰ σύμφωνα παρατηροῦμεν ὅτι, ὡς παρὰ πάσαις ταῖς εὐρωπαϊκαῖς γλώσσαις διπλοῦν ἔχουσι φθόγγον τὰ c και g και τὸ γερμανικὸν ch=χῆ ἑλληνικῶ, ἀναλόγως τῶν ἐπομένων ἢ και πρῆγυμένων φωνηέντων και συμφώνων, οὕτω και ἐν τῇ ἑλληνικῇ σχεδὸν πάντα τὰ σύμφωνα διπλοῦν (κατὰ γενικὸν κανόν) ἔχουσι τὸν φθόγγον, τραχὺν και λεπτόν. Καὶ δὴ τὸ βῆτα ἐν τῷ κοινῷ και ἀγοραίῳ λόγῳ προφέρομεν και ὡς hῆ (μπῆ): οἷον βῆ (θαυμαστικὸν ἐπιφώνημα), βάλσμο(v), βαλσμώνω, Βαρβαρία, βελάζω (ἐπὶ προβάτων τὸ τοῦ Ἀριστοφάνους βῆ-βῆ=bee-bée), γαμβρός, ἐμβάινω, ἐμβῆκα ἐν τῇ

τσακωνικῇ ἀ)μβάινου=ἀναβόινω, προφερόμενον ὡς bainu και τὸ κταβίνω=κχαβίνου=khambainu: και ἐν τῇ ἀλβανικῇ βοῦκα «ὅ ἐστὶν ὁ ἄρτος» τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων, βελιός (βελίος, «Ομοίρος, καινῆ ἀρχαία φελιός» εταῦροι φαλιοὶ=λευκομέτωποι». Ἡσύχιος) και πλεῖστα ἄλλα, παρ' οἷς τὸ β προφέρομεν ὡς he λατινικὸν και εὐρωπαϊκόν. Ἀλλὰ και ὡς βυ (vau) συνήθως προφέρομεν. Τοῦτο δὲ φαίνεται, ὅτι και ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, συνέβηνεν. Ὁ δεινὸς ἑλληνιστής, και τέως γυμνασιάρχης κ. Κωνσταντῖνος Τσοῦλιας ἐν τῇ ἀρτι δημομοσιευθεῖσῃ πρῶμυκτεῖα αὐτοῦ περὶ τῆς σλαβοφονοῦς μακεδονικῆς διαλέκτου τίθησι τὸν κανόνα τόνδε: «ἐν τῇ παλαιᾷ ἑλληνικῇ ὁ φθόγγος β πρὸ φθόγγων ἀρτίου ἀριθμοῦ μέχρι τοῦ ἐπομένου φωνηέντος (θεωρουμένου τοῦ φύσει μακροῦ και τῆς διφθόγγου τῆς συλλαβῆς ἐκ δύο φθόγγων συνεστηκότων) ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς λέξεως προφέρετο ὡς τὸ be (μπ), ἐν ἄλλῃ δὲ χώρᾳ ὡς τὸ V, πρὸ περιττοῦ δὲ ἀριθμοῦ φθόγγων ἐν ἀρχῇ μὲν ὡς τὸ V, ἐν ἄλλῃ δὲ χώρᾳ ὡς τὸ μπ (hῆ)».

Ἄγνωτὸν τὸ κῦρος τοῦ πολυτίμου τούτου κανόνος, ὃν ὁ σοφὸς ἐμὸς φίλος μετὰ πολυετέως μελέτας και πόνους ἐξήνεγκεν, ἀλλὰ πέποιθα, ὅτι ἢ προφορὰ τῶν συμφώνων και τῆς ἑλληνικῆς ὑπόκειται εἰς κανόνας και νόμους ἀσκαλεύτους και ἀδακνῆντιους, οἵτινες δύνανται καθαρῶς καθῆναι διὰ μελέτης ἐμβριθοῦς και πολυμόχθου, ἐὰν μάλιστα καταπέσωσι μὲν και ἀπασκορακισθῶσιν αἰ πλάνη, ἄς εἰσήγαγεν ὁ μέγας Ἑρασμος, ἀπροκαταλήπτως δὲ και εὐσυνειδήτως ἐξετασθῶσιν αὐτὰ τὰ πράγματα και μόνα τὰ πράγματα.

Ὡσαύτως τὸ γράμμα παρὰ τοῖς Ἰταλιώταις τῶν Ἑλλήνων και παρὰ τοῖς Ἀλβανοῖς και ποτε παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἑλλησι τηρεῖ τὸν τραχὺν φθόγγον τοῦ ga, ἀλλὰ παρὰ τῇ κοινῇ φέρει τὸν μαλακώτερον φθόγγον φθόγγον τοῦ γάμμα, διάμεσον τινὰ μεταξὺ ga και ἐῶπ (j), οὐχὶ δὲ σπανίως ἐλεπτύνεται (πρὸ τοῦ e και i) εἰς j, και ἔστιν ὅτε και ὄλως ἐκπίπτει: λίος=ὀλίγος, πάω=ὑπάγω, λέω=λέγω. Πρὸ δὲ τῶν γ, κ

και ξ ἀκούεται ἀπλῶς ὡς νῆ. Παρὰ δὲ τοῖς παλαιότεροις (και νῦν ἐτι παρὰ τοῖς γραυσί) ἐλάμβανε πρὸ τοῦ e και i τὸν φθόγγον τοῦ τζί ὅμοιον πρὸς τὸν ἀγγλικὸν φθόγγον τοῦ g ἢ j (John) ἄγγελος λ.χ. Ἄγγελῆς Ἄγγελικῆ κτλ. προφέρονται ὑπὸ τῶν γραιῶν ἐν τισὶ τῶν ἐπαρχιῶν ὡς ἀντζελο, Ἀντζελῆς, Ἀντζελισῆ κτλ. κτλ.

Οὐδὲν δὲ θαῦμα, ἂν τὸ γάμμα παρ' ἡμῖν φαίνεται ἔχον πέντε φθόγγους: ga γα, j, νῆ, τζί) καθὸς και νῦν ἐν Γερμανίᾳ βλέπομεν τὸ gedon λ. χ. προφερόμενον κατὰ τὰ διάφορα ἰδιώματα πολλαπλῶς, ἢ γὰρ 1) gugen 2) gheghen 3) ghechen 4) ghejen 5) chechen 6) jechen και 7) jejen.

Τὸ δέλτα ὡσαύτως διπλοῦν σώζει τὸν φθόγγον και ὡς τραχύ (=d) και ὡς λεπτόν (=th ἀγγλικὸν ἐν τῷ the, ὅπερ-sit venia verbo-εὐληπτότερον τοῖς ξένοις, ἐὰν ἐγράφετο dhe) οἷον ἐν τῇ κοινῇ ἀνδρας, ἀνδρειωμένος, δένδρα κλπ. . . Παρὰ δὲ τῇ Ἀλβανικῇ πρὸ μὲν τοῦ βῶ προφέρεται τραχύ, μετὰ δὲ τὸ βῶ λεπτύνεται οἷον δάρδα (ἢ ἄχεδρος)=dάρδα κλπ.

Τὸ ζῆτα φέρει τὸν μαλακὸν φθόγγον, συγγενῆ τῷ δέλτα, ὃν τὸ ε μεταξὺ δύο φωνηέντων ἐν τῇ γαλλικῇ και γερμανικῇ, ἢ ἐν ἀρχῇ τῶν λέξεων παρὰ τοῖς βορείοις Γερμανοῖς φωνηέντος ἐπομένου sehen κλπ. Ἐν τισὶ δ' ἐπαρχίαις πρὸ τοῦ φθόγγου i ἐκφέρεται ὑγρότερον ὡς τὸ γαλλικὸν j ἐν τῷ jour οἷον ζῆτω (Λεβαδεῖς)=jito γαλλικόν.

Τὸ δὲ θῆτα πάντοτε και ἐν ταῖς τρισὶν ἡμῶν διαλέκτοις ἐκφέρομεν ὡς τὸ ἀγγλικὸν th ἐν τοῖς thing και thank κλπ. Ἔστι δὲ θεβζίως γνησιώτατος ἑλληνικὸς φθόγγος ἄγνωστος και ἀπροφερτώτατος: πᾶσι τοῖς περιοίκιοις λαοῖς, Ῥωμαίοις τε και Ἰταλοῖς, Σλαῦοις και Ἀραβί, και Τούρκοις και Γερμανοῖς και Γάλλοις ὥστε δικαίως δύναται θεωρηθῆναι ὡς τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν τῆς καθύλου ἑλληνικῆς, καθάπερ νῦν και τῆς ἀγγλικῆς.

Τὰ σύμφωνα γ, κ, χ, και λ, ν, πρὸ τοῦ φθόγγου i και ποσάκις και πρὸ τοῦ e καθίστανται ὑγρότερα προφερόμενα ὡς γj, κj χj (ὡς τὸ γερμανικὸν ch μετὰ τὸ i οἷον noch nicht), λj και νj, ὡς τὸ λj προφέρεται ὡς τὸ ἰταλικὸν gl, και τὸ νj ὡς τὸ γαλ-

λικὸν gn. Τοῦς φθόγγους τούτους ὡς πρὸς τὸ κ, λ, ν ὑποπεύω, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι, και μάλιστα οἱ Αἰελεῖς, ἀπέδιδον διὰ τῶν διπλῶν κκ, λλ, νν.

Ὡς πρὸς δὲ τὸ διπλοῦν σ θεωρῶ λίαν ὀρθὴν τὴν γνώμην τοῦ Ahrens (νομίζω) κηρύσσοντος αὐτὸ ὡς σᾶν κίβδαλον και ἰσοδύναμον πρὸς τὸ ἀγγλικὸν sh, τὸ γαλλικὸν ch και τὸ γερμανικὸν sch. Πρὸς τὴν εἰκασίαν δὲ ταύτην ὠθοῦμαι ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐπιγραφῶν, ἐν αἷς ἀπαντᾷ διπλοῦν σῆμα πρὸ τοῦ κ και χ, π, τ και θ και εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως, και ἐκ τοῦ σταθεροῦ κανόνος, ὃν παρέχουσι πολλα ἐπαρχιακά ἰδιώματα, τῆς τε Στερεᾶς Ἑλλάδος και Πελοποννήσου, και Ἡπειροῦ, Μακεδονίας, Θράκης και τῶν νήσων τοῦ Αἰγίου πελάγους, ὡς και ἢ Ἀλβανικῇ καθύλου διάλεκτος, παρ' οἷς τὸ σῆμα πρὸ τοῦ κ, π, τ, και πρὸ τοῦ φθόγγου i προφέρεται δασύ, ὡς περὶ τὸ ἀγγλικὸν sh. Τὴν δασύτητα δὲ ταύτην μεταδίδωσι και τοῖς ἐξ αὐτοῦ παραγωγίς ζ, ξ, ψ, πρὸ τοῦ φθόγγου i ἐν ταῖς μνησθεῖσιν ἐπαρχίαις τῆς Ἑλλάδος. Πρὸς ἐπικύρωσιν τῶν ἐμῶν εἰκασίῶν, ἐπιτραπήτω μοι ἀντιγράψαι ἐκ τῶν ἀρχαίων ἐπιγραφῶν τῶν λέξεων τινος.

Ἐπιγραφή 228... Ἀριστοκλείη Διώνος.
» 522... Ἀπολλοδώρω ἀρχοντος τῷ οὐστέρω.
» 585... ARISTOΘOENOS -MISSIDAS ARISTODAMOS -KISTIAIDAS.
» 800... Ἀριστίχη
» 802... Ἀριστίων
» 808... Ἀριστογίτα
» 283... Ξενόδοκος... κῆ ἀσουλαν... κῆ
» 393... Χαροπίνω... Ἐπαρμόστω...
» 1544... ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ...
» 1575... Σωστράτου
» 1739... κῆ τῶμ προσστατών. ἔς ἀρχῆς ἐμβάσι...
» 1888... Φρονίσκος... Λέσσχων... Ἐχεσθένης.
» 1906... Ἀσκαστούδαμος.
» 1928... (K) λεε σθένενα.

- 2247... Ἀσσοῖς καὶ χσένοισι
φκνές φίλος..ἀριστευ-
ον ἐν προμάχοις.
- Ἐπιγραφή 2389... ἔσσεγράφεν ἐν πελτα-
φόρᾳ.
- » 2566... HISSMENIAS (=
Ἴσσεινιάς).
- » 2572... POLYSSTROTA..
(Πολυσστρότα).
- » 2716... τυῖ ἐπεγράψκνθο ἔσς
ἐφῆδων ἐν θυραόφορους.
- » 2718... Ἀγχοσιγίτονος... ἔσς
ἐφῆδων κλπ.
- » 2719
» 2720
» 2721
» 2724 d..Σωσστρότου.. Ἀρισ-
στοκράτης.. Ἴσσιγίνο.
- » 2725... Ἀρισσίων (36 στ).
- » 2887... ARISSTIAS.
- » 3055... Ἀσσκλαπιάδης.
- » 3117... PROKLIESS .....
(=Προκλίεις;).
- » 3179... ἔσστροτεύκνη... Φι-
λόστροτος.
- » 3180... Ἀρισστόλας Δίωνος.
- » 3181... Ἀγχοσιδάμω.... Ἀ-
ρισστομένεις..
- » 3210... ἄνδρσσι:.... (
- » 3211
» 3228... EP ARISSTODIKAI
(=ἐπ' Ἀριστοδικῶ)
- » 3231... Δμκσσίς.
- » 3222..... ἔσσωσκν.
- » 3457..... Κκλλιστρο(υ
- » 3506... Ἀρισστοτέλες.
- » 3627... Εὐν)σσιτί(δς.

Συγκρίνων τις τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας πρὸς τὴν νῦν παρατηρουμένην ἐν πολλοῖς τῶν ἐπακτιῶν προφορᾶν τοῦ σίγμα πρὸ τοῦ κ (χ, π (φ), τ (θ) καὶ τοῦ φθόγγου ἰ ἀγεται σφοδρῶς εἰς τὸ δικλιῶσαι τὸν γερμανὸν φιλόλογον, ὅτι τὸ διπλοῦν σίγμα ἢ σὺν κίβδκλον εἶχε τὸν τὸν φθόγγον, ὃν καὶ νῦν καὶ ἐν Γερμανίᾳ φέρει ἐν ἀρχῇ τῶν λέξεων πρὸ τοῦ p καὶ t (sprechen, stein) ἦτοι τὸν τοῦ ἀγγλικοῦ sh.

Ἄγνοῶ, ἐὰν οἱ ἀρχαῖοι εἶχον τὸν πολὺν νῦν παρ' ἡμῖν φθόγγον τοῦ τσ ἀντίστιχον

πρὸς τὸν ἀγγλικὸν ch (churche), καίτοι ὁ σοφὸς K. Τσούλκας (κατὰ προφορικὴν ἀνακοίνωσιν) πιστεύει, ὅτι τὸ Ἀριστοφάνειον τιό-τιό εἶχε, πιθκνῶς, τὸν φθόγγον, ὃν νῦν ἀποδίδομεν τοῖς πτηνοῖς ὡς τσίου-τσίου. Ἄλλ', ὅπωςδῆποτε, ἐν ἔσσι βέβκιον, ὅτι καὶ ἐν τοῖς τρισὶν ἡμῶν διαλέκτοις συχρὰ ἀπαντᾷ, γεννᾶται δὲ ἢ ἐκ τοῦ ταῦ ἢ ἐκ τοῦ κάππα πρὸ τοῦ θ καὶ ἰ καὶ τὸ λατινικὸν c πρὸ τοῦ θ καὶ ἰ ἀπὸ τοῦ τρίτου μ. X. αἰῶνος, ὡς διδκσκόμεσθκ οἶον, τσκι τοῦτος τσκι ἴσσεινος (=καὶ οὔτος καὶ ἐκεῖνος) τὸ ἐρωτηματικὸν τί οἱ τε Τσάκωνες καὶ οἱ Ἀλβκνοι προφέρουσι τσί-τσί ἔσσι ποίουρ (Τσάκωνες), τσί μποῦν (Ἀλβκνοι)=τι ποιεῖς, τί κάμνεις (κοινῶς). Πκρὰ τῆ κοινῆ ἢ ρητίνῃ λέγεται βετσίκν ἢ ρητσίκν, ὁ κάτοικος τῆς Ἐνετίας Βενετσᾶνος (=Βενετιάνος ἐκ τοῦ Βενετία) καὶ πλεῖστα ἄλλα, ἄπερ παραλείπω.

Ὡς πρὸς δὲ τὰς διφθόγγους παρατηροῦμεν, ὅτι πᾶσαι νῦν προφέρονται ὡς ἀπλᾶ φωνῆεντκ καὶ τοῦτο ἀπὸ 2 βεβκίως καὶ πλέον χιλιστηρίδων, ἦτοι τὸ αἰ=ε, τὸ εἰ=ι, τὸ οἰ=υ, τὸ ου ὡς τὸ λατινικὸν u ἢ τὸ ἀγγλικὸν oo. Μόνον δὲ τὸ υ τῶν αυ καὶ ευ καὶ ηυ λκμβάνει συμφώνου προφορᾶν ὡς φ ἢ θ, καὶ τοῦτο, ὡς ἐξ ἀρχαίων ἐπιγραφῶν πιστοῦται ἀπὸ μακρῶν αἰῶνων. Οὐχ ἥττον ὑπακοῦονται, καὶ νῦν αἱ ἀρχαῖοι τσκι διφθόγγοι, οἳκ τὰ αἰτός, γάιδκρος, γκιδάρα, γκιδούρι, λειμόνι, λειμονία, ροῖδι, ροῖδιά, θοῖδι, παρ' οἷς ἡ διφθόγγος ἀκούεται καθκρὰ ὡς δύο φθόγγοι (=αἰ, εἰ ἢ οἰ) ἐν μιᾷ συλλαβῇ ἐκφονοῦμενοι. Ἐσχηματίσθησκν δὲ νέαι διφθόγγοι διὰ τῶν φθόγγων θ καὶ ἰ μετὰ τῶν ἐπομένων φωνῆεντων α, ε, ο (ω), οἷονεἰ ἀνεστκμμέκνει καὶ ἀντίστροφοι τῶν πακκιῶν, ἀλλ' ἐν αἷς ἐν ἐνὶ χρόνῳ καὶ μιᾷ συλλαβῇ συνεκφονοῦνται ἀμφοτέρων τῶν φωνῆεντων οἱ φθόγγοι. Περιτὸν ἡγοῦμαι ἐξ ἀντλῆσκν τὴν ὑπομονὴν τοῦ ἀναγινώσκοντος, διὸ παραλείπω τὰ παραδείγματα, ἄλλως τε ἐντκῦθκ πρόκειται μόνον κατὰδεῖξαι πόσον καὶ ἡ μελέτη τῆς κοινῆ νῦν λαλουμένης ἑλληνικῆς δύναται βοηθῆται. πρὸς ἐπιστημονικὸν καθορισμὸν τῆς προφορᾶς. Νομίζω δὲ, ὅτι τὰ προειρημῆνα ὑπερκακοῦσιν, ὅπως δεῖξωσι τὴν χρησιμότηκν ταύτην.

Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον παραλείπω τὰς παραλλαγὰς καὶ τὰ πολλὰ πάθη τῶν φθόγγων, ὅμοια ἄλλως τοῖς ἀρχαίοις καὶ γνωστὰ τοῖς φιλολογοῦσι, καὶ ἐν τοῖς λεξικοῖς ἔτι περὶ παντός γράμματος ἀναγραφόμενα.

ΣΤ.

Τέλος δὲ καὶ ἡ συγκοιτικὴ γλωσσολογία πολὺ δύναται ἐπιβοηθῆσαι πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ ἡμετέρου προβλήματος. Λ. χ. τὸ βῆτα ἐν τῷ βούλομαι (ἢ βόλ-ομαι, ἂ βολλά καὶ ὁ δᾶμος) καὶ βκδιζω καὶ βκίνω ἐκ τῶν συγγενῶν γλωσσικῶν κλάδων κατὰδεικνύεται φέρον ἔκπακκι τὸν μακκκν φθόγγον V, κατὰπερ ἐν τε τῇ λατινικῇ volo (γαλλ. je veux), καὶ τῷ γερμανικῷ ich ville καὶ τῷ ἀγγλικῷ I will, καὶ vado καὶ venio κτλ.

Ἐκ τῆς παρατηρήσεως δὲ τῶν φθογολογικῶν φαινομένων τῶν νῦν ζωσῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν βλέπομεν, ὅτι κατὰ διαφόρους ἐπαρχίας καὶ διαφόρους πόλεις τοῦ αὐτοῦ ἔθνους, τῆς αὐτῆς γλώσσης καὶ τῆς αὐτῆς ἐποχῆς οἱ φθόγγοι μεταβάλλονται. Καὶ οἱ μὲν βόρειοι καὶ ὄρειοι καὶ ὄρεισθιοι χκρῶνται λαμπρότερα τῇ φωνῇ, ἀλλὰ καὶ ταχυτέροις τοῖς φθόγγοις διὰ φυσικοῦς καὶ φυσιολογικοῦς λόγους, οἱ δὲ νότιοι καὶ πεδινοί, τούναντιον, μαλακοτέρως, οἳκ διαφορὰ παρατηρεῖται καὶ μετκξὺ ἀστῶν καὶ ἀγροτῶν. Οὐδὲν δὲ θαῦμα, ἐν οἱ μὲν βόρειοι τῶν Γερμανῶν τὸ u ἐκφονοῦσιν ὡς τὸ γαλλικὸν u οἱ δὲ νότιοι ὡς i, κατὰπερ καὶ τὸ eu (=ou) τῶν βορείων οἱ νότιοι ἀπαγγέλλουσιν εἰ. Οὔτος εἶδομεν καὶ τὸ gegen πολλαπλῶς νῦν προφερόμενον ἐν Γερμανίᾳ. Καὶ ἐὰν μετὰ εἴκοσιν αἰῶνας καὶ ἐπὶ χιλιστηρίδης κατισχύσῃ οἰσοδῆποτε φθόγγος, οὐδεὶς, νομίζω, δικαιοῦται ὡς ἀπὸ τρίποδος μαντεῦων ἐπιβαλεῖν τὴν ἑαυτοῦ γνώμην καὶ ἀνατρέψαι τὴν ἐθνικὴν παράδοσιν καὶ ἐξέλιξιν, καὶ μακκιστα ἐὰν ζῆ τὸ γερμανικὸν ἔθνος. Ἀλλὰ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐξέπεσε τῆς ἀρχαίας αἰγλῆς καὶ δόξης ἢ ἀθάκντος ὅμως αὐτοῦ. γλώσσκ ἢ μηδὲλως θλάψκσα τῇ Ἀνθρωπότητι, ἦν ἴσω; ἀξία μείζονος εὐλαβείας καὶ σεβκσμοῦ. Διὸ ἡ Ἑλλάς εὐγνωμότως ἤκουσε τῆς ἡμετέρας

προθέσεως, ὅπως συζητηθῆ καὶ λυθῆ ἐπιστημονικῶς καὶ φιλολογικῶς (καὶ οὐχὶ θεολογικῶς, ὡς ἄκρι τοῦδε) τὸ ζήτημα τῆς ἑλληνικῆς προφορᾶς. Καὶ διὰ ταῦτα ἐτόλμησα καὶ αὐτός, κατὰπερ ἰατρός ἀνῆρ, συνεισενεγκεῖν τὸν τῆς χῆρας ὄβολον, συγγνώμην ἐξαιτούμενος ἐὰν ἐτάραξκ τοὺς ὑμετέρους κύκλους.

Ὅπως περᾶνω τὴν ἐμὴν συμβολὴν, ἐπιτρέψκτέ μοι ἐκφράσκαι καὶ τὴν ἐμὴν γνώμην. Τὸ κατ' ἐμὲ, Κύριε Πρόεδρε, νομίζω, ὅτι τὸ φυσικώτατον καὶ πρακτικώτατον δι' ἄνδρας Βρεττανοῦς πρακτικοῦς καὶ θετικοῦς, ἦν ἡ διὰ τῆς σπάθης τοῦ Ἀλεξάνδρου λύσις τοῦ Γορδίου δεσμῶ, γινομένης παραδεκτῆς (μετὰ ἐλαχίστων καὶ ἀσχημάντων τροποποιήσεων) τῆς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους καθιερωμένης προφορᾶς τῆς ἑλληνικῆς. ἦτοι τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ γλώσσης. Ἄν δ' ἄλλοι λόγοι ἀντιστρατεύονται πρὸς τὴν ἀσυζητητὴν παραδοχὴν τῆς ἡμετέρας προφορᾶς, τότε, νομίζω, τὸ ὑμετερον σοφὸν συνέδριον σοφώτατα πράξει ἐκλέγον ἐπιτροπεῖαν ἐκ τῶν κρατίστων παρ' ὑμῖν φιλόλογων, οἵτινες εἰδικῶς καὶ ἐπισταμένως μελετήσοντες τὸ ζήτημα πολλά δὲ καὶ ἀφθονα τὰ βοηθῆματκ κατὰ τὰ προειρημῆνα καὶ μετὰ τῶν νῦν ἐγκριτων Ἑλλήνων φιλόλογων, οἱοι ὁ K. Κόντις, Γ. Χατζηδάκις Γρ. Βερνκρδάκνης, Θεόδ. Π. Δημητκρκόπουλος, K. Τσούλκας, Καρβούνης καὶ ἄλλοι, μετὰ τούτων, λέγω, συνεργαζόμενοι καὶ συννεοούμενοι, βεβκίως καὶ ἀσφαλῶς καὶ ἐπιστημονικῶς καὶ δικκίως λύσουσι τὸ μέγα ζήτημα, πρὸς δόξαν τῆς ἐπιστήμης καὶ χάραν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔπκκνον τῆς Μεγάλης Βρετανίας, ἦτις ἐν παντὶ μεγάλῳ καὶ εὐγενεῖ πρωταγωνιστεῖ ποθοῦσα «αἰὲν ἀριστεῦειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων.»

Βεβκίως δὲ τότε πεισθῆσονται καὶ ἀκολουθήσουσιν ὑμῖν καὶ οἱ ἄλλοι τῶν ἄλλων πεπολιτισμένων ἐθνῶν οἱ φιλόλογοι, καὶ εἰσκαθήσεται μία καὶ ὁμοιόμορφος ἀπανταχοῦ τῆς Γῆς ἢ προφορὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἦτις οὐκέτι γλώσσκ νεκρὰ, ἀλλὰ ζῶσκ, καὶ ὡσπερ νεκὰ Ἀθηνᾶ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός, μετὰ νέου σφρίγγους καὶ ῥώμης ἐξακολουθήσει τὸ φιλόκθρωπον αὐτῆς ἔργον.

Α. Ν. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ

ΠΕΡΙ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Ρωμαῖοι. Ἡ πολιτικὴ σύνταξις τῆς δημοκρατίας κατὰ συνεχῆς πάλιν τοῦ λαοῦ καὶ τῶν πατρικίων ἀποδεικνύουσι τὴν ἀνάγκην τῆς δικασθεδάσεως καὶ ἀπασχολήσεως τοῦ λαοῦ, ἐκτὸς τῆς Ρώμης, διὸ καὶ κατέστη ὁ πόλεμος σύστημα, μέσον, ἐλατήριον τῆς ρωμαϊκῆς κυβερνήσεως. Οἱ Ρωμαῖοι λοιπὸν ζῶντες ἐν αἰωνίῳ καὶ βικίῳ πολέμῳ προσεπάθησαν νὰ ἐξεύρωσι τὰ μέσα τῆς νίκης καὶ τῆς καταστροφῆς, καὶ τὸ κατώρθωσαν.

Αἱ δαπάναι τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους κατὰ τὴν δημοκρατίαν ἦσαν ἐλάχισται συγκρινόμεναι μετὰ τὰς σχετικὰς δαπάναις, ἅς ἀπορροφᾷ σήμερον ἡ διοίκησις τῶν συγκροτημένων κρατῶν. Κατὰ τὴν αὐτοκρατορίαν τοῦναντίον συνεπεία τῆς συγκεντρώσεως τῆς διοικήσεως ἐδημιουργήθησαν πολλοὶ ὑπάλληλοι καὶ αἱ σχετικὰ κατὰ συνέπειαν δαπάναι ἔλαβον μεγάλην ἀνάπτυξιν. Πρὸς ἐπιτυχίαν λοιπὸν τοῦ σκοποῦ τούτου οἱ Ρωμαῖοι σπουδάζουσι τὰ διάφορα μέσα τῶν ἀντιπάλων ἐθνῶν, παραδέχονται τὰς χρησίμους αὐτῶν ἐφευρέσεις, τελειοποιοῦσι συνεπῶς τὴν πειθαρχίαν, τὴν τακτικὴν, τὰ γυμνάσια, τὸν ὀπλισμὸν καὶ τὰς μηχανάς των. Ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων τῆς μοναρχίας τῶν λεγεῶνων των. Εἶναι ὁ πρῶτος εὐρωπαϊκὸς λαός, ὁ ὁποῖος διετήρησε στρατὸν μόνιμον, μισθούμενον μετὰ διαρκεῖς προμηθεῖας ὀπλισμοῦ, ἐνδυμασίας καὶ τροφοδοσίας.

Ἡ ἀνάγκη τῆς νίκης ἠνάγκασε τοὺς Ρωμαίους νὰ τελειοποιήσωσι τὰ μέσα τῆς ἐπιτυχίας. Ἡ ἀκριδὴς γνώσις τῶν μέσων των εἰς ἀνδράς, χρήματα, πολεμοφόδια, ἦτο ὁ ἀναπόφευκτος ὄρος τῆς ἐπιτυχίας. Ἡ ἀνάγκη λοιπὸν ἔπλασε παρὰ τῷ πο-

λεμικῷ τούτῳ λαῷ τὴν στατιστικὴν, τὸ κτηματολόγιον, τὰ ληξιαρχικὰ βιβλία. Ἄπαντα ταῦτα ἐμπεριείχοντο εἰς τὸν θεσμόν τοῦ census κήνσου· ὁ δὲ θεσμὸς οὗτος ἦτο ἡ θεμελιώδης βᾶσις τῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς ρωμαϊκῆς δυνάμεως· ὀφείλεται δ' εἰς τὸν Σερούιον Τύλλιον τὸν 5' βασιλέα τῆς Ρώμης, ἦτοι τὸ 555 (197 π. Χ.) π. Χ.

Ὁ θεσμὸς τοῦ census (τίμημα), ἀνέρεχεται εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους. Ὁ Ἡρόδοτος τὸν ἀποδίδει εἰς τὸν Ἄμασιν, ὁ Διόδωρος, ὁ Αἰλιανὸς, Διογένης ὁ Λαέρτιος τὸν ἀναφέρουσι, ὁ δὲ Δράκων τὸν μετέφερον εἰς Ἀθήνας. Ἦτο ἐν χρήσει παρ' ἄλλοις ἔθνεσιν ἐπίσης. Ὁ νόμος ὑπεχρέου νὰ δηλώσῃ τις τὸ ὄνομα καὶ εἰσόδημά του, ἐπιποιήθη θανάτου, ἐὰν ἐψεύδετο ἢ ὑπετίμα αὐτό. Περὶ τοιοῦτου τινὸς καὶ ἐν Κορίνθῳ γίνεταί λόγος παρ' Ἀθηναίῳ.

Ὁ Σερύιος ὁ ὁποῖος φαίνεται ὅτι ἐγνώριζε τὸ Ἀθηναϊκὸν κτηματολόγιον καὶ τοὺς ὑπὸ τοῦ Σόλωνος τελειοποιηθέντας νόμους ὡς πρὸς τοῦτο διὰ τῶν ἐλληνικῶν ἀποικιῶν ἢ καὶ τῶν Τυρρηνῶν, εἰσήγαγε τὸ census ἦτοι τὴν ἀπογραφὴν ἀπάντων τῶν Ρωμαίων πολιτῶν τῶν δυναμένων νὰ φέρωσι ὄπλα. Ἡ ἀκριθμῆσις τοῦ μέρους τούτου τοῦ πληθυσμοῦ ἐγένετο ἀκριβῶς κατὰ πενταετίαν διὰ τῶν τιμητῶν. Καὶ ἐπειδὴ αἱ ἑκατονταρχίαι, ἡ τάξις καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς ἐβασίζοντο ἐπὶ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τοῦ εἰσοδήματος, ἦτο ἐπ' ἀνάγκης νὰ κρατῶνται ἀκριβεῖς πίνακες στατιστικῆς. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει πραγμάτων, αἱ γεννήσεις, οἱ θάνατοι, ὁ ἀριθμὸς τῶν πολιτῶν κατ' ἡλικίαν καὶ φύλον, ἡ κατάστασις, ἡ φύσις, ἡ ἔκτασις, τὸ εἰσόδημα τῶν γαιῶν,

τὰ ὑφ' ἑκάστου πολίτου κεκτημένα κεφάλαια, ἐνεγράφοντο ἐξελεγχόμενα ἀκριβῶς κατ' ἑκάστην νέαν ἀπαριθμῆσιν. Οἱ ἀπογραφόμενοι ἐπαρυσίαζον τὰ πειστήρια τῆς οὐσίας των, acta· οἱ δὲ τιμητὰ ὄφειλον νὰ ᾤσι καλῆς πίστεως (censores fide legem custodiunt· privati ad eos acta referunt. (Δωδεκάδελτος). Ὡστε ὑπὸ τοιοῦτους ὄρους καλὴ στατιστικὴ ἦτο δυνατὴ. Καὶ μαρτυρίας ἔχομεν πολλὰς περὶ τοῦ πράγματος, μάλιστα ὅτι διετέλου ἐν πλήρει ἐνημερότητι συμπληροῦντες κατ' ἑκάστην τὰ βιβλία τῶν τὰ ὅποια ἦσαν σελιδοποιημένα καὶ διηρημένα εἰς κεφάλαια. Ὑπὸ τοιοῦτους λοιπὸν ὄρους οἱ 20,000 Ἀθηναῖοι πολῖται καὶ οἱ 450,000 Ρωμαῖοι (κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Κίσιου) ἦσαν πράγματι προνομιοῦχος εὐγενεῖαν καὶ ὀνομάζετο λαός· (οἱ δούλοι, οἱ ξένοι καὶ οἱ μέτακοι δὲν ἔχαιμον τὰ αὐτὰ δικαιώματα), μηδὲν διαφέροντες τῶν εὐγενῶν τοῦ χρυσοῦ βιβλίου τῆς Βενετίας, οὔτε τῶν δεκάκις μυρίων εὐγενῶν ἄλλων. Ἡ ληξιαρχικὴ πρᾶξις ἐν Ρώμῃ κατὰ φύλον ἦτο ἀπαραίτητος. Ἡ ἡλικία μάλιστα κατ' ἡν ὁ Ρωμαῖος πολίτης ἠνδρουτο καὶ ἐνεδύετο τὴν τήβεννον ἦτο ὀρισμένη καὶ ταῦτα μόνον ἐκάνον τὴν εἰς τὰς δημοσίας θέσεις παραδοχῆν του· ἄνευ τούτων δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν τάξιν τῶν ἱππέων, ἢ τῶν γερουσιαστῶν, νὰ διορισθῇ ταμίαις, ἀντιπρόσωπος τοῦ λαοῦ ἀγορανόμος, πραιτωρ, δημόσιος κατήγορος (κῆνσωρ), ἢ ὑπατοῦς. Ἄνευ τούτων ὡσούτως δὲν ἠδύνατο νὰ νυμφευθῇ, νὰ δικθῆσῃ, νὰ συνάψῃ συναλλαγὰς ἢ νὰ ὀρκισθῇ. Ὁ διοργανισμὸς λοιπὸν τῆς μεγάλης ταύτης δημοκρατίας διετηρεῖτο ἐπιμελῶς καὶ μετὰ πάσης λεπτομερείας.

Ἐπὶ Βυζαντινῶν (κατὰ τοὺς κώδικας τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ Θεοδοσίου), ἡ στατιστικὴ τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς ἀπογραφῆς ἦτο ἐπίσης λεπτομερεστάτη ἦτοι κατὰ φύλον, ὄνομα, τᾶξιν, ἡλικίαν, κατὰ σταθμῶν, τόπον καὶ εἰσόδημα, διακρίνουσα ἅμα τὸν πατέρα, τὴν μητέρα, υἱοὺς, θυγατέρας, συγγενῶν δὲ τοὺς ἄρρενας δούλους ἀπὸ τῶν θηλέων, τὴν χρῆσιν, τὸ ἐπάγγελμα καὶ τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας των. Διὰ τὴν ἰδιοκτησίαν ἢ ἐκτίμησις τοῦ κτηματολογίου

ἐξήλεγχοτο εἰς ἑκάστην νέαν ἐκτίμησιν ἐμπεριέχουσα τὴν ποιότητα τῆς γῆς, τὴν φύσιν τῆς καλλιεργείας ἢ τοῦ σίτου, φορβὴν ἀμπέλους, ἐλαίας, λειβόδια, βοσκάς, φειάς, ἔλη, λιμένας, ἀλυσκὰς κλπ. Οἱ ἀγροὶ διηροῦντο καὶ διεκρίνοντο διὰ τοῦ ὀνόματος των, τοῦ ποσοῦ τῶν πλῆθρων (jugerum), τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δένδρων, ἀμπέλων, ἐλαίων κτλ. Προσέτι δὲ ἐσημειοῦτο ἡ πόλις, τὸ πλησιόχωρον χωρίον, τὰ σύνορα, οἱ γεωργοὶ (coloni) ἑκάστου τεμαχίου καὶ τέλος τὸ εἰσόδημα.

Τὸ ρωμαϊκὸν κράτος συμφώνως τῇ ἀρχικῇ του συστάσει συνέκειτο ἐκ πολλῶν πόλεων, αἱ ὅποια ἐπρονόουν περὶ τῶν δαπανῶν αὐτῶν καὶ τῆς διοικήσεως τῆ συνδρομικῆς συνεννοήσεως πάντοτε τῆς πρωτεύουσας. Τὰς δαπάναις αὐτῶν ἐλάμβανον ἐκ γαιῶν εἰδικῶς ἐπὶ τούτῳ προωρισμένων. Αἱ γαῖαι αὐταὶ ἦσαν ἢ ἐντὸς τῆς πόλεως, ἢ ἐκτὸς αὐτῆς, ἐνίοτε δὲ καὶ πολὺ μακρὰν, ἀλλ' ἀνήκον πάντοτε εἰς αὐτήν.

Τὰ κτήματα ταῦτα ἀπετελοῦντο οὐ μόνον ἐκ γαιῶν καλλιεργησίμων καὶ ἐκ βοσκῶν, ἀλλ' ἐμπεριείχον προσέτι μεταλλεῖα, καὶ ἔλη ἰχθυοφόρα· τὰ εἰσοδήματα των ἐνοικιάζοντο ὑπὸ τῶν κοινοτήτων διὰ πέντε καὶ πλέον ἔτη. Εἰς τὰ εἰσοδήματα ταῦτα προσετίθεντο τὰ τῶν ἀκινήτων τῆς πόλεως (λουτρῶν, διαφόρων καταστημάτων καὶ δι' ἃ οἱ ἐνοικιαστὰι ἐπλήρωνον μίσθωμά τι) καὶ τέλος τὰ ἐκ κεφαλαίων ἀνηκόντων τῇ πόλει· διότι κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους αἱ πόλεις εἶχον κεφάλαια καὶ τὰ ἐδάνειζον ἐντόκως, ἐνῶ τοῦναντίον συμβαίνει σήμερον. Ἄπασαι αἱ σημεριναὶ πόλεις καὶ μάλιστα τὰ κράτη, χρεώνουν τὰς μελλούσας γενεάς· καὶ ὅταν μὲν πρόκειται περὶ χρεῶν δαπανηθέντων εἰς δημόσια ἔργα καὶ ἐν γενεῇ εἰς πράγματα τὰ ὅποια θὰ ἀπολαύσωσι καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, ὑπομονή. Ὅταν ὅμως πρόκειται περὶ σπατάλης ἀχρηστών ἢ περιττῶν πραγμάτων, πλεῶν, οἱ ὅποιοι δὲν ἐγένοντο ὑπὲρ τῆς ἀκύνης τοῦ ἔθνους, ἢ τοῦ μεγαλείου αὐτοῦ, ἀλλὰ χάριν παθῶν καὶ ἀνοησιῶν, ἐν τίνι δικαιοματι ἐπιβαρύνομεν τοὺς ἀπογόνους μας, ἐνῶ ἕκαστος γονεὺς προσπαθεῖ τοῦναντίον πῶς ν' ἀφίσῃ εἰς τὰ τέκνα του, ἐκ-

τός των ἠθικῶν, καὶ ὑλικὰ τινὰ κεφάλαια ;

Κατ' ἀρχὰς τὰ εἰσοδήματα ταῦτα διη-
θύνοντο ὑπὸ τῶν ἰδιοκτητῶν κοινοτήτων
βραδύτερον ὅμως, ἐπὶ Βυζαντινῶν, δι' ἐνὸς
ἐπιτρόπου (curator Kalendarii). Ὅταν
τὰ εἰσοδήματα ταῦτα ἦσαν ἀνεπαρκῆ, κα-
τέφευγον εἰς φορολογίαν τῆς περιουσίας,
εἰσπραττομένης ὑπὸ τῶν δημοτικῶν ἀρχόν-
των κατὰ τὸ census, ὀργανωθὲν πικταχοῦ
ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Μόνον ἐν περιπτώσει
συμφορῶν ἀνέτρεχον εἰς κοινοτικὸν φόρον.
Αἱ δημοτικαὶ δὲ δαπάναι ἐν γένει δὲν ἦσαν
μεγάλαι, διότι ἦσαν κυρίως προωρισμέναι
εἰς κατασκευὴν δημοσίων ἔργων, δημοσίων
θεαμάτων, ἐορτῶν καὶ εἰς ἀποστολὴν πρε-
σβειῶν ἀναποφεύκτων πολλάκις, ὥστε εἰς
ἐκτικτὰ δυστυχήματα κατέφευγον εἰς τὸ
κράτος, τὸ ὅποιον συνετέλει εἰς τὰ ἐξόδα
τῆς δημοτικῆς διοικήσεως τῆς πόλεως τῶν
ἐπαρχιῶν, τὰ ὅποια κατὰ τοὺς χρόνους τῆς
δημοκρατίας ἦσαν εἰς βάρος τοῦ κράτους.
Οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι δὲν ἐπληρώνοντο
οὐχ ἦττον εἶχον ἀποζημιώσεις τινάς· μόνον
οἱ κατώτεροι ὑπάλληλοι τῆς δικαιοσύνης
καὶ τῆς ἀστυνομίας ἐπληρώνοντο ὑπὸ τοῦ
κράτους. Ἡ ἐκπαίδευσις ἦτο ἐγκαταλε-
λειμμένη ἐντελῶς εἰς τοὺς ιδιώτας, καὶ ἡ
θρησκεία ἐκέκτητο εἰσοδήματα. Πρὸ τοῦ
πρώτου δὲ αἰῶνος τοῦ χριστιανισμοῦ δὲν
ἀπαντῶνται εὐεργετικὰ καταστήματα,
ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τοῦ 5 μ. Χ.

Ἐν γένει δὲ ἐνῶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς
δημοκρατίας οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι ἦσαν
ἀμισθοί, οἱ ὑπὸ τοῦ κράτους πληρωνό-
μενοι μισθοὶ κατὰ τὴν αὐτοκρατορίαν, ἐφθα-
σαν εἰς ἀνήκουστα ποσά. Οἱ αὐτοκράτορες
μετὰ τοῦ οἴκου των, ἡ διοίκησις τοῦ στρα-
τοῦ, οἱ ἀπόμαχοι, οἱ ἐπιθεωρηταί, οἱ εἰσ-
πράκτορες, τὸ νομισματοκοπέιον, οἱ ἐπι-
θεωρηταί, τὸ ταχυδρομεῖον, ἡ ἐκπαίδευσις
(ἀπὸ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ) καὶ κατηνάλιστον
μέγιστα ποσὰ τῆς τροφοδοσίας τοῦ λαοῦ
annon, (συνωνίς) ἢ δαπάνη ἀνῆλθεν :

Τὸ 75 π.Χ. ἐν Ρώμῃ εἰς	10,000,000
Τὸ 62 » »	30,000,000
Τὸ 56 » »	40,000,000
Τὸ 6 » »	76,800,000

Καὶ ἡ θέσις τοῦ Profectus annonae κα-
τεῖχεται πάντοτε ὑφ' ἐνὸς ἰππεως· ἀπὸ τοῦ

Αὐγούστου δὲ μέχρι Κωνσταντίνου ἦτο
σπουδαιοτάτη καὶ μίση ἀπὸ τὰς μεγαλειτέ-
ρας τοῦ κράτους· ἔχασε δὲ τὴν σημασίαν
τῆς, ὅταν ἡ πρωτεύουσα μετεφέρθη εἰς Κων-
σταντινούπολιν καὶ δὲν περιωρίζετο μόνον
ἐν Ρώμῃ, ἀλλ' ἐφ' ὅλου τοῦ Κράτους. Τὰ ἐ-
ξόδα αὐτῆς κατ' ἀρχὰς ἦσαν εἰς βάρος τοῦ
αὐτοκρ. ταμείου· οὐχ ἦττον τὸ ταμεῖον
τῆς Γερουσίας aerarium Saturni θὰ συ-
νεισέφερεν οὐ μικρόν. Αἱ μέχρι δὲ Ἀλεξάν-
δρου τοῦ Σιβήρου διατηρηθεῖσαι σιτοδοσίαι
frumentationes ἀντικατεστάθησαν ἀκο-
λούθως διὰ τῆς καθ' ἐκάστην διανεμῆς ἀρ-
του εἰς τοὺς πτωχοὺς. Εἰς τὸν φόρον τοῦτον
ἐμπεριέχεται καὶ ἡ διανομὴ οἴνου καὶ ἐ-
λαίου (congiaria καὶ Donativa) καὶ ἡ
δικονομὴ χρημάτων εἰς τοὺς στρατιώτας.

Ἡ δικονομὴ τῶν δωρεῶν τούτων δὲν
προήρχετο ἐξ εὐεργετικοῦ σκοποῦ, ἀλλ' ἐ-
βασίζετο τὸν κεντὸν ἐπὶ τῆς ἐξῆς ιδέας :
ὅτι ὁ νικητὴς λαὸς ἔχει δικαίωμα ἐπὶ
τῶν εἰσοδημάτων τῶν ἠττημένων, δηλ.
τῶν ὑποδούλων ἐπαρχιῶν· μόνον ἐπὶ τῶν
αὐτοκρατορῶν ὁ θεσμὸς οὗτος ἐφάνη μετε-
χωρῶν εὐεργεσίας τινός. Ἄλλως δὲ ἐνεκα τῆς
δυσοιῶνου μειώσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἡ χρο-
ρηγία αὕτη ἐθεωρήθη συντελεστικὴ πρὸς
περιορισμὸν τοῦ κακοῦ.

Κατὰ τὰς τότε ἐπικρατούσας ιδέας οὐ
μόνον ἐν Ρώμῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀθήναις, ὁ πο-
λίτης δὲν ὑποχρεοῦτο νὰ πληρώσῃ οὐδένα
φόρον ἐπὶ τοῦ προσωπικοῦ του εἰσοδήματος·
μόνον ἐκτάκτως καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἡ πατρώα
καὶ πραγματικὴ αὐτοῦ περιουσία ἐφορολο-
γεῖτο· ἐντεῦθεν ἐξάγεται ὅτι κατὰ τὴν πε-
ρίοδον ταύτην τῆς ρωμαϊκῆς ἐλευθερίας τὸ
δημόσιον ταμεῖον ἐτροφοδοτεῖτο ὑπὸ τριῶν
μόνον τακτικῶν πηγῶν, ἦτοι :

- 1). Τῶν προϊόντων τῶν δημοσίων κτη-
μάτων.
- 2). Τῶν ὑπὸ τῶν ἐπαρχιῶν καταββαλο-
μένων φόρων, μετὰ τὴν εἰς τὴν Ρώμην ὑ-
ποταγήν των, καὶ
- 3). Τῶν ἐμμέσων φόρων.

Ἡ τῆς δευτέρας κατηγορίας φορολογί-
α δὲν περιωρίζετο μόνον εἰς τὰ ἀκίνητα,
ἀλλ' ἐφορολογεῖτο καὶ οἱ κάτοικοι τῶν
ἐπαρχιῶν. Ἀπκντες ἐπληρώνον προσωπί-
κόν φόρον (φόρον σώματος). Πᾶς δὲ προσω-

πικὸς φόρος ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἐθεωρεῖτο
σημεῖον ὑποτελείας, δουλείας· ἀλλ' ὁ ἀτο-
μικώτατος καὶ σκληρότατος πάντων τῶν φό-
ρων τοῦ εἴδους τούτου. ἦτο ὁ κεφαλικὸς
(ἐπικεφάλαιον)· ἐφορογεῖτο δὲ προσέτι ἡ
βιομηχανία (χειρωναξία) καὶ τὸ κεφάλαιον.

Ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις κατὰ τὴν
διοργάνωσιν τῶν ἐπαρχιακῶν φόρων προσε-
πάθησε νὰ διανεμῇ ἐξ ἴσου τὰ βάρη, ἅμα
δὲ καὶ ν' ἀναδιοργάνωσιν τὴν διοίκησιν τῶν
ἐπαρχιῶν ἐφ' ὧν ἐπέκειτο βαρέως παγία
φορολογία τις, ἣν δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν
ἴσως προὔπλογοισμὸν, ὁ ὁποῖος ὑπὸ τὴν
πρώτων αὐτοκρατορῶν καὶ ἐδημοσιεύετο
καὶ τὸν ὅποιον μάλιστα ὁ Αὐγούστος κατὰ
τὸ 731—23 π. Χ. κατὰ ἐπικίνδυνόν τινα
ἀσθένειάν του παρέδωκεν εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ
τὴν Γερουσίαν, ὑπὸ τὸν τίτλον : Rationa-
rium ἢ breviarum imperii καὶ ἀποθα-
νῶν ἀφῆκεν εἰς τὸν διάδοχόν του.

Ἴδου δὲ πῶς συνετάχθη τὸ κτηματολό-
γιον ὑπὸ τοῦ Βάλθου.

Τὸ ager ἐσήμαινε τὸ σύγολον τῶν γαιῶν
πάσης κοινότητος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν
terra ἐμπεριέχουσιν τοιαύτας περιφερείας
ἰδιοκτησιῶν. Αἱ γαῖαι δ' αὗται ἦσαν ρω-
μαϊκαὶ ἢ ξένοι.

Πᾶσα ρωμαϊκὴ γῆ, ἦτο ἡ ἰδιοκτησία
τοῦ Κράτους εἴτε ἐκ τῶν τῆς κοινότητος
εἴτε ἐκ τῶν τοῦ δημοσίου, ἡ ἰδιωτικὴ ἰδιο-
κτησία, δηλονότι publicus ἢ privatum.
Ἡ ἰδιοκτησία τοῦ Κράτους ἦτο ἡ ἀφιερω-
μένη τοῖς θεοῖς sacer, ἡ διὰ τὴν χρῆσιν
τῶν ἀνθρώπων humani juris. Πᾶσα τοι-
αύτη ἰδιοκτησία παρεχωρεῖτο ἢ εἰς ἐκεί-
νους, οἱ ὅποιοι ἐξωρίσθησαν τῶν κτήσεων
(δηλ. δὲν εἶχον λάβει ἀπ' ἀρχῆς), ἢ εἰς πο-
λίτας ἢ συμμαχοὺς. Πᾶσα δὲ ἰδιωτικὴ
ἰδιοκτησία, ἢ ἀπεσπάτο τῶν κοινοτικῶν
γαῖων, ἢ ἐγένετο ρωμαϊκὴ διὰ τῆς προσ-
αρτήσεως τῶν ἀστυκῶν δικαιωμάτων εἰς
ξένην κοινότητα καὶ τότε ἦτο ager muni-
cipalis).

Ἐννοεῖται ὅτι πᾶσα γῆ ἐμετρεῖτο, ἐσχε-
διάζετο, ὠροθετεῖτο, ἐξετιμάτο κατὰ τὰς
διαφόρους αὐτῆς φύσεις τὰς παραδεδεγμέ-
νας ἐν τῷ ρωμαϊκῷ κράτει, οἱ δὲ μηχανικοὶ
τοῦ κτηματολογίου ἀφιέρων εἰς τὴν ἐργα-

σίαν ταύτην πᾶσαν φροντίδα καὶ ἰκανότητα
αὐτῶν.

Αἱ ἀρόσιμοι, ἢ θεριστικαὶ γαῖαι ἀποικίας
τινός ἢ δήμου διενέμοντο εἰς ἑκατονταρ-
χίας, ἢ τετράγωνα 50, 100, 240 ἢ καὶ 400
jugera (πλήθηρα)· ἢ τῶν 200 ὅμως ἦτο ἡ
συνηθεστέρα. Πᾶν ὑπόλοιπον γῆς, ὑπὸ τὸ ὄ-
νομα subsecivus (ἦτοι ὅταν ἦτο μικρότε-
ρον τῶν 200) δὲν ἠδύνατο νὰ συμπεριλη-
φθῇ μετὰ τῶν ἀνω κατηγοριῶν, ἐνεκα τοῦ
ἀκνονίστου αὐτοῦ σχήματος διὸ καὶ κα-
τεμετρεῖτο καὶ ἐφυλάττετο ὡς δημοσίαι ἰδιο-
κτησίαι διὰ μέλλουσιν παραχώρησιν.

Τὸ κτηματολογικὸν σχέδιον ὀλοκλήρου
τοῦ ἐδάφους ἐχαράχθη ἐπὶ ὄρειχάλκου καὶ
κατετέθη ἐν τῷ Tabularium τῆς δημο-
κρατίας, ἢ τοῦ αὐτοκράτορος· ἀντίγραφον
αὐτοῦ διετηρεῖτο ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς ἀποικ-
σίας, ἢ τοῦ Δήμου. Ἡ προσαρτωμένη εἰς τὸ
σχέδιον τοῦτο περιγραφή μνημονεύουσα
ἕκαστης τῶν ἔδρων τῆς ἰδιοκτησίας, ἐχα-
ράσσετο ἐπὶ ὄρειχάλκου καὶ ὑπεγράφετο
ὑπὸ τοῦ σχεδιαστοῦ τοῦ κτηματολογίου,
ἀκολούθως μετεφέρετο ἐπὶ λινῶν ὀθονῶν,
κατατεθειμένων καὶ δικτηρουμένων ἐπίσης
ἐν τοῖς ἀρχείοις (1).

Ἡ κατάστασις, ἡ ὁ πίναξ οὗτος, ἐμπε-
ριεῖχε πρῶτον ἀπαριθμησιν τοῦ τῆς ξηρᾶς
καὶ τῆς θαλάσσης· δεῦτερον τὰ ἐν τῷ
θησαυροφυλακίῳ καὶ τῷ ταμείῳ εὐρισκό-
μενα χρήματα, τὰς εἰσπράξεις καὶ τὰς δα-
πάνας τοῦ κράτους.

Μεταξὺ τούτων πρέπει νὰ μνημονευθῶσι
πρὸ παντὸς τὰ γεωγραφικὰ ἔγγραφα, ἅτι-
να συνταχθέντα ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀ-
γρίππα, ἀπετέλουν μέρος τῶν Commen-
tarii τούτων καὶ ἐχρησίμευσαν εἰς διαφό-
ρους σκοπούς. Ἐπὶ τῇ βάσει τούτων, ἐν
ἀρχιτεκτονικοῖς τισι προπυλαίοις κατε-
στρώθη κατὰ τὸ 747=7 Χάρτης τοῦ ἀρ-
χίου κόσμου εἰς σχῆμα σφαίρας ἐκ μισ-

(1). Ἐντεῦθεν δύναται νὰ ἐξαγάγῃ τις ὅτι αἱ
πλάκες αὗται, δι' ὧν μετεφέροντο τὰ σχέδιά των ἐπὶ
ὀθονῶν ἦσαν εἶδος τι στερεοτύπων πλακῶν. Καὶ
οἱ νόμοι ἀκόμη ἐνίστη μετεγράφοντο ἐπὶ ὀθονῶν
καὶ ἐδημοσιεύοντο. Ἐκ τούτων, τῶν σφραγίδων
καὶ τῶν ἐπιγραφῶν ἢ τίτλων τῶν εἰκόνων, ἐν τῇ
ἐλλ. ἀρχαιοτάτῃ ἢ στερεοτυπία δὲν ἀπείχε καὶ
ὅμως ἐπενοήθη μετὰ πολλοὺς αἰῶνας.

μάριου, μεγάλων διαστάσεων, εκτεθείς εις χρῆσιν τοῦ κοινοῦ. Αὕτη εἶναι ἡ πηγή καὶ τὸ πρότυπον πασῶν τῶν ἀρχαίων γεωγραφικῶν ἐργασιῶν ἐχρησίμευσεν δὲ κυρίως εἰς τὴν κττασκευὴν τοῦ πίνακος καὶ τὰς περιηγήσεις τοῦ Conrad Pentinger (1465-1547).

Ἐν ὁμοιοτύπῳ τινὶ σχεδίῳ κεχαργμένῳ ἀντεγράφη τὸ σχέδιον τῆς Ρώμης χάριν τῶν ἀναγκῶν τῆς διοικήσεως αὐτῆς, συνεπέα τῆς νέας αὐτῆς δικαιοσύνης εἰς κλίματα (ρηγεῶνας regiones) καὶ τὸ σχέδιον τοῦτο συνεπέα τῶν ἔργων τῆς ρυμοτομίας ἐπεχειρήσθη βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ τὸ 74 μ. Χ. Ἐτοποθετήθη ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ νοτοῦ τῆς Εἰρήνης καὶ ὕψους 40 ποδῶν καὶ 70 πλάτους. Ἐκτὸς δὲ τούτου ὁ Αὐγούστος διέταξεν ἵνα τὸ ὕλικόν, ὅπερ ἐχρησίμευσεν εἰς σύνταξιν τοῦ σχεδίου τούτου ἀποτελέσῃ βιβλίον, ὅπερ ἴσως ὀνομάζετο Χωρογραφία ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (Δ'. 178—9).

Ἐν τῇ Χωρογραφίᾳ τοῦ δῆθεν Αἰθίου, ἢ μάλλον τοῦ Ἰουλίου Ὀνωρίου ρήτορος ἀναφέρεται ὅτι ὁ Καῖσαρ διέταξε τὴν καταμέτρησιν ὀλοκλήρου τοῦ κράτους ἀποπερατωθεῖσαν ἐπὶ Αὐγούστου. Ὡστε ἡ ἑναρξίς τῶν ἐργασιῶν τούτων ἔλαβε χώραν τῷ 710=44· ἡ δὲ χωρογραφία διήρθη εἰς τέσσαρα ἀρχικὰ μέρη. Ἡ διὰ τὴν Ἀνατολὴν ἐργασία διήρκεσεν ἀπὸ τὸ 44—30 πρὸ Χ., ἦτοι 13 ἔτη καὶ 5 μῆνας· διὰ τὴν Δύσιν ἀπὸ τὸ 44—27 πρὸ Χ. ἦτοι 16 ἔτη καὶ 3 μῆνας· διὰ τὰ Βόρεια μέρη ἀπὸ τὸ 44—24 ἔτη, ἦτοι 19 ἔτη καὶ 8 μῆνας διὰ τὴν Μεσημβρίαν διήρκεσεν ἀπὸ τὸ 44—19 ἦτοι 24 ἔτη καὶ ἓνα μῆνα. Ὡς χωρογράφος ἀναφέρεται διὰ τὴν Ἀνατολὴν ὁ Νικόδημος, διὰ τὰ Βόρεια μέρη ὁ Θεόδοτος, διὰ τὸ Νότιον ὁ Πολύλειτος καὶ διὰ τὴν Δύσιν ὁ Δίδυμος. Ἡ παράδοσις αὕτη περιῆλθεν ἡμῖν οὐ μόνον ἀπὸ τὰ διάφορα χειρόγραφα, ἀλλ' ἦτο καὶ ἐντελῶς γνωστὴ καθ' ἅπαντα τὸν μεσαιῶνα. Οἱ χωρογράφοι ἦσαν 200 τὸν ἀριθμὸν· τὸ ἀποτέλεσμα δ' ἀπάσης τῆς ἐργασίας ταύτης συνωφίσθη εἰς τὸ Itinerarium Urbis Roma. Αἱ τελευταῖαι ὅμως αὐταὶ πληροφορίες εἶναι ὀλίγον ἀμφίβολοι.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν κατασκευασθέντα καὶ τεθέντα εἰς χρῆσιν τοῦ κοινοῦ χάρτην· δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας, ὅτι μετεχειρίσθησαν μέτρα συλλεχθέντα προηγουμένως ἤδη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὰς χώρας τὰς κειμέναις ἐκτὸς τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, ἀρκεσθέντες εἰς κατὰ προσέγγισιν ἀκριβείαν. Διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς διοικήσεως τοῦ κράτους, ἃς ὁ Αὐγούστος εἶχεν ὑπ' ὄψιν, καταμέτρησις ἀκριβῆς, μάλιστα τῶν ρωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν, ἠδύνατο μόνη νὰ ἔχη χρησιμότητά τινα. Ἐν τῇ ἐργασίᾳ ταύτῃ ἐσημειοῦντο πρωτίστως αἱ δημόσιοι ὁδοί, αἱ ὅποσαι διέσχίζον ὀλόκληρον τὸ κράτος· συγχρόνως ἀνεφέροντο οἰσθαμοὶ καὶ τὰ πλησιέστερα αὐτῶν μέρη χάριν τῶν ἀναγκῶν τοῦ στρατοῦ. Ἄπασαι δ' αἱ πληροφορίες αὗται συγκεντρωμέναι εἰς σχῆμα πινάκων καὶ ὁδοπορικῶν, ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις τῶν μεταγενεστέρων, χωρογραφικῶν ἐργασιῶν. Τὸ δυσκολώτερον πάντων εἶναι ν' ἀποδείξῃ τις ὑπὸ οἰκονομικῆν ἔποψιν τὴν ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου χρησιμοποίησιν τῶν ἐργασιῶν τούτων.

Ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο νὰ λάβῃ ἰδέαν τῶν συνήθων εἰσοδημάτων τοῦ Κράτους καὶ χάριν τοῦ σκοποῦ τούτου διετάχθη ἀπογραφὴ (census) καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν τοῦ κράτους, ἥς ὁ κύριος σκοπὸς ἦτο ἡ ἐξέλεξις τῶν ὑπαρχόντων εἰσοδημάτων· βραδύτερον δὲ κατέστη ἡ βάσις πλήρους μεταρρυθμίσεως τῆς διοικήσεως τῶν πόρων (1).

Διὰ τὴν σπουδαίαν ταύτην πρᾶξιν παρέχουσαν διδόμενα δι' ὅλην τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους μόνον ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ (Λουκ. 2.1.2) εὐρίσκομεν τὸ γνωστὸν: αἰεγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθε δόγμα παρὰ Καῖσαρος Αὐγούστου, ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην· αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος Συρίας Κερίνου» ἐνῶ ἐκ τῶν προγενεστέρων οὐδεὶς ἀναφέρει τι: οἱ δὲ μεταγενέστεροι φαίνεται ὅτι ἐδανείσθησαν τὴν πληροφορίαν ταύτην ἐκ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ.

1. Ὁ Σερουῖος Τούλλιος ἴδρυσεν τὸ census διὰ τοῦ ὁποίου ἐβεβαιώθη ἡ ἑκτασις καὶ ἡ ἐξία τῶν κτημάτων ἐκάστου πολίτου· οὕτω δ' ἐξηλέγητο καὶ ἡ θεσις τῶν ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου διανεμηθεισῶν ἐξ ἴσου γαιῶν.

Ἡ χρονολογία τοῦ διατάγματος (δόγματος) τούτου τοῦ Αὐγούστου, εἶναι τοῦ 722=27· ὁ ἴδιος διηύθυνεν τὸ πρῶτον τὰς ἐργασίας· τῆς ἀπαριθμήσεως εἰς τὰς τρεῖς ἐπαρχίας τῆς Γαλατίας, τὰς ὑπὸ τοῦ Καῖσαρος κατακτηθείσας, καὶ ὧν ἡ φορολογικὴ διοίκησις, συνεπέα τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ὁ ὅποτος ἐπηκολούθησε τὴν κατάκτησιν, δὲν εἶχεν ἔτι διοργανωθῆ. Ἡ ἀπογραφὴ αὕτη, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἀνανεωθεῖσα τῷ 747=12 ὑπὸ τοῦ Δρούσου, τῷ 14=16 μετὰ Χ. ὑπὸ τοῦ Γερμανικοῦ τὸ 61, ὑπὸ τοῦ Νέρωνος καὶ ὑπὸ τοῦ Δομιτιανοῦ ἐκ νέου ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ Κωνσταντίνου.

Εἰς ἐκάστην διοργάνωσιν νέας τινὸς ἐπαρχίας, ἢ κατὰ τὴν στιγμήν τῆς προσαρτησεως νέου τινὸς τμήματος εἰς τινὰ ὑπάρχουσαν ἤδη ἐπαρχίαν, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου ἐγένετο ἀπογραφὴ, ἥτις ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸν νέον ὄργανισμὸν τῶν ἐπαρχιῶν. Ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς εἰς ἐπαρχίας γεροισιαστικὰς καὶ ἐπαρχίας τοῦ αὐτοκράτορος, ἐπέφερε μεταξὺ αὐτῶν σπουδαίαν διαφορὰν. Ἐν ταῖς πρώταις ὑπῆρχον ἤδη αἱ βάσεις τοῦ διοργανισμοῦ τῆς ἀπογραφῆς καὶ ἐπρόκειτο μόνον ν' ἀναδιοργανωθῆ ὁ παλαιὸς οὗτος θεσμὸς περιελθὼν εἰς ἀχρηστίαν κατὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους. Ἐν γένει δημοτικαὶ περιγραφικὰ δυνάμενοι νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς εἰσπραξίν πόρων καὶ συχνάκις πᾶς διοικητικὸς ὄργανισμὸς ἔλειπε. Καὶ φαίνεται ὅτι ὁ Αὐγούστος ἐσύστησεν ἐπιτροπὴν εἰκοσαμελῆ, ἐξ εὐγενῶν βεβαίως, διὰ τὰς γεροισιαστικὰς ἐπαρχίας. Διὰ τὰς αὐτοκρατορικὰς ἐπαρχίας χάριν τῆς ἀπογραφῆς ἦτο ἀνάγκη νὰ συντελεσθῶσι μεγάλα ἔργα παρουσιάζοντα μεγάλας δυσκολίας, καὶ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὁποίων, ὁ ἴδιος αὐτοκράτωρ καὶ τὰ πρότειστα πρόσωπα τοῦ κράτους, ὁ Δρούσος καὶ ὁ Γερμανικὸς, ἀνελάβον τὴν ἐργασίαν. Ἀλλὰ μετὰ τὸ πέρας τῆς πρώτης ταύτης ὀργανώσεως τὰ ἑκτακτα ταῦτα μέτρα ἔπαυσαν· αἱ μετέπειτα ἐργασίαι τῆς ἀπογραφῆς ἐξτελέσθησαν τῇ διαταγῇ τοῦ αὐτοκράτορος εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας καὶ αὐτὰς τὰς γεροισιαστικὰς δι' αὐτοκρατορικῶν ὑπαλλήλων καὶ τὰ ἀποτελέσματα

συνκεντρώθησαν ἐν Ρώμῃ, εἰς χεῖρας τοῦ αὐτοκράτορος.

Ἡ τελευταία ἐργασία τῆς ἀπογραφῆς ἦτο πλέον ἔργον αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος. Οἱ κατάλογοι τῆς ἀπογραφῆς παρεδίδοντο αὐτῷ εἰς μεθοδικὰς συνόψεις· τῷ ἀπηυθύνοντο ἀναφοραὶ διὰ τὴν ἐλάττωσιν τῶν φόρων καὶ ἠλάττωνεν ἡ ἠῤῥαυε τοὺς ἀριθμοὺς τῆς φορολογίας· ἐνοεῖται διὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ ὑπαλλήλων. Ὁ Τάκιτος βεβαιώνει ὅτι ὁ Αὐγούστος ἔγραψεν ἰδιουχείρως τὸ σύνολον τῆς στατιστικῆς τῆς αὐτοκρατορίας. Τὸ βιβλίον ὅπερ ὀνομάζει libellum, ὁ δὲ Σουητώνιος Rationarum imperii breviarium totius imperii, ἐμπεριείχε τὴν σύνοψιν τῶν πηγῶν τοῦ κράτους, τὸν ἀριθμὸν τῶν πολιτῶν καὶ συμμάχων ὑπὸ τὰ ὄπλα, τὴν κατάστασιν τῶν στόλων, τῶν ἐπαρχιῶν, τῶν βασιλείων, τῶν φυλῶν, τῶν ἀμείνων καὶ ἐμμέσων πόρων, τῶν ἀναγκαιῶν δαπανῶν καὶ δωρεῶν. Ἐκτοτε δ' ἕκαστος ἰδιοκτῆτης ἐγίνωσκεν ἀκριβῶς τὴν ἑκτασιν τῶν γαιῶν αὐτοῦ καὶ τὸν φόρον ὀνώφειλε νὰ πληρώσῃ. Ἐκτοτε ἐξηκολούθησεν ἡ ἀπαριθμῆσις καὶ ἡ ἐκτίμησις αὕτη διαδοχικῶς. Ὁ δὲ πρεσβύτερος Κάτων ὑπέβαλεν εἰς τὴν ἐκτίμησιν τὰς ἐσθήτας, τὰ ὄχηματὰ τὸν γυναικεῖον κόσμον, τὰ σκευῆ κλ. (Πλουτ. Μ. Κάτων κ.ι.η'). Οἱ στατιστικοὶ οὗτοι πίνακες ἦσαν τόσον ἀκριβεῖς καὶ λεπτομερεῖς, ὥστε ὁ διοικητὴς τοῦ πραιτωρίου τοῦ Δομίτιου Οὐλπιανὸς ἐδημοσίευσεν πίνακα τῆς πιθανῆς διαρκείας τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ὅν μᾶς διητήρησαν οἱ Πανδέκται, καὶ ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην 30 ἔτη. Ὁ Αὐγούστος λοιπὸν διὰ τῆς ἀπογραφῆς ταύτης ἠθέλησεν ἔχει τὴν ἀπαριθμῆσιν τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους μετὰ διακρίσεως τῶν κλάσεων καθ' ἡλικίαν. Σκοπὸς τούτου ἦτο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βάσις εἰς τὴν φορολογίαν ἅμα δὲ καὶ εἰς τὴν στατιστολογίαν. Δευτέρων ἡ ἐργασία αὕτη ἐμπεριέχουσα περίληψιν τοῦ λογαριασμοῦ τοῦ προϊόντος τῶν ὑπαρχόντων ἤδη πόρων, διὰ νὰ γνωρισθῶσιν οἱ συνήθεις πόροι τοῦ κράτους· ἅπαντα δὲ ταῦτα ὑπενοοῦντο διὰ τῆς λέξεως descriptio ἀπογραφῆ. Μετὰ τὰς πρώτας ὁμως ταύτας ἐργασίας παρετηρήθη ἡ ἀνισότης τῆς φορολογίας καὶ τὸ ἐλαττωματι-

λόν του φορολογικοῦ συστήματος καὶ εἶδον τὴν ἀνάγκη τῆς ἐπιβολῆς κτηματολογικοῦ γενικοῦ φόρου, ὅπερ προαπῆται τὴν μεθοδικὴν καταμέτρησιν τῶν γαιῶν ὁλοκλήρου τῆς χώρας. Ἄλλως δὲ οἱ Ῥωμαῖοι ἔπραττον οὕτω ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων εἰς ἑκάστην προσάρτησιν νέας χώρας κατεσκεύαζον γενικὸν πίνακα αὐτῆς, τὸν ἐχάρασσον ἐπὶ ὄρειχαλκίνοῦ πίνακος καὶ τὸν κατεθετο ἐν τῇ ἀποικίᾳ, ἀντίτυπον δὲ τοῦ πίνακος τούτου (ἴσως ἐπὶ ὑφάσματος) κατετίθετο ἐν Ῥώμῃ εἰς ἕκαστον δὲ τῶν πινακῶν τούτων προσηρτάτο ἐπιζήγηματικὴ ἀνάλυσις αὐτοῦ. Ἐπίσης εἶχον τὰ σχέδια τοῦ ἀδικυμῆτου μέρους ager publicus καὶ τῶν διὰ λατρείαν ἀφιερωμένων κτημάτων. Οἱ ἰδιῶται καὶ ἄλλοι ἐταῖροι ἐσυνείθησκον νὰ κάμνουν τὸ σχέδιον τῶν κτημάτων τῶν ἀνευ ἐπισήμου χαρακτῆρος, διότι μόνον τὰ ἐπίσημα τοῦ κράτους εἶχον νομικὸν κύρος. Ἐκτοτε εἴτε ἐν Ῥώμῃ, εἴτε ἐκτὸς αὐτῆς, τοιαῦτα σχέδια ἐχάρασσοντο ἐπὶ μωμάριου. Ἐν Αἰγύπτῳ, ἐνθα ἡ χωρογραφία ὑπῆρχεν ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων, τὸ πρῶτον τοῦτο ἦτο σύνηθες.

Κατὰ τὰς καταμετρήσεις ταύτας προσδιωρίζετο πρὸ παντὸς ἡ νομικὴ ἰδιότης τῶν γαιῶν π. χ. αἱ τοῦ Κράτους τῶν κοινοτήτων καὶ τῶν ἰδιωτῶν καὶ ἡ ὁροθεσία αὐτῶν ἐθεωρήθη ὅτι ἦτο ἀναγκαιοτάτη κατὰ τὴν δημοκρατίαν καὶ τὴν αὐτοκρατορίαν. Ὑπῆρχε δὲ γενικὸν καὶ μερικὸν κτηματολόγιον δηλ. τὸ πρῶτον ἦτο δι' ἅπασαν τὴν ἑκτασίαν τὸ δεύτερον μόνον διὰ τὴν φορολογίαν τῶν γαιῶν καὶ ὁμοίον τι ὑπῆρχεν ἐν Ἀθήναις. Ἀπητεῖτο προσέτι νὰ ὀρισθῇ οὐ μόνον ὁ ὀρισμὸς αὐτῶν, ἀλλὰ νὰ ὀρισθῇ διὰ τὰς φορολογουμένας γαίας καὶ τὸ εἰσόδημα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ φορολογικοῦ σκοποῦ. Αἱ ἐργασίαι αὗται ἤρχισαν ἐπὶ Αὐγούστου καὶ ἐτελείωσαν ἐπὶ Τραϊανῶ. Ἰδού ὁ τρόπος τῆς ἀπογραφῆς census. Ἐπὶ τῶν βιβλίων ἐνεγράφετο πρῶτον τὸ ὄνομα τοῦ κτήματος, ὁ δῆμος εἰς ὃν ἀνήκεν, ὁ νομὸς pagus ἐν ᾧ εὕρισκετο καὶ τὰ ὀνόματα τῶν συνορευόντων γειτόνων ἢ ἰδιοκτησίας δ' αὕτη ἀκολούθως ἐνεγράφετο εἰς μίαν τῶν ἐξῆς κλάσεων.

1) Γαῖαι καλλιεργημέναι με δῆλωσιν τοῦ

ἀριθμοῦ τῶν πλῆθρων (jugerum 240 πόδες μήκους × 120 πλάτους = 28,800 πόδας).

2) Ἀμπελοὶ με δῆλωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κλιμάτων.

3) Γαῖαι ἐλαιόφυτοι με δῆλωσιν τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν καὶ τῶν πλῆθρων.

4) Λειμῶνες με δείλωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κλιμάτων. (Τὸ clima = 3,600 τετρ. πόδας).

5) Δάση με τὴν τοποθεσίαν των.

6) Τόποι πρὸς ἀλίαιαν.

7) Ἀλυκαί.

Ἀπητεῖτο προσέτι δῆλωσις τῶν εὐρισκομένων κινητῶν ἐν τῷ κτήματι, ὥστε ἡ ἐκτίμησις νὰ ἐμπεριεχῇ ὁλόκληρον τὴν προσωπικὴν περιουσίαν ἐνὸς ἐκάστου π. χ. οἱ δοῦλοι ἔπρεπε νὰ καταγραφῶσιν εἰς τὴν κατηγορίαν εἰς ἣν ἕκαστος ἀνῆκε, τὴν ἐθνικότητα, τὴν ἡλικίαν, τὴν χρῆσιν καὶ τὰς ιδιότητας ἐνὸς ἐκάστου. Προσέτι δὲ τοὺς μισθωτὰς inquilini καὶ τοὺς παροίκους coloni. Οἱ ἰδιοκτῆται ἔκαμνον τὰς δηλώσεις αἱ ὁποῖαι ἐξελέγχοντο ὑπὸ τῶν δημοσίων πρῶκτόρων. Ἐἴς τινὰ μέρη εἰσεπράττετο τὸ ὄνομα ἢ τὸ ἴδιον τοῦ εἰσοδήματος, εἰς ἄλλας δ' ἐπαρχίας εἰσεπράττετο ὁ φόρος εἰς χρῆμα, ἀναλόγως τῆς ἀξίας τοῦ κτήματος.

Τὸ κτηματολόγιον τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ὁ προσδιορισμὸς τοῦ jugum ἔλαβον χώραν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ. Ἡ περίοδος αὕτη χαρακτηρίζεται διὰ τὴν πληρηγένεσιν τοῦ συστήματος ἐφαρμοσθέντος ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἐφ' ἀπάσης τῆς περιουσίας αὐτοῦ ἐν ὅλῳ τῷ Κράτει ἦτο τὸ capitatio humna καὶ τὸ capitatio terrena. Ἐντὶ δὲ νὰ γίνεταί περιοδικῶς ἐγένετο κατὰ δεκαπενταετίαν. Ὁ δὲ Ὀνώριος τῷ 416 ἐκήρυξε διαρκῆ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀγαπητοῦ γενομένην ἐκτίμησιν.

Τὸ χρησιμοποιηθὲν μέτρον ἦτο τὸ ρωμαϊκὸν jugerum.

Τὸ ἔδαφος καταμετρηθὲν κατεχωρίσθη εἰς τὰς ἐξῆς κατηγορίας.

- 1) Ἀμπελοὶ.
- 2) Ἐλαιοκτῆματα ἀ κλάσεως.
- 3) » » β' »
- 4) Γαῖαι καλλιεργησίμοι ἀ κλάσεως.
- 5) » » γ' »
- 6) Χῶραι ὄρειναι ἢ γαῖαι γ' » ψιλὴ γῆ.

Ὁ στρατηγὸς Ἐϋντοῦ μετὰ τῶν δύο ἐγγονῶν του

7) Παράδεισοι Δάση!

Τὰ κτήματα ταῦτα ἐξετιμῶντο συμφῶως μετὰ τὸ εἰσόδημα αὐτῶν καὶ ἠνοῦντο εἰς juga.

Τὸ jugum	ἀντιστοιχ. με 5 jugera	ἀμπέλων
»	»	20 » γαιῶν α' τάξεως
»	»	40 » » β' »
»	»	60 » » γ' »
»	»	με φυτευμένην ἑκτασίαν 225 ἐλαιῶν α' τάξεως.
»	»	με φυτευμένην ἑκτασίαν 225 ἐλαιῶν β' τάξεως.

Ἄγνοοῦμεν ἂν αἱ βοσκαὶ κατεμετροῦντο ἢ ἐξετιμῶντο ἀναλόγως τοῦ εἰσοδήματος αὐτῶν. Εἰς πολλὰς ἐπαρχίας ὑπῆρχον πρῶστέρι γαῖαι βραχῶδεις, ἔρημοι καὶ ἐντελῶς στείραι αἱ ὁποῖαι ἠδύναντο νὰ διαιρεθῶσιν εἰς jugera, ὧν ὅμως τὸ σύνολον δὲν ἠδύναντο ν' ἀποτελέσῃ juga (ζυγά), διότι ἐν γένει δὲν ἀπέφερον εἰσοδήματα τι.

Διὰ τῶν δεδομένων τούτων ἦτο δυνατόν νὰ συνταχθῇ κτηματολόγιον πρῶσσιάζον δι' ἐκάστην φορολογητέαν ἐπαρχίαν τὸν

ἀριθμὸν τῶν ζυγῶν, ὑποκειμένων εἰς φορολογίαν καὶ δι' αὐτῶν νὰ ὀρισθῇ ὁ ἀριθμὸς εἰς ὃν ἔπρεπε νὰ φθάσῃ τὸ ποσὸν τῶν ἀπαιτητέων φόρων.

Ἡ πληρωμὴ τοῦ συνόλου ἔπρεπε νὰ ἐνεργηθῇ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ φορολογικοῦ νομοῦ τῆς πρωτεύουσας δηλ. ἀπὸ τοὺς δεκαρχίονας decurions τοῦ τόπου, οἱ ὁποῖοι διένειμον καὶ τοὺς φόρους μετὰ τῶν κτηματιῶν, διὸ καὶ ἐλέγοντο συντελεῖς ἢ collatores κατεθέτοντες ἅμα τοὺς καταλόγους εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς πόλεως, ἐξσφαλίζοντες τὴν εἰσπραξίν τοῦ συνόλου τῶν φόρων, διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν περιουσίας.

Πᾶσα μεταβολὴ ἢ ἀυξομειώσεις τοῦ κτήματος, ἢ τῶν ἐν αὐτῷ συμπρομαρτούντων ἐδηλοῦτο εἰς τὴν οἰκείαν κοινότητα, ἀφ' ἧς ἐζηρῶντο, ὡς καὶ πᾶσα μεταβίβασις αὐτοῦ ὁ δὲ censitor μετέβαλλεν ἀναλόγως τὸν φορολογικὸν κατάλογον, ὡς καὶ δὲ τὰν μέρος τοῦ κτήματος, ἢ τῶν φυτειῶν, ἐ-

μειοῦτο ἀπὸ εἰς βολῶν ἢ ἄλλων αἰτίων ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεως τοῦ κτηματίου. Ἐνίοτε δὲ, ἀλλ' ἐκτάκτως, ἀνεβάλλετο ἡ πληρωμὴ, ἢ ἐμετριάζοντο οἱ φόροι. Ἐννοεῖται ὅτι καθ' ἅπαν τὸ κράτος ἡ μέθοδος δὲν ἦτο οὔτε ὁμοειδῆς, οὔτε ἐνός καὶ μόνου τύπου, ἀλλ' εἶχε διαφορὰς τινάς. Τὸ μόνον βέβαιον εἶναι ὅτι ἐπληρώνετο ὅτε μὲν ταῖς μετρητοῖς, ὅτε δὲ εἰς εἶδος.

Ἡ Ἀφρικὴ καὶ ἡ Αἴγυπτος, οὐ μόνον ἐδαπάνων εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἐν αὐτοῖς σταθμεύοντος στρατοῦ καὶ εἰς τὰς τῶν λοιπῶν ὑπαλλήλων, ὡς καὶ αἱ ἄλλαι ἐπαρχίαι, ἀλλ' ὤφειλον καὶ τὴν annonacivica δηλ. ὑπεχρεοῦντο νὰ προμηθεύωσι τὸν ἀπαιτούμενον σίτον διὰ τὴν Ρώμην καὶ βραδύτερον διὰ τὴν Κων(σταντι)πολιν. Ἐν ταῖς δύο ταύταις ἐπαρχίαις ἡ annona ἀπετέλει μέγα μέρος τοῦ συνόλου τῶν ἐπιβεβλημένων φόρων. Ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου οἱ φόροι ἐν Αἰγύπτῳ ἀπέφερον 14,800 τάλαντα καὶ 1,050,000 ἀρτάβας δημητριακῶν κερῶν ἢ ἀρτάβη δ' ἐτιμᾶτο ἐπὶ τοῦ Φιλομήτορος 100 χαλκᾶς δραχμᾶς. Οἱ δὲ εἰς εἶδος φόροι ἀνήρχοντο εἰς 3 ἑκατομμύρια ἀργυρῶν δραχ. ἢ 500 τάλαντα. Ἦσαν δὲ ἤδη καθιερωμένοι εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς αὐτῆς καὶ τῶν ὑπαλλήλων. Ἐπὶ Ρωμαίων ἠϋξήθησαν πολύ. Ἀφοῦ ἡ Αἴγυπτος ἔτρεφε διὰ τοῦ σίτου τὴν τὴν Ρώμην ἐπὶ 4 μῆνας τοῦ ἔτους καὶ προσέφερεν ἕνεκα τούτου εἴκοσιν ἑκατομμύρια μωδίου σίτου πρὸς 3 σιστέρια ὁ μωδιος=60,000, 000 σιστέρια ἢ 15 ἑκατομμύρια δηνάρια ἢτοι τὸ πενταπλάσιον τῆς φορολογίας πρὸ τῆς ρωμαϊκῆς κατοχῆς. Τοῦτ' αὐτὸ δὲ συνέβη καὶ διὰ τὰ λοιπὰ εἶδη τῶν φόρων ἅτινα ἐπληρώνοντο εἰς εἶδη.

Ὁ κτηματικός φόρος ἦτο κατ' ἀρχὰς ὁ κύριος φόρος εἰς τὰς ἐπαρχίας καθ' ἅπαν τὸ ρωμαϊκὸν κράτος ἅπαντες δ' οἱ λοιποὶ ἄμεσοι φόροι, δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς συμπλήρωμα αὐτοῦ.

Οἱ ἰδιοκτῆται οἱ ἔχοντες μικρὰς ἐκτάσεις γαιῶν, ἢ μικροῦ εἰσοδήματος, εἰς δὲ τοὺς ζῶντας ἐκ τοῦ ἐμπορίου, ἢ τῆς βιομηχανίας, ἐπεβάλλετο φόρος τις. Γνωστὸν ὅτι ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐν Ρώμῃ, ἐλάμβανε χώραν ὁ λόκληρος βιομηχανία δι' ἧς κατασκευά-

ζοντο σχεδὸν πάντα τὰ ἀνγκαλιούντα εἰς πᾶσαν οἰκογένειαν· ἐπειδὴ δὲ αὕτη δὲν ὑπεβάλλετο ἀνεκθεῖν εἰς οὐδεμίαν φορολογίαν, κατήντησεν ἀπὸ τοῦ 587—167 π.α. πολιτικῆς Ρώμης, ἀκόμη καὶ ὅταν ἐμπορευέτο νὰ ἦναι ἐλεύθερος πικρὸς φόρος, διότι οὐδεμία φορολογία ἐπεβάλλετο τοῖς Ρωμαίοις. Ὁ ἐπὶ τῆς βιομηχανίας δὲ φόρος, ἐκτὸς τοῦ κτηματικού, ἐθεωρεῖτο προσωπικός φόρος καὶ ἠδύνετο νὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ τε τῶν ἀκινήτων, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν βιομηχανικῶν κερδῶν.

Πᾶν στοιχεῖον περιουσίας ἐξετιμᾶτο καὶ ἐφορολογήθη δι' εἰδικῶν φόρων ὡς τὰ πλοῖα, αἱ οἰκίαι, οἱ δούλοι, οἱ ἵπποι, οἱ ἡμίονοι, οἱ βόες, οἱ ὄνοι. Ἐκτὸς δὲ τούτου τὸ σύνολον τῆς περιουσίας ἐξετιμᾶτο εἰς ὄρισμένον ποσόν, καὶ διὰ τὸν καταρτηθῆ πᾶσα ψευδῆς δήλωσις, ὠργανώθη ἐξεταστικὴ αὐστηρὰ ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία ἐχρησιμοποιοῦσε καὶ τὰ βασανιστήρια. Οἱ τραπεζίται ὤφειλον νὰ δηλώσωσι τὸ ὑπ' αὐτῶν χρησιμοποιούμενον κεφάλαιον, ἢπερ ἐφορολογεῖτο τῆς φορολογίας δὲ δὲν ἐξηρηθησαν οὔτε οἱ ἀχθοφόροι, οὔτε αἱ πόρνοι, οὔτε ἄλλη τις ἐργασία. Μετὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Διονητιανοῦ, τὸ σύστημα μετεβλήθη ὡς ἐξῆς: Ἐν ἐκάστη κοινότητι ὅλοι οἱ τεχνῖται ἐνεγράφοντο ἐν εἰδικῷ μητρώῳ, ἀποτελοῦντες ἰδίαν συντεχνίαν πληρώνουσαν ἐν συνόλῳ φόρον τινὰ διανεμόμενον μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς. Μόνον οἱ possessores, δηλ. οἱ ἰδιοκτῆται πωλοῦντες τὰ προϊόντα τῶν ἰδίων αὐτῶν κτημάτων, οἱ ἀπόμαχοι καὶ οἱ ἱερεῖς ὅταν ἐμπυροῦντο, ἐξήρουντο καὶ δὲν ἐπλήρωνον φόρον.

Ἐπὶ τοῦ Διοκλητιανοῦ ὑπῆρχε παρὰ τῷ tributum soli καὶ τὸ triputum capitis καὶ κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους, ὑπὸ τὸ capitato plebeia ἢ humana· ὁ κεφαλικὸς οὗτος φόρος ἐπεβάλλετο κατ' ἀρχὰς ἐπὶ ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν οἰκογενειακὸν φόρον περιωρίζετο δὲ ἐπὶ τοῦ ὄχλου δηλ. τῶν ἀκτημόνων, οὓς μὴ δυνάμενοι ἀφορολογήσωσιν ἄλλως, ἐφορολογοῦν διὰ τοῦ τρόπου τούτου. Ὡστε τὸ ἄλλοτα tributum, ἦτο προσωπικός φόρος ἐπιβλλόμενος κατ' ἀναλογίαν. (1)

(1) Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου δηλ. τὸ

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κωνσταντίνου, καθ' ἣν ἡ ἀπογραφὴ ἐλάμβανε χώραν κατὰ δεκαπενταετίαν μᾶλλον ἀναφέρονται πάροιχοι coloni, οἱ ὅποιοι βεβλῶσι προὔπῃρχον ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης τακτοποιεῖται ἡ θέσις των. Οἱ πάροιχοι οὗτοι ἦσαν ἐργάται δουλοπάροιχοι γεωργοί, καλλιεργούντες γαίας ἀνηκούσας εἰς ἄλλους ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ πληρώνωσι λόγῳ καρπώσεως ἢ μισθώσεως ποσόν τι εἰς χρήματα ἢ εἰς προϊόντα. Προσωπικῶς ἦσαν ἐλεύθεροι καὶ ἠδύναντο νὰ νυμφευθῶσι καὶ νὰ γείνωσιν ἰδιοκτῆται, χωρὶς νὰ ὑποδουλωθῶσι, χωριστὰ εἰσὶν οὕτως εἰπεῖν, προσκεκολλημένοι ἀορίστως εἰς τὰς γαίας, ὡς καλλιεργῶσιν ἕνεκα τῆς κατὰ γαίης των, μεταβιβαζόμενοι μὲ τὰ παραρτήματα τοῦ κτήματος εἰς τὸν νέον ἰδιοκτῆτην. Ἡ καταγωγὴ των φαίνεται νὰ ἔγνη ἐξ ἡ. Γνωστὸν ὅτι ἐπὶ τῶν χριστιανῶν αὐτοκρατόρων, βάρβαροι λαοὶ μετεφέρθησαν ἐπὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ ἐδάφους, διὰ συμμαχίας ἐπιβληθείσης εἰς τοὺς βαρβάρους ἐν δὲ τῇ περιπτώσει ταύτῃ οἱ κτηματῖται ὑπεχρεοῦντο εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν καὶ τὰς λοιπὰς ὑποχρεώσεις καὶ διενέμοντο μεταξὺ τῶν κτημάτων. Ὡστε ἡ τάξις τῶν παροίκων ἐσυστήθη διὰ

305 ἐγένετο γενικὴ ἀπογραφὴ ὁλοκλήρου τοῦ κράτους ἀνεμετρήσατο τὴν ἡπειρον καὶ φόροις ἐβάρυνεν. Αἱ γενικαὶ ἀπαριθμήσεις ἦσαν πάντοτε μετὰ τὸν Κωνσταντίνον τὸ 406 ἐν τούτοις ἐστάλησαν διάφοροι οἰκονομικοὶ ὑπάλληλοι πρὸς ἐπιβολὴν φόρων εἰς διαφόρους ἐπαρχίας· ἡ τοῦ Ἀγχιπίου διήρκεσε δέκα ἔτη.

Οἱ agrimensores γεωμέτραι ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ νέου ἀπετέλουν πολυάριθμον κλάσιν σεβαστήν· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τοῖς ἀπένειμε τὸν τίτλον καὶ τὸν βιβλὸν τοῦ pectabilis. Ἡ ἐργασία των ἐπληρώνετο ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτῆτου (aureus δηλ. φρ. 15.11) κατὰ jugerum (28,800 πόδιας), ἐκτὸς τῶν μεταβιβατικῶν ἐξόδων. Ὅτιν δ' ἐχάρισσον καὶ τὰ σύνορα ἐλάμβανον ἐπὶ πλέον aureus δι' ἕκαστον 12ον ἰδιοκτησίας, ἄλλα τόσα δὲ διὰ πάντων συζήτησιν διφωνούντων γειτόνων. Διετήρουν δέκα ἰσχυρὰς, ὡς τὰς νομικὰς, καὶ οἱ μνηστῆται ἐπιτοποροῦντο clarissimi. Οὗτοι ἐν τῷ Θεοδοσιανῷ κώδικι μὲ τὰ ὀνόματα καὶ τοὺς τίτλους τῶν censitoris (κηνσῶρων) καὶ ἐπιθεωρητῶν ἐπεφορτίζοντο νὰ κανονίζωσι τὴν φορολογίαν καὶ τὸ κτηματολόγιον ἐπὶ τε τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῶν προσώπων. Ἐκποιήσεις καὶ κληροδοτήσεις ἐλάμβανον χώραν κατὰ δωδεκατημῆρια γὰρ τῶν κτηματολογίων.

τῆς μετοικίσεως τῶν κινήτων βαρβάρων εἰς τὰς ρωμαϊκὰς ἐπαρχίας, Καὶ τὸ πρᾶγμα τοῦτο φαίνεται νὰ ἐπεκράτη πρὸ πολλοῦ καὶ εἰς τὰ κυριώτερα κράτη τῆς ἀρχαιότητος. Ἐννοεῖται ὅτι οἱ ἐλεύθεροι γεωργοὶ οἱ ὅποιοι ὑπῆρχον ἐν ταῖς ἐπαρχίαις συνεπεία τῆς αὐτοκρατορικῆς νομοθεσίας περιήλθον βραχυμῆδον ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ.

Ἡ ὑπὲρ τῆς γεωργίας μερίμνα ἐν Ἰταλίᾳ πάσης κυβερνήσεως καὶ βραδύτερον ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ὑπῆρξε πάντοτε ἡ ἀπασχόλησις πάσης ρωμαϊκῆς κυβερνήσεως· κατέστη δὲ σπουδαιότερα ἀφότου ὁ κτηματικός φόρος τῶν ἐπαρχιῶν, ἦτο ἡ κυρίως πρῶτος τοῦ κράτους. Ἐννοοῦμεν τὰ ἐντεῦθεν πολυάριθμα μέτρα τὰ ὅποια ὑπὲρ τῆς καλλιεργείας τῶν γαιῶν, δι' ὧν τὰ προϊόντα ἠϋξήθησαν ἐπελθούσης εὐημερίας. Ἡ καταστrophὴ τῆς γεωργίας, ἡ ὁποία ἐπῆλθεν ἐν Ἰταλίᾳ ἐπὶ τῆς ἐξαφάνεσως τῆς τάξεως τῶν ἐλευθέρων ἐργατῶν, ἤρχισεν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τῆς αὐτοκρατορίας. Ἴσως διὰ τοῦ μέτρου τοῦ census, ἡ δημοσία κατάστασις τῶν πραγμάτων ἐπαγγιώθη καὶ ἐντεῦθεν ἡ διατήρησις τῆς καλλιεργείας, ἦτο σπουδαιότερα ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν τῶν καλλιεργητῶν, οἱ δὲ πάροιχοι ἐθεωρήθησαν ὡς παράρτημα τοῦ κτήματος, καὶ ἀπετέλουν τὸ σπουδαιότερον μέρος τῶν ὑποχρεωμένων νὰ πληρώνωσι κεφαλικὸν φόρον. Ὁ ἰδιοκτῆτης δὲ ὑπεχρεοῦτο νὰ καταβάλλῃ αὐτὸν μετὰ τοῦ κτηματικοῦ φόρου, ὃν καὶ ἐλάμβανεν ἀκολούθως ἀπ' αὐτοῦς.

Τελευτῶντες καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς αὐτοκρατορίας, ὁ κτηματικός φόρος ἐπληρώνετο ἀπὸ τοὺς ἰδιοκτῆτας possessores, ὁ ἐπὶ τῆς βιομηχανίας ἀπὸ τοὺς ἐμπόρους (negotiatores), καὶ ὁ κεφαλικὸς φόρος ἀπὸ τοὺς παροίκους (coloni). Ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι φόροι· εἰδικὸς τις φόρος ἐπὶ τῆς περιουσίας ὑπὲρ τῶν γερουσιαστῶν τοῦ κράτους, ὑπὲρ τῶν δεκαρχῶν καὶ τέλος καὶ ἄλλαι τινὲς εἰσφοραὶ ὑπὲρ τοῦ Κράτους, ἢ τῆς κοινότητος.

Ποσάκις ἐγένετο ἀπογραφὴ τὸ ἀγνωστοῦμεν αἱ ἐνοικιάσεις ὅμως τοῦ δημοσίου ἐγένοντο διὰ 5 ἔτη, συνεπῶς πενταετῆς ἦτο ἡ

φορολογική περίοδος. Μόνον ἐν Αἰγύπτῳ ἡ φορολογία ἐπεβάλλετο ἐτησίως, διότι ἡ παραγωγή ἐκταννίζετο ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν ὑδάτων τοῦ Νειλομέτρου· εἰς ἕκαστον ἰνδικτιῶνα (indictio) 176ρίου—31 Αὐγούστου. Ἐντούτοις ἀπὸ τοῦ 312 ἔτους ἀρχίζει ἡ περίοδος τῶν δεκαπενταετῶν ἐνοικιάσεων ἐν Αἰγύπτῳ, αἱ ὁποῖαι ἐφημερίσθησαν ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ Δ' αἰῶνος καὶ κατὰ τὸν ε' αἰῶνα εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Εἰς τὸ τέλος δὲ ἐκάστης δεκαπενταετίας ἀνενοῦτο τὸ κτηματολόγιον. Ἡ πληρωμὴ τοῦ tributum διηκολούθη ἐπὶ τῆς αὐτοκρατο-

ρίας διὰ τῆς πληρωμῆς του εἰς μετρητά.

Οἱ βασιλεῖς ἐδικαιοῦντο νὰ ἐπιβάλλωσι φόρους, καὶ νὰ διαθέτωσι τὰ δημόσια χρήματα· ἐπὶ δημοκρατίας δὲ τὸ δικαίωμα τοῦτο ἐδόθη εἰς τὴν Γερουσίαν. Ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς, οἱ κήσορες συνέτασσον τὸν προϋπολογισμόν διὰ τὴν διάρκειαν του πενταετηρικοῦ καθαρμοῦ lustrum· προέβδινον εἰς τὴν ἐνοικίαν τῶν δημοσίων κτημάτων καὶ τῆς μισθώσεως τῶν ἐμμέσων φόρων, συγχρόνως δὲ διὰ τῆς μειοδοσίας, ἀνελάμβανον τὰ δημόσια ἔργα καὶ τὰς τοῦ δημοσίου προμηθείας.

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΟΥ ΑΓΓΛΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ

Ἡ σύγχρονος ἱστορία τοῦ ἀγγλικοῦ τύπου δεσπόζειται ὑπὸ δύο κυρίως γεγονότων.

Ἐν πρώτοις ὑπὸ τῆς ὑποτιμήσεως τῆς τιμῆς τῶν ἐφημερίδων. Ἡ ὑποτίμησις αὕτη κατέστησε τὰς ἐφημερίδας προσιτωτέρας εἰς τὸ πολὺ πλῆθος οὐτινος οὕτω προεκλήθη τὸ εἰς τὰ κοινὰ ἐνδοσφύρον, συνεπήνεγκε δὲ κατ' ἀκολουθίαν τὴν ὁσημέραι ἐνεργότεραν αὐτοῦ ἀνάμειξιν εἰς τὴν πολιτικὴν.

Δεύτερον δεσπόζειται ὑπὸ τῆς ἐμφανίσεως ἐφημερίδων ὧν ὁ μέγιστος σκοπὸς εἶνε ἡ παροχὴ ὅσον τὸ δυνατόν πλειοτέρων, νεωπληρεστέρων εἰδήσεων, πρὸς τούτους δὲ ποτέρων καὶ ἐφημερίδων ἐκτυπούμενων εἰς παμμέγιστον ἀριθμὸν φύλλων. Αἱ ἐφημερίδες αὗται δὲν ἀκολουθοῦσι σταθερῶς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πολιτικὸν κόμμα, οὔσαι μᾶλλον ἀνεξάρτητοι ἢ ὀριστικῶς χρωματισμέναι, τούτου δ' ἕνεκα καὶ ἐπηρεάζουσι ἔτι μᾶλλον τὸ κοινόν, ἰδίως ὁσάκις πραγματεύονται σπουδαῖα πολιτικὰ ζητήματα καὶ ἀκολουθοῦσι ὅτε μὲν ταύτην τὴν πολιτικὴν, ὅτε δ' ἐκείνην, ὑπὸ τοῦ γενικοῦ ὀδηγούμεναι ἐκάστοτε συμφέροντος.

Ἄλλ' ἵνα κάλλιον κατανοήσῃ τις τὴν σημερινὴν ἐξελίξιν τῆς ἀγγλικῆς δημοσιογραφίας ἐκτραπέισης τῆς ἀρχαίας τρίβου

ἀνάγκη νὰ ἀνασκοπήσῃ τὰ κατὰ τὴν ἐφημερίδα Daily Mail, διότι ἡ ἐφημερίς αὕτη προῦκάλεσε κυρίως τὴν μεταβολὴν ταύτην.

Προτοῦ ἐμφανισθῆ ἡ ἐφημερίς Daily Mail ἐκδοθεῖσα τὸ πρῶτον τὴν 4 Μαΐου 1896—ἦτοί προ δεκαεσσάρων ἐτῶν—οὐδεμίαν ἀγγλικὴ ἐφημερίς ἐξετυπούτο εἰς πλείονα τῶν 250,000 φύλλων καὶ οὐδεμίαν ἐπωλεῖτο ὀλιγώτερον τοῦ δεκαλέπτου. Ἄλλως ἡ πρώτη πράγματι πεντάλεπτος ἀγγλικὴ ἐφημερίς, ἡ Ἡχώ, παρὰ τὴν πρόσκαιρον αὐτῆς εὐημερίαν ἠναγκάσθη μετὰ τινα ἔτη νὰ διακόψῃ τὴν ἐκδοσὴν της ἐλλείψει κεφαλαίων καὶ ἕνεκα τοῦ φοβεροῦ πολέμου ὃν διεξῆγον κατ' αὐτῆς αἱ ἄλλαι ἐφημερίδες. Ἐνταῖς ἐφημερίδες—οἷον ἡ Pall Mall Gazette καὶ ὁ Ἡμερήσιος τηλεγράφος ἔχουσαι ἀναγνώστους τὰς τάξεις τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ τῶν ἀστῶν οὔτε ἐξεδόθησαν ποτε εἰς τηλεκοῦτον ἀριθμὸν φύλλων οὔτε ἠλπιζον ποτέ ὅτι ἦτο δυνατόν καὶ νὰ προσεγγίσωσι, παρὰ πάσας δ' αὐτῶν τὰς προσπαθείας ἀείποτε ἠναγκάζοντο νὰ μένωσι στάσιμοι.

Ἄλλαι πάλιν ἐφημερίδες οἷον οἱ Times καὶ ἡ Standard χαίρουσαι οὐ τὴν τυχούσαν ἠθικὴν αὐθεντίαν καίτοι δυνάμεναι νὰ αὐξή-

σώσι λίαν εὐχερῶς τὸ ἡμερήσιον αὐτῶν τράβηγμα ἐν τούτοις δὲν τὸ ἐπραζαν μὴ αἰσθανθεῖσαι οὔτε τὴν ἀνάγκην οὔτε τὴν ἐπιθυμίαν. Ὅπως ἦσαν τοῖς ἦτο εὐκολον νὰ κανονίσωσι τὸ διὰ τὰς ἀγγελίας τιμολογίων τῶν εἰς τιμὴν τοιαύτην ὥστε ἐφρατίζοντο ὅτι λίαν δυσκόλως θὰ ἀπεφάσιζεν ἄλλη τις ἐφημερίς νὰ τὸ κανονίσῃ ἀκριβώτερον, ὃ δὲ κανονισμὸς τοῦ τιμολογίου τῶν ἦτο τὸ μόνον ὅπερ τὰς ἐνδιέφερε. Ἄλλως δὲν ταῖς συνέφερον, ὅπως προσελκύσωσι νέους ἀναγνώστους, νὰ ἀποδεχθῶσι τὴν νέαν τάσιν οὔτε κατὰ κεραίαν νὰ μεταβάλωσι τὸ αὐστηρὸν αὐτῶν πρόγραμμα ἢ τὰς ἀναλλοιώτους αὐτῶν ἀρχάς. Τέλος στοιχειοθετούμεναι διὰ χειρὸς καὶ ἐκτυπούμεναι πολυσέλιδοι (12-32 σελίδας) ἐπὶ χάρτου δὲ ἀρίστου τόσον ὥστε ἕκαστον ἀντίτυπον προτοῦ ἀκόμη τυπωθῆ νὰ ταῖς στοιχίζῃ συνήθως περισσότερο ἀφ' ὅτι τὸ ἐπωλοῦν ὡς πρῶτον ἀποτέλεσμα τῆς αὐξήσεως τοῦ τραβήγματος τῶν θὰ ἦτο νὰ αὐξήθωσι αἱ δαπάναι τῶν δίχως καὶ νὰ ἐπέλθῃ ἀνάλογος τις αὐξήσις τῶν ἐσόδων.

Ἡ ἐμφάνισις ἐφημερίδων πενταλέπτων τυπούμενων ἐπὶ χάρτου εὐθηνοῦ καὶ στοιχειοθετούμενων διὰ τελειοτάτων μηχανῶν—ἐξ οὗ καὶ σημαντικὴ ἔκπτωσις τῆς ἀρχικῆς ἀξίας—ὑπῆρξεν ἐπανάστασις ἧς αἱ συνέπειαι δὲν ἔγειναν αἰσθηταὶ εἰς μόνον τὸν στενὸν κύκλον τοῦ ἐπαγγελματικοῦ συναγωνισμοῦ. Δι' αὐτῶν καὶ μόνων μετεβλήθη ὀλόκληρος ὁ προσανατολισμὸς τοῦ ἀγγλικοῦ τύπου, κατ' ἀκολουθίαν δὲ τῆς κοινῆς γνώμης τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς καθόλου αὐτῆς πολιτικῆς. Αἱ παλαιαὶ ἐφημερίδες αἱ ἀκριβῶς τιμώμεναι, αἱ συντηρητικαὶ τὸ φρόνημα, αἱ ἔχουσαι πελατεῖαν ἀριστοκρατικὴν ἢ ἀστυκὴν ὑπέστησαν τῶν παθῶν τὸν τάρραχον ἐκ τοῦ συναγωνισμοῦ τοῦ νέου τούτου τύπου τοῦ ἐμπεφορημένου ὑπὸ νέων ἰδεῶν καὶ ἔχοντος λαϊκωτέρην πελατεῖαν, τοῦ τύπου δὲ τούτου ὁ τολμηρὸς πρωταθλητὴς ἀλλὰ καὶ ὁ σπουδαιότατος ἀντιπρόσωπος εἶνε ὁ εὐτυχὴς διάδοχος τῆς «Ἡχού», τὸ Daily Mail, εὐπροσώποτερον, ἐξ ἴσου δὲ καλῶς πρὸς τὰς ἀντιπάλους ἐφημερίδας συντασσόμεναι καὶ ἔχουσαι ἐξ ἴσου καλῶς διοργανωμένην τὴν

ὑπηρεσίαν τῶν πληροφοριῶν, διευθυνόμεναι κατὰ τὰς νεωτάτας ἐμπορικὰς μεθόδους, αἱ νεήλυδες ἐφημερίδες κατέκτησαν εὐθὺς ἀμέσως τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ πλήθους, ἀφῆρσαν δὲ ἀπὸ τῶν παλαιῶν ἐφημερίδων κατὰ χιλιάδας τοὺς ἀναγνώστους. Ὁ συναγωνισμὸς τῶν νέων πρὸς τὰς παλαιὰς ἐφημερίδας προῦκάλεσε μὲν πλείστων παλαιῶν τὴν ἐξαφάνισιν, ἀλλὰ καὶ ἀνεζωπυρήθησαν ἀνηθήσασαι πλείσται ἄλλαι παλαιαὶ (λ.χ. τὰ Daily News, ἡ Daily Chronicle) διότι αἱ παλαιαὶ αὗται ἐφημερίδες ἀποφασιστικῶς ἀσπασθεῖσαι τὰς νέας μεθόδους ἀνεκαίνισθησαν μεταβαλοῦσαι τὸ παλαιὸν τῶν σύστημα καὶ ὑπεβίβασαν τὰς τιμὰς τῶν. Αἱ ἰσχυρότεροι ὅμως—οἷον οἱ Times, ἡ ἡ Standard, ὁ Morning Post, ὁ Globe, —πιστεύουσαι εἰς τὴν πρὸς αὐτὰς ἀναλλοίωτον πίστιν τῶν ἀναγνοσῶν τῶν ἐνεμειναν ἐπὶ τινα χρόνον ζῶσαι μετὰ τὴν κεκτημένην αὐτῶν φήμην καὶ περιουσίαν. Ἄλλ' ἤδη αὐταὶ αἱ ἀκροπόλεις τῆς παραδόσεως—οἱ Times καὶ ἡ Standard—πειθαναγκασθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ἐμπορικοῦ συναγωνισμοῦ σπεύδουσιν ἤδη γοργῶ τῷ ποδὶ πρὸς τὸ σύστημα τοῦ τραβήγματος ἀναριθμητῶν ἀντιτύπων καὶ τῆς ἐκλαϊκείσεως· ἀλλ' ἡ μεταβολὴ αὕτη μοιραίως συνεπάγεται τὴν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν κατάπτωσιν.

Τὸ τράβηγμα τῶν Times (30 λεπτὰ) ἀφ' οὗ κατῆλθεν εἰς 20,000 ἀντίτυπα, ἔφθασε πρὸ ἐπταετίας εἰς 80,000—καὶ τοῦτο χάρις εἰς τὴν περίφημον αὐτῶν Circulating Book Club προσιτὴν εἰς μόνους τοὺς ἐγγραφομένους συνδρομητὰς διὰ μίαν διετίαν—σήμερον δὲ ἐκδίδεται εἰς 55.000 περίπου.

Τὸ Daily Express (5 λεπτὰ) ἐκδίδεται εἰς 700.000 ἀντίτυπα· τὸ Daily Telegraph (10 λεπτὰ) εἰς 350.000· τὸ Daily News (5 λεπτὰ) εἰς 300.000· ὁ Morning Leader (5 λεπτὰ) εἰς 350.000· ἡ Standard (10 λεπτὰ) εἰς 120.000· ἡ Daily Chronicle (5 λεπτὰ) εἰς 500.000· ὁ Morning Post (10 λεπτὰ) εἰς 100.000· τὸ Daily Mail (5 λεπτὰ) εἰς 1.200.000· τέλος τὸ Daily Mirror—ἡμερησία λαϊκὴ ἐφημερίς, δεκαεξασέλιδος καὶ πεντάλεπτος

—τέκνον και υποκατάστατος του Daily Mail, αναδημοσιεύουσα τας κυριωτάτας των νεων πολιτικων, κοσμικων και αθλητικων ειδήσεων της ημέρας, εικόνογραφημένη δε δια της φωτοτυπίας αφθόνως, εκδίδεται εις 900.000 αντίτυπα. Έαν δε εις τας δύο τούτας εφημερίδας (Daily Mail και Daily Mirror) προσθέσετε τας εξ άλλεπαλλήλους εκδόσεις των Evening News, —εσπερινής εκδόσεως του Daily Mail— εκδιδομένω, δ' εις πλέον των 250.000 αντιτύπων, θα έχετε ιδεαν τινά, δια μόνον το Λονδίνον, της οικείας δυνάμεως εκάστης αντιπάλου εφημερίδος. Ένοεΐται όμως ότι οι αριθμοί της εκδόσεως εκάστης των εφημερίδων τούτων δεν δύνανται να είνε σταθεροί διότι δύνανται να ποικίλλωσιν από στιγμής εις στιγμήν, πρᾶγμα φυσικόν δια πάσας τας εφημερίδας του κόσμου.

Πᾶσαι αἱ ἄλλαι ἡμερησίαι εφημερίδες του Λονδίνου ἠναγκάσθησαν ἐν πάσῃ σπουδῇ νὰ μιμηθῶσι τὸ Daily Mail. Ἔνισι τῶν εφημερίδων τούτων ἐπέτυχον νὰ συμματάσχωσι τῶν ειδικῶν συρμῶν οὓς εἶχε διοργανώσῃ ὁ ἰδρυτὴς τοῦ Daily Mail, ὁ Harmsworth, ἀλλὰ πανταχοῦ ὅπου ὁ Harmsworth εἶχεν ἐξησφαλισμένον τὸ μονοπώλιον τοῦ ἐιδικοῦ συρμοῦ, μὴ ὄντος δυνατοῦ νὰ διοργανωθῇ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἐκεῖνης καὶ ἕτερος συρμὸς ἐκεῖ ὁ Harmsworth ἀντέκρουσε πᾶσαν συμμετοχὴν ἵνα μόνος χαίρει τὸ μονοπώλιον.

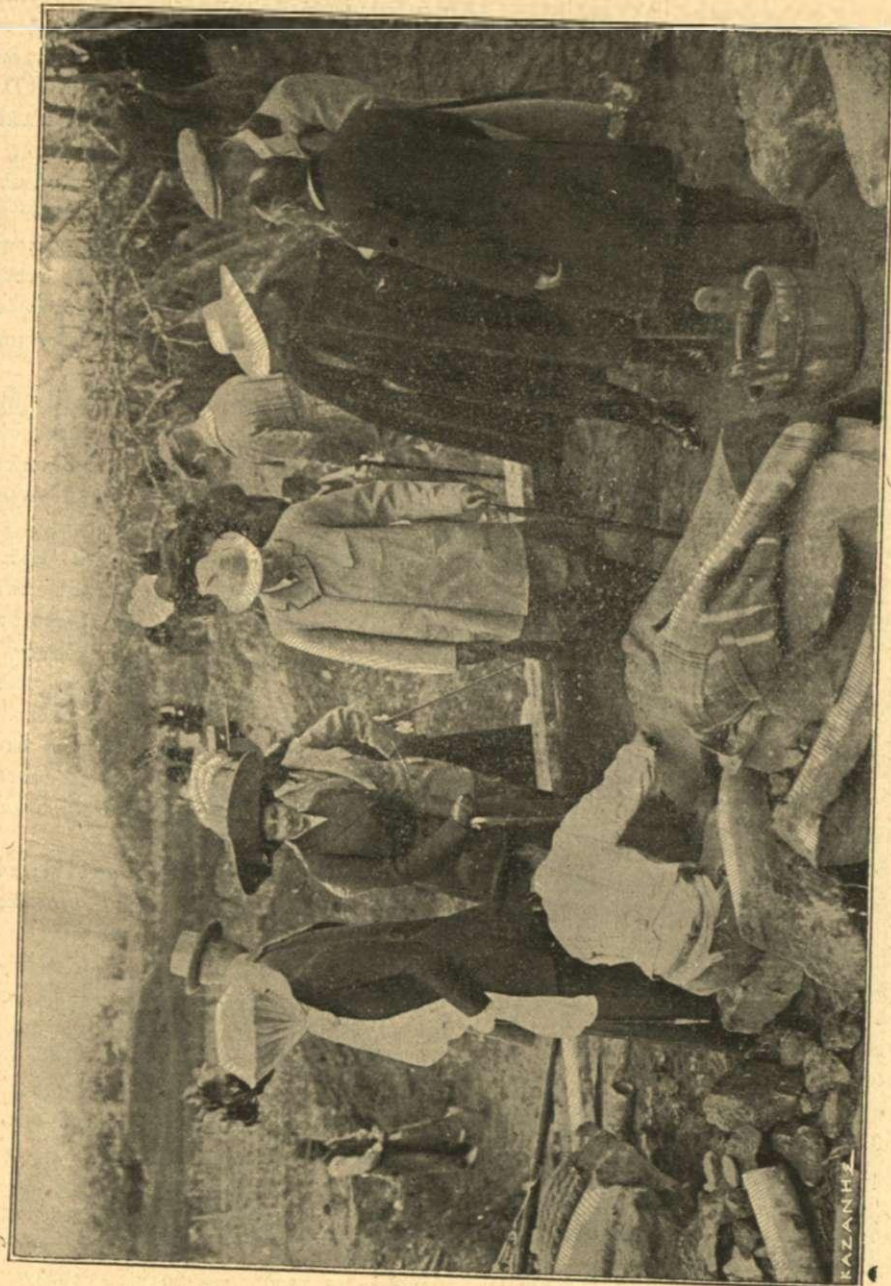
Ἄν τὸ σύστημα τοῦ Harmsworth ἡλθήθειε διὰ τὰ περιχώρα τοῦ Λονδίνου ἡλθήθειεν ἔτι μάλλον διὰ τὰ μεγάλα κέντρα τὰ ἔτι πλέον ἀπομακρυσμένα. Ἐν Λιβερπούλῃ, ἐν Leeds, ἐν Sheffield, ἐν Βιρμινγάμῃ, εις πάσας τὰς μεγαλοπόλεις ταύτας ὅπου ἀμᾶζει τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία ὑπῆρχον εφημερίδες τοπικαί, δυνάμεναι ὅμως νὰ συναγωνισθῶσι πρὸς τὰς συναδέλφους τοῦ Λονδίνου καὶ ὡς αὐθεντία καὶ διὰ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν ἐκδιδομένων αντιτύπων.

Ὁ Harmsworth ἀμέσως ἐσκέφθη νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ἐπαρχιακῶν τούτων εφημερίδων καὶ δὴ ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ τόπῳ τῆς εκδόσεως των καὶ νὰ τὰς κατατροπώσῃ. Ἄλλὰ τὸ ἐγγεῖρημα ἦτο δυσεπίτευκτον. Διότι δὲν ἐπρόκειτο πλέον συνδυασμὸς τυ-

πογραφικὸς καὶ σιδηροδρομικὸς ὥστε ἡ πρώτη ἐκ Λονδίνου εἰς τὰς ἐπαρχίας φθάουσα εφημερίς νὰ εἴνε τὸ Daily Mail, ἀλλὰ νὰ κατορθωθῇ τοιοῦτος συνδυασμὸς ὥστε ἡ μόνη εἰς τὰς ἐπαρχίας κυκλοφοροῦσα εφημερίς καὶ ἔνευ ἐλπίδος ἀνταγωνισμοῦ νὰ εἴνε τὸ Daily Mail. Διὰ νὰ καταβάλῃ λοιπὸν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ λονδίνειον τύπον καὶ ἐπαρχιακὸν ὁ Harmsworth ἔσχε τὴν ἰδέαν νὰ ἐκδίδῃ τὸ αὐτὸ καὶ κατὰ πάντα ὁμοιον φύλλον ἐν Λονδίῳ συγχρόνως καὶ ἐν τινι ἐπαρχιακῇ πόλει. Ἴνα πειραματισθῇ λοιπὸν ἐξέλεξε τὴν Μαγγεστρίαν, ἀκρόπολιν τοῦ ἐπαρχιακοῦ τύπου, πόλιν ἐξ 750.000 κατοίκων, μόλις τρεῖς καὶ ἡμίσειαν ἀπέχουσαν ὥρας ἀπὸ τῆς πρωτεύουσῃς διὰ ταχεῖς ἀμαξοστοιχίας, εὐρισκομένην εἰς τὸ μέσον ἀκριβῶς τῆς μετὰξὺ Λονδίνου καὶ Σκωτίας ἀποστάσεως καὶ τέλος πόλιν μιᾶς τῶν πολυανθρωποτάτων ἐπαρχιῶν τῆς Ἀγγλίας.

Ἴνα πραγματοποιηθῇ τὸ τολμηρὸν τοῦτο σχέδιον ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν ἰσχυρότατος συνδυασμὸς. Καθ' ἐσπέραν ἐστέλλοντο εἰς Μαγγεστρίαν διὰ τοῦ τελευταίου συρμοῦ στοιχειοθετημένα: αἱ στήλαι τῶν κυριωτέρων ἀγγελιῶν, τῶν ἐπιφυλλίδων καὶ τῶν κυρίων ἀρθρῶν τοῦ λονδινείου Daily Mail. Τὸ ὑπόλοιπον τῆς εφημερίδος ἦτο τὸ ἐκδοτικὸν μέρος, ἡ ἐπιθεώρησις καὶ τὸ δελτίον τοῦ χρηματιστηρίου καὶ τῶν ἀγορῶν, αἱ πληροφορίαι καὶ αἱ γενικαὶ εἰδήσεις τῆς νυκτὸς διεπιβάλλοντο λέξιν πρὸς λέξιν διὰ τῶν ἐιδικῶν τηλεγραφικῶν καὶ τηλεφωνικῶν συρμάτων τῶν συνδεόντων τὰς δύο συντάξεις. Τὸ Daily Mail λοιπὸν τὸ ἐν Μαγγεστρίᾳ ἐκτυπωθὲν ἦτο τὸ πανομοιότυπον τοῦ λονδινείου Daily Mail καὶ περιέχον τὰς τελευταίας εἰδήσεις τῆς ὑψηλίου ἡδύνατο — διασπειρόμενον ἐν πᾶσιν τὴν βόρειον Ἀγγλίαν διὰ τῶν πρώτων ἀμαξοστοιχιῶν τῆς πρώτῃς νὰ εὐρίσκεται ἐπὶ πάσης τραπεζῆς τὸ πρωί· εἰς τὸ πρόγευμα, ἐν ᾧ πᾶσαι αἱ ἄλλαι λονδίνεοι εφημερίδες ἐφθανον πολλὰς ὥρας κατόπιν ἐν ᾧ συγχρόνως τὰ ἐπαρχιακὰ φύλλα καὶ ἦσαν ἀκριβώτερα καὶ δὲν εἶχον τόσον νωπᾶς καὶ τόσον ἀσφαλεῖς εἰδήσεις. Ποῦ θὰ ἐκκλινεν ἡ νίκη ἦτο ἐκ τῶν προτέρων φανερόν.

ΑΙ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Ἡ θρυάση τοῦ Κάϊζερ
[Αἱ φωτογραφίαι ἐλήφθησαν διὰ τῆς φωτογραφικῆς μηχανῆς τῆς θυγατρὸς τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου]
Ὁ Διάδοχος Κωνσταντίνος
Ὁ Κάϊζερ
Θυγατρὸς τοῦ Κάϊζερ φωτογραφουμένου

Ἄλλὰ δὲν ἦτο μόνη ἡ πρωτοτυπία τῆς συγχρόνου ἐν Μαγγεστρίᾳ καὶ Λονδίῳ ἐκτυπώσεως τοῦ Daily Mail καὶ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν συντελέσασα· τὸ μαγγεστριανὸν Daily Mail ἀφ' ἐνός μὲν ἦτο μαγγεστριανὸν περιέχον τὰς τοπικὰς εἰδήσεις, ἀγγε-

λίαις καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν ἐπὶ τοπικῶν ζητημάτων πολεμικὴν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἦτο φύλλον λονδίνειον περιέχον, τὸ κείμενον, τὰς πληροφορίας καὶ τὰς ἀγγελίας τῆς λονδινείου εκδόσεως, λέξιν πρὸς λέξιν ἕως τὴν τελευταίαν γραμμὴν καὶ ἐπωλεῖτο ἐν Μαγγ-

χεςτρία και τη Άλλη βραβείο 'Αγγλίζ κατὰ τὴν αὐτὴν συγχρόνως ὤραν καθ' ἣν ἐπωλεῖτο εἰς τὸ Strand τοῦ Λονδίνου καὶ Picadilly.

Ὡστε αἱ μὲν τοπικαὶ ἐφημερίδες καὶ ὡν τὴν ὑποσκελίσειν ἐσκόπει ἡ νέηλος ἐφημερίς οὐδὲ νὰ διανοηθῶσι ἠδύνκντο ἀνταγωνισμὸν, αἱ δὲ τῆς πρωτεύουσας κυριολεκτικῶς συνεντρίβησαν, ἀφ' οὗ τὸ Daily Mail ἐκυκλοφόρει καθ' ὅλην τὴν λευκτικὴν καὶ βόρειον Ἀγγλίαν ἀλλαγῶν μὲν πέντε, ἀλλαγῶν δὲ δωδεκὰ ὥρας προτοῦ φθάσῃσιν αὐταί.

Τὸ παράδειγμα τοῦ Daily Mail δὲν ἤργησε νὰ εὕρῃ μιμητὰς· τὸ Daily Express καὶ τὸ Daily News ἵδρυσαν μετ' ὀλίγον ὑποκαταστήματα, τὸ μὲν ἐν Βιρμινγκάμη, τὸ δὲ ἐν Μπγγχεστρία, καὶ ἄλλοι δὲ λονδίνειοι ἐφημερίδες σκέπτονται ταύτην τὴν στιγμήν νὰ ἀκολουθήσῃσι τὸ παράδειγμα των, ἀλλὰ τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ πόθου των τοῦτου κωλύει πρῶτον τὸ μέγα χρηματικὸν κεφάλαιον ὅπερ ὅ ἀπαιτηθῆ καὶ ἡ ἀδυναμία νὰ ἐκτροπίσῃσιν ἀπὸ τῶν λευκτικῶν θέσεων τὸ Daily Mail, σημειωτέον δὲ ὅτι ἂν οἱ δύο αὐτοὶ λόγοι κατέστησαν διστακτικὰς τὰς ἄλλας λονδινεῖους ἐφημερίδας, ἐπίσης ἔφερον εἰς δυσχερῆ θέσιν τὰς δύο ἐφημερίδας κίτινες ἐμμήθησαν τὸ Daily Mail ἢ τὸ Daily Express καὶ τὸ Daily News. Τὸ τράβηγμα τῆς ἐπαρχιακῆς ἐκδόσεως τοῦ Daily Mail ὑπερβαίνει σήμερον τὰς 200,000 ἀντιτύπων, ὥστε τὸ ὅλικόν σήμερον τράβηγμα τοῦ Daily Mail εἶνε 1,400,000 ἀντιτύπων, ἡ δὲ καθ' ἡμέραν ἐπαρχιακὴ ἐκδόσις του — ἢ τοῦ Manchester Courier ἐκδίδεται εἰς 150000 ἀντίτυπα.

Τέλος ἀπὸ τοῦ 1900 τὸ Daily Mail ἤρχισεν ἐκδιδομένον καὶ ἐν Πιρσίσις, τῆς δὲ ἡπειρωτικῆς ταύτης ἐκδόσεως τιμᾶται τὸ φύλλον 25 λεπτά. Τὸ ἡπειρωτικὸν Daily Mail εἶνε φύλλον πρωινόν, χαρακτηρὸς εἰς ἄκρον παρισινού, συντασσόμενον γαλλιστὶ καὶ ἀγγλιστὶ. τὸ δὲ τράβηγμα του αὐξάνει ταχέως καὶ φθάνει τῶρα εἰς 20,000 περίπου ἀντίτυπα.

Ἄλλ' ἐκ πάντων τῶν νεωτερισμῶν τοῦ Harmsworth ὁ ἰδιοτρόπως μὲν ἀλλὰ

καὶ ὁ τιμητικώτατος πάντων εἶνε ἡ ἀπότοῦ 1909 ἀρξαμένη ἐβδομαδιαία ἐκδόσις τοῦ Daily Mail, χάριν τῶν τυφλῶν στοιχειοθετουμένη μετὰ χαρακτηρῶν Braille. Ὁλόκληρος ἡ σύνταξις, ἡ στοιχειοθέτησις καὶ ἡ διόρθωσις τῆς ἀνκρυφιδόως μοναδικῆς ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ ἐφημερίδος ταύτης γίνεται ὑπὸ τυφλῶν. Δημοσιεύει νέα πολιτικὰ καὶ ἀθλητικὰ, προβλήματα ζατρκίου καὶ εἶνε δωδεκάσελιδος. Ἡ ἐφημερίς αὕτη στοιχίζει ὑπέρογκον ποσὸν εἰς τὸν ἴδρυτὴν της ἀλλ' ἔχει ἀκραιφνῆ φιλανθρωπικὸν σκοπὸν καὶ χαρακτηρῶν.

Τοιαύτη ἐπιχειρήσις οἷα τοῦ Daily Mail ἀπῆται ὅπως ἀχθῆ εἰς αἴσιον πέρας ὀλοκληροῦς θησκυροῦς, ἀλλὰ καὶ ὀλοκληρὰ ἐκτρομύρια κατηνάλωσεν ὁ Harmsworth τὸν κίνδυνον ὅμως ἐξ ἄλλου τῆς ἐπιχειρήσεως ἐπλήρων αἱ ἀγγελίαι διότι τὸ τιμολόγιόν των ὑψώθη σημαντικὰ, ἄλλως ἡ ὑψωσις αὕτη ἦτο δικαιολογημένη διότι ἡ κυκλοφορία τοῦ φύλλου εἶχεν αὐξήσῃ εἰς τρισμέγιστον βαθμὸν, τοῦτο δὲ ἦτο πειστικώτατον ἐπιχείρημα διὰ τὰς ἀγγελίας, ὡς ἐξ ἴσου πειστικὸν ἐπιχείρημα ἦτο ὅτι τὸ Daily Mail ἦτο τὸ φύλλον τὸ πρωϊαίτερον κυκλοφοροῦν εἰς χεῖρας τοῦ δημοσίου καὶ ἔχον τὴν νικῶσαν ἐπιρροήν.

Ἄλλὰ ὁ Harmsworth καὶ εἰς τοῦτο νεωτερίζων δὲν ἀνέμεινε τοὺς ἔχοντας νὰ δημοσιεύσῃσιν ἀγγελίαν ἀλλὰ μετέβη τοῦ νικητῆρος αὐτὸς πρὸς αὐτούς. "Ἐως τότε καύχημα τῆς ἀγγλικῆς δημοσιογραφίας, ἀλλὰ καὶ πολυσέβαστος αὐτῆς κανὼν, ἦτο ἀπ' εὐθείας τοῦλάχιστον αἱ ἐφημερίδες οὐδὲν νὰ μετέρχωνται τέχνασμα ὅπως προσελκύσῃσιν ἀγγελίας. Ἐως τότε αἱ διευθυνταὶ τῶν ἐφημερίδων ἀνέμενον εἰς τὰ γραφεῖα των τοὺς ἔχοντας ἀγγελίας ἡσυχοὶ καὶ ἀμέριμνοι διότι ὁ μέγας οὗτος συντελεστής τοῦ νὰ κλείωσιν οἱ προὑπολογισμοὶ τῶν ἐφημερίδων μετὰ κέρδος πάντοτε μετέβαινε πρῶτος εἰς τὰ δημοσιογραφικὰ γραφεῖα. Ἄλλὰ καὶ ἐδῶ διὰ τοῦ παραδείγματός του ὁ Harmsworth μετέβηκε τὰς ὑπαρχούσας συνθηλαίας. Ὁ εὐθηνὸς καὶ μετὰ κολοσιαῖον τράβηγμα τύπος κατῆργησε τὸν σεβαστὸν καὶ ἀρχαῖον κανόνα.

Τῆ ἀληθείᾳ πρὸ τῶν νέων ἐφημερίδων

ΑΙ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Ὁ Κάϊζερ λαμβάνων πληροφορίας περὶ τῶν ἀνευρεθέντων ἀγαθμάτων ἀπὸ τῶν ἔφορον τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Βερσίλινη [Φωτόγραφεῖα ληφθεῖσα ὑπὸ τῆς θυγατρὸς τοῦ Κάϊζερ]

προεβλήθη δεινὸν δίλημμα· νὰ ἔχῃσι πολυλὰς ἀγγελίας διὰ νὰ δύνανται νὰ ὑφίστανται τὰ ἔξοδα τοῦ κολοσιαίου τράβηγματος καὶ ἐξ ἄλλου νὰ ἔχῃσι κολοσιαῖον τράβηγμα διὰ νὰ προσελκύσῃσιν ἀγγελίας καὶ νὰ δύνανται νὰ τὰς φορολογῶν βραβέως. Ὡστε αἱ

νέαι ἐφημερίδες λυσσῶδῶς διημφισβήτου πρὸς ἀλλήλας τὰς ἀγγελίας. Καὶ ἐδῶ ἀναφίνονται πάλιν οἱ κερποὶ τῶν νεωτερισμῶν τοῦ Harmsworth. Ἐχων τὸ μεγαλύτερον τράβηγμα ὀλοκληροῦ τοῦ τύπου διότι κατῶρθωσε κατὰφθάνων πρῶτος εἰς

τήν αγοράν νά ικανοποιήσῃ παντός ἄλλου κάλλιον τὰς ἐπιθυμίας τοῦ κοινοῦ καὶ οὕτω νά ἀποκτήσῃ τεραστίαν πελατείαν, οὕτω δὲ ἐκέρδησε τὴν προτίμησιν τῶν ἀγγελιωῶν. Ἄλλὰ καὶ ἂν τὸ τράβηγμα τοῦ Daily Mail δὲν ἦτο τόσο μὲγα ἄλλ' ἴσον πρὸς τὸ τῶν ἄλλων ἐφημερίδων πάλιν ὁ Harmsworth θὰ ἐπροτιμᾶτο διότι ἡ ἐφημερίς του χάρις εἰς τοὺς προεκτεθέντας συνδυασμοὺς ἐκυκλοφόρει ἐνωρίτερον πάσης ἄλλης. Ὡστε ὁ Harmsworth ἐζησφοῦλινεν εἰς ἐαυτὸν οὐ μόνον τὰς περισσοτέρους ἀγγελίας ἀλλὰ καὶ ἡδυνήθη νά τὰς διατιμῆσῃ ἀκριβώτερον παντός ἄλλου.

Ἐκατοστῦες μεσιτῶν καὶ κρηκτῶν ἐδελέαζον τοὺς ἔχοντας ἀγγελίας διὰ διαβεβαίωσεων ὅτι δημοσιευομένων τῶν ἀγγελιωῶν εἰς τὸ Daily Mail θὰ κατώρηνον τὸν σκοπὸν τῶν κάλλιον ἢ ὅπουδῆποτε ἄλλαχοῦ. Ἄλλὰ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Harmsworth δὲν διέψευσαν τὰ πράγματτα. Ταχέως τὸ κοινὸν συνέκρινε τὰς παλαιὰς ἐφημερίδας μὲ μικρὸν τράβηγμα πρὸς τὰς πενταλέπτους ἐφημερίδας τὰς ἐχούσας μεγάλην κυκλοφορίαν καὶ ὧν προΐστατο τὸ Daily Mail. Ἄλλὰ πρὸς τούτοις τὸ κοινὸν ἐδελεάσθη ἔτι μάλλον καθόσον χωρὶς νά μετακινήθῃ καὶ μεταβῇ εἰς τὰ γραφεῖα τῶν ἐφημερίδων, ἔβλεπε προσερχομένους πρὸς αὐτὸ ἐκ μέρους τῶν ἐφημερίδων, δωρεὰν δὲ, εἰδικοὺς οἵτινες ἀνελάμβανον νά συντάξωσι μετ' ἄκρας δεξιότητος διαφημίσεις οἷας ὁ ἐνδιαφερόμενος ἦτο ἀδύνατον νά συντάξῃ μόνος. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ νέου τούτου συστήματος ὅπερ ἐθῆκεν εἰς ἐφαρμογὴν ὁ Harmsworth εἶνε ὅτι αἱ μεγάλαί λαικαὶ ἐφημερίδες οἷον τὸ Daily Mail καὶ τὸ Daily Express, εἰσπράττουσι ταύτην τὴν στιγμὴν ἐξ ἐκάστης σελίδος ἀγγελιωῶν πλέον τῶν δεκακισχιλίων φράγκων.

Ἡ διὰ τοῦ τύπου δημοσιότης ἐγένετο ἐν Ἀγγλίᾳ τόσο συνήθως ὥστε κατέστη ἀ-

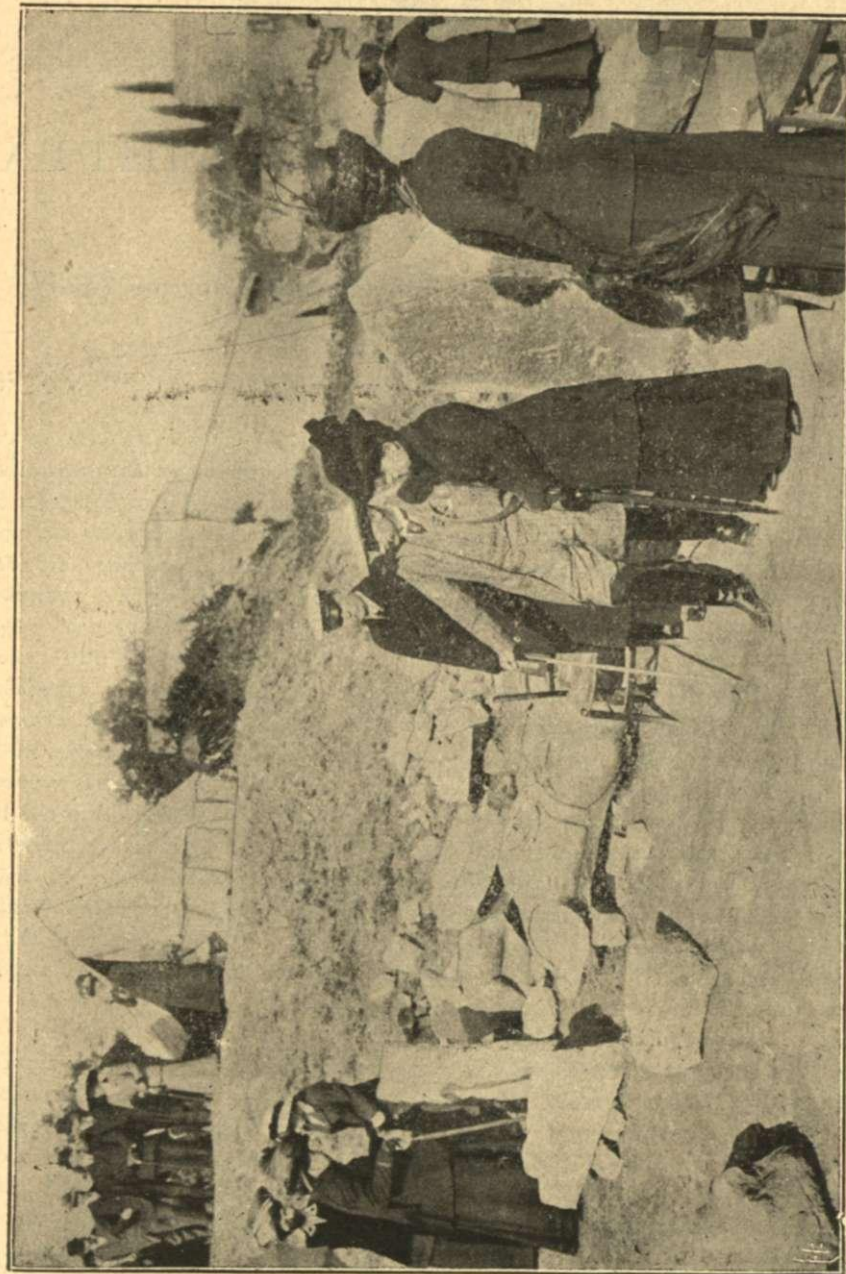
νάγκη ἀπαραίτητος διὰ πᾶσαν ἐκφρασιν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς κοινωνίας, ἐξ ἄλλου δὲ καὶ πάροχος ἀνεξαντλήτων προσόδων διὰ τὰς ἐφημερίδας αἵτινες κυρίως διὰ τῶν ἀγγελιωῶν ζῶσι. Ἀπὸ τῶν ὑπηρετῶν μέχρι τῶν νεωτερισμῶν τοῦ βιβλιοπωλείου, ἀπὸ τῶν ἐνδυμάτων μέχρι τῶν συλλογῶν γραμματοσήμων, ἀπὸ τῶν ὄπλων μέχρι τῶν εἰδικῶν φαρυμάκων ζητεῖ τις καὶ εὐρίσκει τὰ πάντα διὰ τῶν ἀγγελιωῶν. Ἡ χρησιμότης τῆς διὰ τῶν ἐφημερίδων διαφημίσεως εἶνε τοιαύτη ὥστε οὐδέποτε θὰ διακινδυνεύσῃ ποτὲ ἐφημερίς νά ζηράνη τὸν Πακτωλὸν τοῦτον. Ἀγγλικὸν τι περιοδικὸν ἠρώτησεν ἐσγάτως τοὺς ἀναγνώστας τῆς ὁποία τις θὰ ἦτο κατ' αὐτοὺς ἡ μεγίστη συμφορὰ ἡ δυναμένη νά ἐπαπειλήσῃ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν τῆς Ἀγγλίας. Ἡ μεγίστη πλειονότης ἀπήτησεν ὅτι ἡ διακοπὴ τῆς κυκλοφορίας τῶν σιδηροδρόμων, ἡ καταστροφὴ τῶν τηλεφωνικῶν καὶ τηλεγραφήκων συρμάτων ἢ γενικὴ ἀπεργία τῶν ταχυδρομείων πᾶσαι αὗται αἱ συμφοραὶ συλλήβδην δὲν θὰ ἦσαν τόσοσιν μεγάλην συμφορὰ ὅσον ἡ ἐπὶ μίαν ἡμέραν κατάργησις τῶν ἀγγελιωῶν τοῦ τύπου.

Ἵπελογίσθη δὲ ὅτι ἡ Ἀγγλία δαπανᾷ ἐτησίως διὰ τὰς διαφημίσεις τοῦλάχιστον ἐν καὶ 1)2 δισεκατομμύριον φράγκων.

Ἐξ ἄλλου ἡμῶς ἡ διαφήμισις καταστάσῃ ἀπαραίτητος εἰς τὴν κοινωνίαν διότι πλέον ἄνευ αὐτῆς ἡ ἐμπορία εἶνε ἀδύνατον νά εὐημερήσῃ καὶ ἀπαραίτητος εἰς τὸν τύπον διότι πλέον μίαν ἐφημερίδα ἄνευ ἀγγελιωῶν δὲν δύναται νά καλύψῃ τὰ ἐξοδά της, ἢ διαφήμισις αὕτη λέγω, ὑπεδούλωσε τὸν τύπον.

Ἴδωθὲ τὸ συμπέρασμα. Ἡ προαιώνιος παράδοσις τῆς ἀγγλικῆς δημοσιογραφίας ἐξηνεμώθη καὶ ἀμετακλήτως μετεβλήθη ὁ προσκνατολισμὸς τοῦ ἀγγλικοῦ τύπου. Ἄλλ' ἐπ' ἀγαθῷ; Ἀμφίβολον λίαν.

ΑΙ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Ο Καίξερ παρακολουθῶν τὰς ἀνασκαφάς.

[Φωτογραφία ληφθεῖσαι ἐπὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Καίξερ]

Ο ΡΩΜΑΙΟΣ ΚΑΙ Η ΙΟΥΛΙΕΤΤΑ ΤΗΣ ΣΙΕΝΗΣ

[Ἱστορικὸν ἀνέκδοτον τοῦ 1395]

Ἐν τῷ 9^ῳ τόμῳ τῶν *Rerum Italicarum* τοῦ Muratori ὑπάρχουσι τὰ περὶ Σιένης χρονικά ἀνωνύμου τινὸς Σιενζίου χρονογράφου. Ὁ χρονογράφος οὗτος ἀναφέρει ἐνδιαφέρον τι ἀνέκδοτον συμβάν κατὰ τὸ ἔτος 1395, ἀξιανάγνωστον οὐ μόνον διότι ζωηρῶς περιγράφει τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀλλὰ καὶ διότι, ἐξαιρουμένης τῆς τραγικῆς λύσεως, προσομοιάζει πῶς πρὸς τὴν περίφημον ὑπόθεσιν τοῦ σκιζπηρείου δράματος «Ρωμαῖος καὶ Ἰουλιέττα» καὶ κατὰ τὸν ἔρωτα τῶν δύο νέων καὶ κατὰ τὴν ἀμοιβαίαν ἔχθραν τῶν δύο οἰκογενειῶν· ἀλλ' ἐν Σιένη ἡ λύσις εἶνε εὐτυχής.

Ἐπὶ πολλὰς γενεάς ἡ οἰκογένεια Montanini τῆς Τιένης ἦτο εἰς φανεράν ἔχθραν πρὸς τὴν ἐξ Ἰσσοῦ ἀρχαίαν οἰκογένειαν Salimbeni, ἡ δὲ ἔχθρα αὕτη τὴν ἀρχὴναυτῆς εἶχεν ἐκ θήρας τινὸς ἀγριοχάιρων καθ' ἣν ἐφρονεύθη Salimbaini τις. Ὁ μεταξὺ τῶν δύο οἰκῶν πόλεμος ἦτο τόσοσφοδρὸς ὥστε σχεδὸν εἶχε ζεκληρωθῆ ἡ οἰκογένεια Montanini, τῶν αἰ κτήσεων δὲ αὐτῆς ἄλλαι μὲν εἶχον καταπατηθῆ ἄλλαι δὲ δημευθῆ, μόνου δὲ ἔξω τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀπόγονοι τῆς πάλαι κραταιᾶς οἰκογενείας εἰς ἀδελφὸς καὶ μίαν ἀδελφήν.

Ὁ Κάρολος καὶ ἡ Ἀγγελικὴ ἦσαν τέκνα τοῦ Θωμᾶ Montanini, ζῶντες ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Strove ὅπου ἔσχατον λείψανον τῆς μεγάλης αὐτῶν περιουσίας εἶχεν ἀπομεινῆ μικρὸν τι κτῆμα μόλις ἔχον ἀξιᾶν χιλίων φλωρινίων, εἶχον δὲ περιορίση

τὰς δαπάνης των εἰς τὰς πενήχρας προσόδους τοῦ κτήματος τούτου.

ἸΑλλὰ γείτων τις ὠρέχθη λίαν τὸ κτῆμα τοῦτο, διότι δι' αὐτοῦ θὰ ἐτετραγωνίζε τὰς γαιοκτησίας του. Ὁ γείτων οὗτος ἦτο πληθεῖος μὲν, ἀλλὰ μεγάλῃ ἰσχύων εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς Σιένης, ἀνήκων εἰς τὴν ἐκ πληθειῶν ὀλιγαρχίαν, τὴν κχύποπτον καὶ ζηλότυπον, ἣτις ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Salimbeni ἐγένετο ἀπὸ τοῦ 1390 κυρία τῶν πραγμάτων τοῦ δήμου. Τὸ νὰ προσβάλη τις ἓνα τῶν ὀλιγαρχικῶν τούτων συνεπήγετο μεγάλους κινδύνους. Εἰς μάτην καὶ ἐπανειλημμένως ὁ ἰσχυρὸς γείτων προσεφέρθη νὰ ἀγοράσῃ τὸ κτῆμα τοῦτο ἀπὸ τὸν Κάρολον Montanini. Ὁ Κάρολος ἠρνήθη καὶ δὴ κατηγορηματικῶς, διότι τὸ ἀγροκήπιον τοῦτο προώριζε ὡς προῖκα—καὶ τὴν μόνην ἣν εἶχε—τῆς ἀδελφῆς του Ἀγγελικῆς, δεκαπενταετίδος κορασίδος, ἐκπάγλου δὲ καλλονῆς.

Ὁ ἰσχυρὸς γείτων τοῦ Καρόλου καὶ ἵνα τὸν ἐκδικηθῆ καὶ ὅπως τὸν φέρῃ εἰς ἀδυναμίαν νὰ διατηρήσῃ τὸ προγονικόν του κτῆμα τὸν κατήγγειλεν εἰς τὴν κυβέρνησιν ὡς συνωμῶσχοντα μετὰ τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν Γουέλφων κατὰ τῶν Salimbeni καὶ τῆς ἐκ πληθειῶν κυβερνήσεως. Ἡ καταγγελία ἐγένετο πιστευτὴ καὶ ἐνεκα τοῦ κύρους τοῦ καταδότου ἀρχαίου μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν μίσους.

Ἐν τούτοις ἐχαρίσθη ἡ ζωὴ εἰς τὸν Κάρολον, κατεδικάσθη ὅμως νὰ πληρώσῃ ἐντὸς

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀποστολῆς ἀντιναύαρχος Τῶφνελ μετὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ του Γ. Σαϊλμονι ἐξερχόμενος τοῦ Ξενοδοχείου τῆς Ἀγγλίας

[Φωτογραφία τοῦ φωτογράφου τῶν «Ἀθηνῶν» κ. Δ. Γαλάνη]

δεκαπέντε ἡμερῶν πρόστιμον χιλίων φλωρινίων ἐπὶ ποινῇ θανάτου. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ ἡ ἀπληστία τοῦ κηδεύοντος ἐψεύσθη τῆς βδελυρίας ἐλπίδος διότι ὁ Montanini μὴ θέλων νὰ περιέλθῃ ἡ ἀδελφή του εἰς τὴν ἐσχατήνενδειαν προὔτιμησε τὸν θάνατον ἀντὶ νὰ πωλήσῃ τὸ κτήματός καὶ οὕτω πληρώσῃ τὸ πρόστιμον σωθῆ. Εἶχε βέβαια συγγενεῖς καὶ μητροθεὸν ἀλλ' ἐκεῖνοι ὄχι μόνον νὰ τὸν τι συνδράμουν δὲν ἠθέλησαν ἀλλ' οὐδὲ τὸν ἐπεσκέπτοιστο ἐν τῇ φυλακῇ φοβούμενοι μὴ συμπαρὰσθῶν εἰς κοινὸν ὄλεθρον, καὶ μόνον αἱ συγγενεῖς γυναικῆς μετέβαινον καθ' ἡμέραν εἰς τὴν Ἀγγελικὴν ἵνα τὴν παρηγορήσωσι καὶ συγκαλύσωσι.

Τὴν πρώτῃν τῆς τελευταίας ἡμέρας ὁ Ἄνσελμος Salimbeni διήλθεν ἔφιππος τῆς οἰκίας τῶν Montanini καὶ παρατηρήσας τὰς συνθηραμένους καὶ κλαιούσας ἐκεῖνας γυναίκας ἐρωτήσας ἔμυθε ὅποια σκληρὰ τύχη ἠπέλει ἐντὺς ὀλίγων ὥρων τὸν τελευταῖον ἀπόγονον τοῦ οἴκου Montanini, τοῦ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀντιπάλου οἴκου τῶν Salimbeni.

Ἀπὸ μακροῦ χρόνου τὸν Ἄνσελμον εἶχεν ἤδη ἐλκύσῃ ἡ καλλονὴ τῆς Ἀγγελικῆς, ἀλλ' οὔτε εἰς αὐτὴν εἶχε ποτὲ ἀπυτείνῃ τὸν λόγον οὔτε εἰς τὸν ἀδελφὸν τῆς Κάρολου, διότι ἐνδελεχῶς ποὺ τῶν ὀμμάτων τῶν Salimbeni ὡς καὶ τῶν Montanini ἦσαν οἱ πατῆρες τοῦ αἵματος ὅσον ἔχυσαν ἀντιμαχόμενοι ἀλλήλους οἱ δύο οἴκοι.

Ἐν τούτοις ἡ ἀπειλοῦσα τὸν Κάρολον ἀμειλικτος τύχη ἐκίνησεν εἰς οἶκτον τὸν Ἄνσελμον ὅστις οἶκοθεν ἄμα πληροφορηθεὶς ὑπὸ τῶν θρηνοῦσῶν γυναικῶν τί ἔτρεχε μεταβάς εὐθὺς ἀμέσως εἰς τὸν ταμίαν τοῦ δήμου ἐπλήρωσε τὸ ἐκ χιλίων φλωρινίων πρόστιμον παρήγγειλε δὲ εἰς τὸν δεσμοφύλακα νὰ ἀπολύσῃ αὐθωρεὶ τὸν Κάρολον Montanini.

Ὁ Κάρολος τεταραγμένος ἔτι καὶ ἐν ᾧ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἀνέμενε τὸν δῆμιον βλέπων ἑαυτὸν οὕτως ἀπροσδοκῆτως ἐλεύθερο· προσέδραμεν εἰς τὴν ἀδελφὴν τοῦ ἣν εὖρε κατατρυχομένην ὑπὸ δεινῆς ἀγωνίας προσδοκῶσης ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν νὰ μάθῃ τὴν θανάτωσιν τοῦ προσφιλεστάτου ἀδελφοῦ. Οὔτε ἡ Ἀγγελικὴ οὔτε αἱ περὶ

αὐτὴν παρηγοροῦσαι οἰκεῖται καὶ φίλαι ἠδύναζοντο νὰ ἐννοήσωσιν ἔτι δὲ μᾶλλον νὰ ἐξηγήσωσι τὴν ἀπροσδόκητον ἀπελευθέρωσιν τοῦ Κάρολου.

Ἄλλ' ἡ χροιάσιν εἰδήσεις διεσπάρη τυχῶς καὶ ὁ οἶκος τοῦ Κάρολου ἐπληρώθη μετ' οὐ πολὺ συγγενῶν καὶ φίλων οἵτινες προσήρχοντο διὰ νὰ τὸν συγχαροῦν· ὁ Κάρολος ὅστις ἐνόμιζεν ὅτι τούτων τις ἦτο ὁ σωτὴρ καὶ εὐεργετὴς ἐξέφραζε πρὸς πάντα προσερχόμενον τὰς εὐχαριστίας του, ἀλλὰ καὶ πάντες ἐρυθριῶντες καὶ ἐνδομύχως αἰσχυρόμενοι διὰ τὴν προτέραν τῶν ἀδιαφορίαν οὐ μόνον δὲν ἀπεδέχοντο τὰς εὐχαριστίας ταύτας ἀλλὰ καὶ προσέβλεπον μυρίας προφάσεις ἵνα δικαιολογήσωσι τὴν ἀδιαφορίαν τῶν ἐκεῖνων.

Τὴν ἐπομένῃν ὁ Κάρολος θέλων νὰ ἐξυχνιάσῃ τὴν ἀφορμὴν τῆς πρὸς πᾶσαν προσδοκίαν σωτηρίας του καὶ νὰ μάθῃ τίς τέλος ἦτο ὁ σωτὴρ του μετέβη εἰς τὸν ταμίαν τοῦ δήμου ὅπου καὶ ἐκπληκτος ἔμυθε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ἡ γεννησιφοροσύνη τοῦ σωτῆρός του κητέπληξε τὸν Κάρολον Montanini· ἀλλὰ καὶ ὁ Κάρολος, δὲν ἠθέλησε νὰ ὑπερήσῃ.

Τὸν μόνον ὅπερ εἶχεν ἀνεκτίμητον θησαυρὸν ἦτο ἡ τιμὴ τῆς ἀδελφῆς του, καὶ τὴν τιμὴν ταύτην ἀντὶ τῆς σωτηρίας του ἀπεφάσισε νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Ἄνσελμον Salimbeni. Βεβαίως ἡ προσφορά αὕτη τοῦ Κάρολου δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Κ' αἰῶνος εἶναι τι βδελυρὸν καὶ ἀδιανόητον ὄχι ὅμως καὶ διὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἐν μέσῃ Ἰταλίᾳ.

Εἰς μάτην παρεκάλεσε καὶ ἰκέτευσεν τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ἀγγελικῆν νὰ προσφέρῃ τὸ ἀντάλλαγμα τοῦτο, καὶ μὴ εἰσκακούμενος τέλος τὴν διέταξεν· ἡ Ἀγγελικὴ ἐπέισθη τέλος καὶ συγκατένευσεν ἀλλὰ καὶ τῷ ἐδήλωσεν ὅτι μετὰ τὴν θυσίαν τῆς τιμῆς τῆς μὴ δυναμένη μὴδὲ θέλουσα νὰ ζῆσῃ ἐν τῇ κακίᾳ ἢ τῇ ἀτιμίᾳ θὰ ἠτύοκτόνει.

Δύο ὥρας μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ὁ ἀδελφὸς καὶ ἡ ἀδελφὴ μετέβησαν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἄνσελμου Salimbeni, ὃν ἐζήτησε νὰ ἴδῃ ὁ Κάρολος μόνον καὶ ἄνευ τρίτων. Εἰσαχθεὶς μετὰ τῆς ἀδελφῆς του ὁ Κάρολος τῷ εἶπεν :

« Εἰς ὑμᾶς, ἀυθέντα, ὀφείλω τὸ ὑπόλοιπον τῆς δυστυχοῦς ζωῆς ὅση μοι ἀπομένει. Εἰς ὑμᾶς ἡ ἀδελφὴ μου ὀφείλει τὸν ἀδελφὸν καὶ τὴν τιμὴν τῆς. Ἄν ἡ τύχη δὲν καταδίωκε τόσον ἀμειλικτως τὴν οἰκογένειάν μου, θὰ εἴχομαι τρόπον ὅπως σᾶς ἀποδώσωμεν ἐμπράκτως ἔστω καὶ ἀπόμοιραν τῆς εὐγνωμοσύνης μας. Ἄλλ' ἄλλο τι πλὴν τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν δὲν ἔχομεν· ἐσώσατε ἀμφοτέρω· ἄς σᾶς ἀνήκωσι λοιπὸν τὰ ἀναθέτομεν εἰς τὴν ὑμετέραν μεγαλοφροσύνην ὅπως τὰ διαθέσετε ὡς πράγματα ἀνήκοντα εἰς ὑμᾶς. »

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Κάρολος ἐξῆλθεν ἀποτόμως καταλιπὼν μόνην τὴν ἀδελφὴν του μετὰ τὸν Salimbeni. Ὁ Ἄνσελμος ἠθέλησε νὰ τῇ ἐμιλήσῃ, ἀλλὰ παρατηρήσας τὴν θανάσιμον ὠχρότητα τῆς κόρης καὶ τὴν ἐκφορσιν τῆς φοβερᾶς ἀπελπισίας ἣτις ἐζωγραφίζετο ἐπὶ τοῦ ὤραϊου τῆς προσώπου ἐξῆλθε καὶ οὕτως παρευθὺς. Ἐμήνυσεν εἰς τινὰς κυρίας τῶν γειτονικῶν οἰκιῶν νὰ ἔλθουν εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ τὰς παρεκάλεσε νὰ ὑπάγουν νὰ μείνουν εἰς τὸ δωμάτιον ὅπου εὐρίσκετο μόνη ἡ Ἀγγελικὴ χάριν συντροφίας εἰσερχόμεναι καὶ βλέπουσαι ἐκεῖ τὴν εὐγενῆ ἐκεῖνην κόρην ἐξεπλάγησαν μεγάλως· ἡ σεμνότης καὶ ἡ ἀγνότης ἣν ἀπέπνεεν ἡ Ἀγγελικὴ δὲν ἐπέτρεπον νὰ διέλθῃ ἀπὸ τὸν νοῦν τῶν ὑποφίλις, ἀλλὰ καὶ ἡ παρουσία τῆς Ἀγγελικῆς Montanini ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἄνσελμου Salimbeni ἦτο ἄλυτον αἰνίγμα, καὶ διὰ τοῦτο πᾶσαι αἱ προσελθοῦσαι κυρίαὶ ἐσιώπων προσπαθοῦσαι μάτην νὰ εὗρωσι τὴν λύσιν τοῦ αἰνίγματος.

Ἐν τούτοις ὁ Ἄνσελμος ἐμήνυσεν εἰς τοὺς συγγενεῖς του νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ ὅτε συνῆλθον ἱκανοὶ τότε ἐμήνυσεν εἰς τὴν Ἀγγελικὴν καὶ τὰς περὶ αὐτὴν κυρίας νὰ ἔλθουν εἰς συνάντησίν του. Τότε ἐνδακρυς παρεκάλεσε συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ πάντας τοὺς παρισταμένους νὰ τὸν συνοδεύσουν, δίχως δὲ νὰ τοὺς εἶπῃ ποῦ

ὑπάγει, συνοδευόμενος ὑφ' ὀλοκλήρου τῆς συνοδίας καὶ προηγουμένων πολυαριθμῶν δαδούχιων ἐκίνησε πρὸς τὸν οἶκον τοῦ Κάρολου Montanini.

— Σεῖς ἠθέλησατε νὰ μᾶς ὀμιλήσετε ἄνευ τρίτων, εἶπε πρὸς τὸν Κάρολον, ἐπιτρεψτέ μοι νὰ σᾶς ἀπάντησω ἐνώπιον τῆς ἐντίμου ταύτης ὀμηγύρεως.

« Πρὸ πολλοῦ ἡ καλλονὴ, ἡ σεμνότης καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ τῆς ἀδελφῆς σας Ἀγγελικῆς εἶχον τρώσει τὴν καρδίαν μου καὶ ἠγνόησα ὅτι ταύτης πλέον οὐδεμίαν ἄλλην γυνῆ ἠξίως νὰ ἀγκληθῇ εὐγενῶς. Ἀλλ' ἀπέκρυφα τὸν ἔρωτά μου τοῦτον ἀπὸ πάντων καὶ πλὴν ἡμῶν οὐδεὶς ἄλλως διέγνωσε τὸ αἶσθημά μου. Ἡ καθ' ἡμῶν ἐνσκήψασα συμφορὰ καὶ ἡ ὑπηρεσία, ἣν σᾶς προσέφερα, σᾶς ἔδωκαν νύξιν νὰ τὸ ἐννοήσετε. Μὴ δυνάμενος νὰ δεχθῆτε εὐγενῆ προθυμίαν ἐκ μέρους μου δίχως νὰ τὴν ἀνταποδώσετε σεῖς καὶ ἡ ἀδελφὴ σας ἐνεπιστεύθητε εἰς τὰ χεῖράς μου καὶ εἰς τὴν ἀπόλυτον διάθεσίν μου τὴν ζωὴν σας, τὴν τιμὴν σας καὶ ὀλοκλήρον τὴν ὑπαρξίν σας. Ἀποδέχομαι τὴν βαρῦτιμον δωρεάν. Ἀλλὰ θὰ ἦτο ἀνάξιον ἐμοῦ νὰ τὴν κατὰσχῳ ἐπὶ παρανόμου βρασιζόμενος τίτλου. Ἄν συγκατατίθεσθε λοιπὸν λαμβάνω ἐνώπιον τῆς ἐντίμου ταύτης ὀμηγύρεως τὴν Ἀγγελικὴν Montanini σύζυγον προσφιλεστάτην, καὶ δέχομαι τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς Κάρολον ὡς γυναικῆ ἀδελφον, ἐννοῶ δὲ ἀπὸ ταύτης τῆς στιγμῆς ὅπως ὀλοκλήρως ἡ περιουσία μου εἶνε κοινὴ μεταξὺ μας. »

Τοὺς λόγους τούτους ἐπηκολούθησαν σύντομοι καὶ μεγελοπρεπέστατοι γαμοὶ. Ἡ συμπιλίωσις τῶν Salimbeni καὶ τῶν Montanini προεκάλεσε τὴν προσοχὴν τῆς κυβερνήσεως, ἀνεθεωρήθη ἡ δικὴ τοῦ Κάρολου, ἀνεγνωρίσθη ἡ στυγερὰ ἀδικία ἣς μικροῦ ἐπιπτε θῦμα, ἀπεδόθη εἰς αὐτὸν τὸ πληρωθὲν πρόστιμον καὶ ἀποκατεστάθη ὁ Κάρολος εἰς πάντα τὰ πολιτικά του δικαιώματα.

Η ΜΕΤΑΛΛΕΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Είς 68½ εκατομμύρια φράγκα ανήλθε τῷ 1907 ἡ ἀξία τοῦ ἐκ τῶν μεταλλείων τῆς Τρανσβάλης ἐξαχθέντος χρυσοῦ, ἐξ ὧν περί τὰ 120 περίπου εκατομμύρια προσέκυψε κέρδος καθαρὸν εἰς τοὺς ἐκμετάλλευτάς.

Καὶ τοῦτο διότι ἐκεῖ ὁ χρυσὸς δὲν ἀπαντᾷ ὡς γῶμα ἐπὶ τῆς γῆς, ὥστε νὰ τεινῆ τις τὴν χεῖρα, ἵνα συλλέξῃ θησαυροὺς, οὐδ' εὐρίσκεται μετ' ἄμμου ἀναμεμιγμένους ὡς ἐν Ἀλάσκα, ὥστε νὰ ἐξαχθῇ τὸ πολύτιμον μέταλλον δι' ἀπλῆς ἐκσκαφῆς καὶ κοινῆς δι' ὕδατος πλύσεως ἐν σκάφῃ, ἀλλ' εὐρίσκεται ὑπὸ πολλῶν δυσκολωτέρας περιστάσεις (βλ. τὴν περὶ χρυσοῦ μονογραφίαν μου ἐν τῷ παραστήματι τῶν «Ἀθηνῶν» 1908, ἀριθ. 4, σελ. 43—53).

Ὁ χρυσὸς τῆς Τρανσβάλης εὐρίσκεται παρηνσασαρμένους ἐντὸς σκληροτάτου πετρώματος λεγομένου «χαλαζιακοῦ κροκαλοπαγοῦς» (χαλίγια στουρναρίου συγκεκολλημένα), μετὰ 25-30 γραμμαρίων χρυσοῦ ἐν ἐκάστῳ τόνῳ τῆς σκληρᾶς ταύτης πέτρας. Διὰ τοῦτο κατεβλήθησαν ἐν τῇ γῶρᾳ ἐκεῖνῃ μεγάλα χρηματικά κεφάλαια πρὸς ἐκμετάλλευσιν τοῦ χρυσοῦ. Καλύπτεται δὲ τὸ χρυσοφόρον τοῦτο πέτρωμα ὑπὸ ἐτέρου πυριγενοῦς, διαβατικοῦ ἀμυγδαλίτου καλουμένου.

Διότι κανὼν ἐν τῇ μεταλλευτικῇ εἶνε, ὅτι ἄνευ χρήματος ἀεθόνου, καὶ ἄνευ πεπαιδευμένων καὶ ἐμπείρων μεταλλειολόγων καὶ μεταλλουργῶν δὲν ἐξάγονται ἐκ τῶν σπλάγγων τῆς γῆς οἱ θησαυροὶ τοῦ Πλούτωνος!

Ὁ ἀγνοῶν τὴν Ἑλλάδα καὶ φυλλομετρῶν τὸ πρὸ διετίας ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν ἐκδοθὲν περὶ μεταλλείων τῆς Ἑλλάδος ὄγκωδες τεύχος καὶ βλέπων τὸν πελώριον φάκελλον πῶν κατὰ τὸν νέον μεταλλευτικὸν νόμον γενομένων 1700 (ὡς λέγεται) μεταλλευτικῶν αἰτήσεων, ἐξίσταται καὶ νομίζει, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐν τῇ σμικρότητι αὐτῆς εἶνε ἡ πρώτη σχετικῶς μεταλλευτικὴ γῶρα τοῦ κόσμου.

Διότι θὰ εὕρῃ ἐν τῷ μνησθέντι τεύχει (σελ. 136) ὅτι τὰ λεγόμενα μεταλλεῖα (!) κατὰ λαμβάνουσι μεγίστην ἔκτασιν, τὸ τεράστιον ποσὸν τῶν 5.000.000 στρεμμάτων, δηλ. τὸ 1)13

τοῦ ὅλου Κράτους (64.657.000 στρέμματα.) Καὶ ἐνῶ ἔπρεπε τὰ στρέμματα ταῦτα κατὰ μὲν τὸν παλαιὸν μεταλλευτικὸν νόμον νὰ πληρώνωσιν 150.000 δρ. ὡς στρεμματικὸν φόρον (πρὸς 3 λεπτά τὸ στρέμμα) κατὰ δὲ τὸν νέον 500.000 δρ. (πρὸς 10 λεπ.), παραδόξως βλέπει τις, ὅτι ἐν μὲν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ 1910 ἀναγράφεται ἔσοδον 25.000 μόνον δρ. ἐν δὲ τῷ τοῦ 1911 50.000 δρ.

Τοῦτο δηλοῖ ὅτι οἱ πλείστοι τῶν ἰδιοκτητῶν μεταλλείων εἶνε ἀσύδοτοι, δὲν φορολογοῦνται!

Ἄλλὰ πόσῃ ἐσφαλμένην ἰδέαν ἔχουσιν οἱ Ἕλληνες περὶ μεταλλείων!

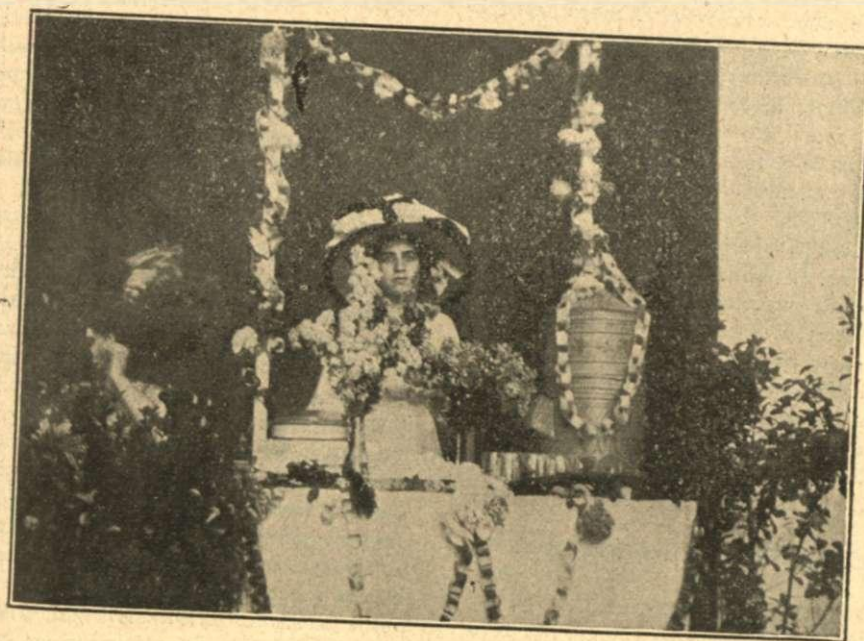

Ὀλίγιστοι τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ τῇ ἐπιλοίπῳ Ἑλλάδι γινώσκουσι τί εἶνε μεταλλεῖον ἢ ἀνθρακωρυχεῖον! Ὀλίγιστοι θὰ ἐπεσκεψθῆσαν τὰ πλήρη καὶ τέλεια ἐν τῇ γῇ ἐκεῖνα ὄρυγματα, τὰ καθιχνόμενα πολλάκις εἰς βάθη καὶ πλέον τῶν 800 μέτρων, πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν ὁποίων ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια ἐθαυματουργήσῃ, χρῆμα ἄσθονον καταναλώσασα. Ὀλίγιστοι θὰ ἐφαντάσθησαν, πῶς οἱ ἄνθρωποι εἰς τὰ βάθη ἐκεῖνα ἐργάζονται, ἐν οἷς αἰώνιον βασιλεύει σκότος, τὸ δὲ ὕδωρ διαρκῶς καταστάζει ἢ κρουνηθὸν ἄνωθεν καταρρέει, ὁ ἀῆρ εἶνε μεμολυσμένος, ἡ δὲ ζωὴ των ἐπὶ ξυροῦ ἴσταται ἀκμῆς καὶ ἡ θερμοκρασία, καίτοι ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἐπικρατεῖ ψυχρὸς δριμύ, εἶνε ἀνυπόφορος. Τοσοῦτο μεγάλη εἶνε εἰς τίνα τούτων ἡ θερμοκρασία, ὥστε ὁ ἐργάτης μόλις ἐπὶ 10 λεπτά δύναται νὰ ἐργασθῇ, ἄλλως πίπτει νεκρὸς ἢ προσβάλλεται ὑπὸ διανοητικῆς διαταράξεως, καίτοι τὸ πρὸ αὐτοῦ μετάλλευμα εἶνε χρυσός.

Τί δὲ νὰ εἶπω περὶ τῆς ἐν τοῖς ἀνθρακωρυχείοις ἀναφλέξεως τοῦ αὐτομάτως ἐκλυομένου φωταερίου, ἢ περὶ τῆς ἐγκατακρημνίσεως μεταλλευτικῶν φρεάτων καὶ ὑπονόμων καὶ τῆς κατεσθύσεως βορβορωδῶν ὑδάτων, ἐν οἷς εὐρίσκουσι τὸν θάνατον ἑκατοντάδες ἐργατῶν;

Φρίκη! Ἀπελπισία!

(Φωτογραφίαι τοῦ φωτογράφου τῶν «Ἀθηνῶν» κ. Δ. Γαλάνη)

Πωλήτρια Λουκουμιῶν

Καὶ ὅμως πάντες παρ' ἡμῖν κυβερνῶντες λείων, φρονοῦσιν, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐγκρύπτονται καὶ κυβερνώμενοι, ἀκούοντες περὶ μεταλλεῖων αἰ: χρυσοῦ, ἀργύρου, χαλκοῦ, μολύ-

βδου κτλ. κατά στρώματα τεταγμένα, ἄς ἀκόπως καὶ ἀδαπάνως πᾶς τις δύναται νὰ ἐξαγάγῃ ἐκεῖθεν, ἵνα καταστῇ ταχέως ἑκατομμυριοῦχος, ὅπως ἀνεγείρῃ καλλιμάρμαρα μέγαρα καὶ διάγῃ βίον εὐμαρῆ.

Μένον φόροι καὶ φόροι δυσβάστακτοι ἐπιβάλλονται, δυσχεραίνοντες τὴν πρόδον τῆς μεταλλείας, οὐδεμιᾶς δὲ ὑπὲρ αὐτῶν λαμβανομένης κυβερνητικῆς προνοίας.

Ἄλλὰ πόσον ἀπατώνται!

Μεταλλεῖον εἶνε ὄρυγμα λαβυρινθῶδες, καθικνούμενον διὰ φρεάτων καὶ ὑπονόμων εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς καὶ κατασκευασμένον κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἐπιστήμης, οὗς διδάσκει ἐπιστήμη ἄγνωστος ἐν Ἑλλάδι, ἡ μεταλλοειδολογία, ἡ ἢ μεταλλευτική (Bergbau Runde, exploitation des Mines. Working og Mines)

Σκοπὸς δὲ τοῦ λαβυρινθοῦ τούτου εἶνε ἡ ἐκ τῶν σπλάγγων τῆς γῆς ἐξαγωγή ὄρυκτων χρησίμων τῷ ἀνθρώπῳ καὶ ἀποτελούντων συστατικὸν τοῦ πλανήτου κατὰ φύσιν (κοινὰς ἢ στρωματοειδεῖς), ὑπεισωφρέματα, φώλεας, συμποτίσματα καὶ κοιτάσματα.

Πάντα ταῦτα τὰ ἐκ τῆς γῆς ἐξορυσσόμενα καλοῦνται γενικῶς μεταλλεύματα, εἰδικώτερον δὲ (Erges Minerails. Ores) ἐκεῖνα, ἐξ ὧν μεταλλουργικῶς ἐξάγονται διάφορα χρήσιμα τῷ ἀνθρώπῳ μέταλλα καὶ κράματα αὐτῶν (πλάτινα, χρυσός, ἄργυρος, ὑδράργυρος, χαλκός, μόλυβδος, ψευδάργυρος, νικέλιον, σίδηρος, αντιμόνιον, ἀρσενικόν, ἀργίλιον κτλ.)

Καλεῖται δὲ μεταλλουργία (Hüttenkunde Metallurgie, Metallurgy), ἄγνωστος ἐπίσης ἐν Ἑλλάδι, ἡ ἐπιστήμη, ἡ διδάσκουσα τὰς χημικὰς μεθόδους, πυροχημικὰς καὶ ὑδροχημικὰς, δι' ὧν ἐν μεγάλῳ ἐξάγονται διὰ καμίνων καὶ παντοίων ἄλλων σκευῶν τὰ μνησθέντα μέταλλα ἐκ τῶν μεταλλευμάτων αὐτῶν,

Καὶ ὅμως ἐπαναλαμβάνω, αἱ δύο αὐταὶ ἐπιστήμαι μένουσιν ἄγνωστοι, καίτοι ἔχομεν ἐν Λαυρεΐῳ καὶ ἄλλαχοῦ μεταλλεῖα καὶ μεταλλουργεῖα, ἐξ ὧν ἐτησίως ἐξάγονται μεταλλεύματα καὶ μέταλλα, ἀξίας 20—25 ἑκατομμ. δραχμῶν, ἐξ ὧν πολλὰ κερδίζει ὁ ἑλληνικὸς Λαός!

Ἀπελπισία καὶ ἑλληνικὴ ἀδιαφορία!

Ὁ ἔχων τὴν τόλμην νὰ ἐπισκεφθῇ μέγα τι μεταλλεῖον ἢ ἀνθρακωρυχεῖον, βλέπει μακρόθεν, συνήθως ἐπὶ τεχνιτοῦ λοφίσκου ἐκ λίθων, ὑψηλὸν οἰκοδόμημα καὶ παραπλεύρως αὐτοῦ ὑψηλὴν καπνοδόχον ἐξ ἧς διαρκῶς ἀναθρώσκει πυκνοὶ καπνοί.

Ἐν τῷ οἰκοδομήματι τούτῳ, πρὸς ὃ φέρουσι σιδηροδρομικὰ τροχία, κεῖται τὸ στόμιον τοῦ μεγάλου φρεάτος καὶ παραπλεύρως ἐν ἰδιαιτέρῳ κτιρίῳ ἢ κινήτριος ἀτμομηχανῆ, ἢ χρησιμεύουσα πρὸς ἐξαγωγήν τῶν μεταλλευμάτων, εἰσαγωγήν ὑλικῶν διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ μεταλλεῖου (ξύλεια, σιδηραὶ ράβδοι, λίθοι, πλίνθοι κτλ.) καὶ συνήθως πρὸς κάθιστον καὶ ἄνοδον τῶν ἐργατῶν.

Ἄλλὰ τὸ στόμιον τοῦ μεταλλευτικοῦ τούτου φρεάτος (Förderschacht), δὲν εἶνε στρουγγύλη τις ὅπῃ κοινοῦ φρεάτος, ἀλλὰ μέγα τετράπλευρον ὄρυγμα, καθικνούμενον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καθέτως πρὸς τὸ βαθύ, ἐνίσταται δὲ καὶ λοξῶς, καὶ διηρημένον εἰς διαμερίσματα, συνήθως τέσσαρα.

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον διαμέρισμα χρησιμεύει διὰ τὴν ἐξαγωγήν ἐκ τοῦ μεταλλεῖου τῶν ἐκμεταλλευομένων δι' ἀτμοκινήτου κιλλίβαντος (gestalle), ἢ διὰ πελωρίου πίθου (Ionne), κρεμασμένων ἀπὸ μεγάλου τυμπάνου διὰ κάλου στρουγγύλου ἢ πλατέος, κατασκευασμένου ἐκ λεπτῶν χαλυβδίνων συρμάτων. Ἐν τοῖς μεγάλοις ἀνθρακωρυχείοις, ὡς ἐν τῷ Brückenberg τῆς πόλεως Zwickau, ὁ κιλλίβαντος ἀνερχόμενος φέρεται τέσσαρας φορητῆρας σιδηροδρομικὰς ἀμάξας (πλάτους 1,44 μ.), ἐν ᾧ ὁ παρακείμενος κατέρχεται ρυθμικώτατα, φέρων κενὰς τὰς ἀμάξας. Δι' αὐτῶν ἀνερχονται καὶ κατέρχονται καὶ οἱ ἐργάται, καὶ ἂν τύχῃ νὰ κοπῆ ὁ κάλως, τότε ἐπὶ τοῦ πυθμένου τοῦ φρεάτος μετατρέπονται οἱ δυστυχεῖς εἰς μᾶζαν σαρκῶν, μυελῶν, ὀστέων καὶ αἱμάτων!

Τὸ ἕτερον δὲ διαμέρισμα, διηρημένον κατὰ πατώματα, ἐμπεριέχει τὰς κοινὰς κλίμακας (ἀνεμβοκαλὰς, Fahrten) ἢ τὰς λίαν ἀναταυτικὰς παλινδρόμους κλίμακας (Fahrkünstste), μετὰ μεγίστης εὐρυίας κατασκευασμένας, ἄς τὸ στενὸν τοῦ χώρου δὲν ἐπιτρέπῃ νὰ περιγραφῶμεν ἐνταῦθα.

Ἐκ τῶν ἑτέρων δύο διαμερισμάτων, τὸ μὲν χρησιμεύει διὰ τὴν ἀντήσιν τῶν ἐν τῷ μεταλλεῖῳ συλλεγομένων ὑδάτων δι' ἀπορροφητικῶν ἢ καταθλιπτικῶν ἀντλιῶν, τὸ δὲ διὰ τὴν ἀπορρόφησιν τῶν ἐν τῷ μεταλλεῖῳ μολυσμένων καὶ ἀκαθάρτων ἀέρος διὰ πελωρίου ἀνεμιστήρος (Ventilator). Ἄλλοι μόνον δὲ εἰς τὸ μεταλλεῖον καὶ ἀνθρακωρυχεῖον ἂν αἱ δύο αὐταὶ λειτουργεῖαι παύσωναι. Πνιγμὸς καὶ θάνατος ἐπέρχεται!

Ὁ τὸ πρῶτον κύπτων τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ στόμιον τοιοῦτου φρεάτος καὶ προσπαθῶν νὰ διασχίσῃ διὰ τοῦ βλέμματος τὰ αἰθρία σκότῃ

καταπλήσεται καὶ νομίζει, ὅτι τὸ ὄρυγμα ἐκεῖνο φέρεται πρὸς τὰ μυθολογούμενα Τάρταρα. Βόμβον μόνον ὑποχθόνιον ἀκούει καὶ οὐδὲν βλέπει, μόνον αἰφνιδίως ἐμφανιζόμενον ἀπὸ τὸν Ἄδην τὸν κιλλίβαντα.

Ἄν δ' ἔχῃ τὸ θάρρος νὰ κατέλθῃ εἴτε διὰ τοῦ κιλλίβαντος, εἴτε διὰ τῶν κλιμάκων, θά θυμαῖσθ' φωτιζόμενος μόνον ὑπὸ τῆς μεταλλευτικῆς του λυχνίας, μετὰ πόσης τέχνης ἔχει κατασκευασθῇ τὸ φρέαρ, καὶ στερεοποιηθῇ πρὸς ἀποφυγὴν παντὸς κινδύνου. Διότι, οὐαί, ἂν ἐγκατακρηνησθῇ τὸ φρέαρ, πάντες οἱ ἐν τῷ μεταλλεῖῳ θάπτονται ζῶντες ὡς συνέβη ποτὲ παρὰ τὴν πόλιν Lugan τῆς Σαξονίας, ἐνθα πάντες οἱ ἐργάται ἐτάρασαν καὶ ἀπέθανον ἐξ ἀσφυξίας, μετὰ ἔτη δὲ εὐρέθησαν οἱ σκελετοὶ αὐτῶν, φέροντες ἔλαιον ἐν ταῖς λυχνίαις των καὶ τὴν εἰς σκληρὴν λίθον μεταβληθέντα ἄρτον των.

Κατελθὼν μετὰ πολὺν κόπον καὶ ἰδρώτα εἰς τὸ φρέαρ, θά εὖρῃ ἐν αὐτῷ ὑπονόμους καὶ ὑπογείους διόδους μετὰ μεγίστης τέχνης κατασκευασμένους, θά εὖρῃ σιδηροδρόμους, ἐξ ὧν ἄμαξαι φορητοὶ πλήρεις ἢ κεναὶ μεταλλευμάτων σύρονται ὑπὸ ἵππων, φερόντων ἐπὶ τοῦ τραχήλου λυχνίαν, θά ἴδῃ τοὺς ἐργάτας ἐν τισὶν ἀνθρακωρυχείοις καὶ γυμνοὺς, φέροντας μόνον ὑποδήματα καὶ σκοῦρον καὶ κτίζοντας ἢ κρινίζοντας παχεῖς κορμούς ξύλων πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ὑπονόμων, θά ἴδῃ ἐπὶ τέλους πῶς ἐξωρῆσεται τὸ μέταλλευμα ἢ ὁ λιθάνθραξ καὶ πῶς διατροπᾶται ὁ σκληρὸς λίθος διὰ τερήθρου, ἐργαζομένου εἴτε διὰ τῆς χειρὸς, εἴτε διὰ μηχανῆς, θά ἴδῃ τέλος πῶς τὸ τρήμα πληροῦται πυρίτιδος ἢ δυναμίτιδος καὶ μετὰ πείσης προσοχῆς γίνεταί ἡ ἀνάφεξις.

Ὅταν, ἀναγνώστα, κἀθῆσαι ἀναπαυτικῶς ἐπὶ τῆς γεφύρας κομψῆς θαλαμηγοῦ ἢ ἐπὶ τοῦ ἐξώστου πολυτελοῦς σιδηροδρομικῆς ἀμάξης καὶ ταχύτατα διέρχεσαι τὰ ὑγρά κέλευθα ἢ διασχίξῃς ὄρη καὶ ὑπερπηδᾷς ἐπὶ πανυψηλῶν γεφυρῶν κρημνώδεις φάραγγας καὶ χαράδρας καὶ τέρπεσαι θαυμάζων τὴν ὠραίαν φύσιν, ἢ ὅταν τὴν νύκτα ἐν ταῖς ὁδοῖς ἢ ταῖς κομψαῖς αἰθούσαις φωτίζεσαι ὑπὸ ἀπλέτου φωτός, φωταερίου ἢ ἠλεκτρικοῦ, ἢ ὅταν κομψῆς τὸ σαρκίον σου διὰ χουσοῦ, ἀργύρου, ἀδαμάντων καὶ σαφφείρων, ἢ ὅταν ἐν ἀκαρεῖ συνεννοῆσαι μετὰ τῶν ἀντιπόδων, ἢ διάγῃς βίον εὐμαρῆ καὶ ἐν χλιδῇ, μὴ λησμονεῖς ὅτι ἵνα σὺ πάντα ταῦτα ἀπολαύσῃς, ἑκατοντάδες χιλιάδων ὁμοίων σου εἰργάσθησαν, χύσαντες ἰδρώτα ἄφθονον, αἶμα καὶ χρῆμα.

Καὶ ἂν τύχῃ, ἀναγνώστα, νὰ εἶσαι πολι-

τεύμενος καὶ νομοθέτης, μὴ φορολόγῃ ἀπηνῶς ἐκείνους, οἵτινες τὸν χροῦν καὶ τὴν ἀκατέργαστον ὕλην ἐξευγενίζουσι καὶ μετατρέπουσιν εἰς χρυσίον (μεταλλευτὰς, μεταλλουργοὺς, γεωργούς, κτηνοτρόφους, ἐργάτας, ναύτας). Ἀναμνήσθητι, πολιτευστά, ὅσον καὶ ἂν εἶσαι μέγας νομομαθῆς καὶ πολιτειολόγος, τὰς ὠραίας ἐκεῖνας φράσεις τοῦ πολλοῦ Haeckel (Die Welträttsel, σελ. 10). «Κατασκευὴν καὶ βίον τοῦ κοινωνικοῦ σώματος, δηλαδὴ τῆς πολιτείας, τότε ὀρθῶς κατανοοῦμεν, ὅταν κατέχωμεν φυσιογνωστικὰς γνώσεις περὶ τῶν ἀτόμων, ἅτινα συγκροτοῦσι τὴν πολιτείαν». Ἄν ἰδίους ὄμμασιν ἰδῆς πῶς ὁ ἐργάτης κατανατᾷ καὶ κυλιέται ἐν τῷ βορβόρῳ, δὲν θά τοιμύθῃς νὰ τὸν φορολογήσῃς.

Ὁ τὰ ἄτομα τῆς πολιτείας ἀγνοῶν, καὶ θέλων νὰ πολιτευθῇ ὁμοιάζει πρὸς ἰατρὸν, ἀγνοοῦντα τὴν ἀνατομικὴν κατασκευὴν καὶ φυσιολογικὴν λειτουργίαν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος!

Ἡ μεταλλεῖα, ὡς ἐμνήσθη, σκοπὸν ἔχει νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τῆς γῆς χρήσιμα ὄρυκτὰ, ἅτινα οἱ πλείστοι τῶν παρ' ἡμῖν καλοῦσι περιφρονητικῶς παληολίθαρα, διότι οὐδεμίαν ἰδέαν ἔχουσι περὶ τῆς ἐκ τούτων πνευματικῆς καὶ ὑλικῆς τῷ ἀνθρώπῳ ὠφελείας.

Ἡ μεταλλεῖα πρὶν προβῆ εἰς τὴν μετὰ τοσοῦτων μόχθων καὶ δαπάνων συνθεομένην κανονικὴν ἐκμετάλλευσιν μεταλλοφόρου τινὸς περιοχῆς καὶ ἰδρῶση ὄντως ἐν αὐτῇ μεταλλεῖον ἐξηφρευνημένον ἵνα ἐξαγάγῃ ἐπιπερδῶς τὰ ἐν αὐτῷ μεταλλεύματα καὶ ὄρυκτὰ, ἔχει νὰ διενεργήσῃ προκαταρκτικῶς καὶ πλείστας ἄλλας ἐπιστημονικὰς καὶ τεχνικὰς ἐργασίας (βλ. Felix Colomer. Recherches minières etc).

Ἄναγράφω δ' ἐν συνόψει ταύτας ἐνταῦθα πρὸς ὀδηγίαν τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν, οἵτινες ἔχουσι λάβει μεταλλευτικὰς παραχωρήσεις, ἢ πρόκειται νὰ λάβωσι, φρονούντες ὅτι κέκτηνται θησαυροὺς ἀκενώτους, χωρὶς ὅμως οἱ πλείστοι ἐξ αὐτῶν νὰ ἔχωσιν ἰδέαν τινὰ σαφῆ περὶ τούτων, οὐδὲ σκοπεύουσι νὰ δαπανήσωσιν ἐξ ἰδίων.

Διότι πρὸ πάσης ἄλλης ἐργασίας ἀπαιτεῖται χρῆμα καὶ χρῆμα ἄφθονον, καὶ μάλιστα κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ νέου μεταλλευτικοῦ νόμου, ὅπερ χρῆμα ἐν Ἑλλάδι δυσπιστωτικῶς καὶ δυσκόλως διατίθεται διὰ μεταλλευτικὰς ἐπιχειρήσεις, γνωστὸν δὲ δυστυχῶς ὅτι αἱ παρ' ἡμῖν κεφαλαιοῦχοι δὲν ἐμορφώθησαν καταλ-

λήλως εισέτι και δέν έχουσι σαφή περί μεταλλείων ιδέαν.

Είνε δέ αι σπουδαιότεραι προκαταρκτικά αι εργασιαι αι εξής :

Α.) Γεωλογική και ορυκτολογική έρευνα της παραγωγής υπό ειδικών ανδρών, εργασθέντων εν μεταλλείσι και έχοντων εμπειρίαν περί την κοιτογνωσίαν (Erzlagev-stättenlehre Gites metallifères), δυναμένων εκ των μέχρι της επιφανείας της γης καθιχνουμένων εμφανίσεων (Ausstreichen. Afflenments) να κρίνωσι περί του είδους των μεταλλικών και ορυκτολογικών κοιτών, εξαφανιζομένων εις τὰ βάθη της γης. Τοῦτο εἶνε διὰ τὴν μεταλλείαν μέγα και σοβαρὸν ζήτημα. Διότι δέν ἐξαρκεῖ μόνον ὁ καθορισμὸς τοῦ είδους των ορυκτων και ἡ διά χρημικῆς ἀναλύσεως εὐρεθεῖσα περιεκτικότης αὐτῶν εις μέταλλα, διότι τότε ὁμοιάζομεν πρὸς τὸν σχολαστικὸν ἐκείνον, ὅστις θέλων νὰ πωλήσῃ τὸν οἶκον του περιέφερον ἐν τῇ ἀγορᾷ λίθον ἐξ αὐτοῦ.

Κοίτην δὲ λέγοντες οἱ μεταλλειολόγοι, νοοῦσι τὴν ἐν τῷ φλοιῷ της γης ἢ και ἐπ' αὐτῆς συμφορήσιν ἐνός ἢ πλειοτέρων ορυκτων χρησίμων, συμπεφυκτων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μετ' ἀλλήλων ἢ και μετὰ διαφορῶν ἄλλων ορυκτων ἀρχήστων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τοιαύτη ἀνάμειξις αὐτῶν δυσχεραίνει τὰ μέγιστα τὴν ἐκκαμίνευσιν, ὑποβάλλονται τὰ μεταλλεύματα προηγουμένως εις μηχανικὴν προπαρασκευὴν διὰ χειρολογήματος και μεταλλοπλυσίον πρὸς ἀποχωρισμὸν, (Handscheiden. Aufbereitung. Preparation méchanique). Ἄνευ δὲ κοιτογνωσίας και διαγνώσεως των κοιτων εις οὐδεμίαν έρευναν δύναται νὰ προβῆ ὁ μεταλλειολόγος, ἐν' ἀποφανθῇ ἀκολούθως περί της ἀξίας των μεταλλείων. Αἱ κοῖται δ' ἐμφανίζονται ὑπὸ ποικιλωτάτας μορφᾶς ἐν τῇ γῆ, ἤτοι ὡς ἰδίως ολέβες και στρωματοειδεῖς, ὡς ὑπεισσωρεύματα και συμποτίσματα και ὡς κοιτάσματα, ὧν τὴν περιγραφὴν ὡς λίαν διεξοδικὴν παραλείπω (βλ. τὴν μονογραφίαν μου «Περὶ γαληνίτου συμφυοῦς μετὰ σφαλερίτου» 1875). Αἱ ἐπὶ της επιφανείας της γης, κοῖται π. χ. τοῦ σιδήρου, ἤσαν ὑπεισσωρεύματα ἐν τῇ γῆ, ἀποκαλυφθέντα διὰ διαβρώσεως και καταστροφῆς τοῦ ἐπικαλύπτοντος αὐτὰ πετρώματος. Καί

β.) Ἀναζήτησις και διερεύνησις των κοιτων διὰ μεταλλομαστεύσεω και γεωτρήσεων (Schürfungen und Bohrungen. Sondage). Καί ὅταν μὲν πρόκειται περί φλεβῶν ἐν γένει, ὑπεισσωρευμάτων και συμποτισμάτων ἢ

διερεύνησις γίνεται διὰ φρεάτων, τάφρων και ὑπονόμων, ἔταν δὲ περί κοιτασμάτων, π. χ. ορυκτανθράκων, ἄλατος μαγερικοῦ, ασφαλτολίθου κτλ. διὰ γεωτρήσεων. Οὕτω διανοιγομένης της κοίτης κατά μῆκος πλάτους και βάθος, καθορίζεται ἡ εις μέταλλα περιεκτικότης αὐτῆς, λαμβανομένης συγγρόνως ὑπ' ὄψιν και της κατά κατώτατον ὅριον τιμῆς ἐν τῷ ἐμπορίῳ αὐτῶν και προῦπολογιζομένων των δαπανῶν των ἐγκαταστάσεων, και της ἐκμεταλλεύσεως και της ἐκκαμίνεσεως, εἶνε δυνατόν μετὰ τινος προσεγγίσεως νὰ προῦπολογισθῇ εις τὸ κατώτατον ὅριον ἡ ἀξία μεταλλείου τινός και ὁ χρόνος, καθ' ὃν θὰ διαρκέσῃ ἡ ἐκμετάλλευσις αὐτοῦ.

Διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην, ἐπαναλαμβάνω, ἀπαιτοῦνται χρηματικά κεφάλαια οὐ μικρά, ἅτινα οὐχὶ σπανίως διατρέχουσι και τὸν κίνδυνον νὰ ἀπολεσθῶσι.

Ἐτέρω ἐργασίᾳ σπουδαιότατη εἶνε ἡ δι' ἀκριβεστάτων ὀργάνων καταμέτρησις των ὑπογείων ἐργασίων ὑπὸ ειδικῷ γεωμέτρου (Markscheidekunst) και ἡ σχεδίασις αὐτῶν ἐπιχάρτου ὑπὸ τινος σμίκρονσιν (1)500). Οὕτω ὁλόκληρον τὸ μεταλλεῖον ἀναπαρίσταται ὡς ἐν εἰκόνι ὑπὸ πάσας τὰς λεπτομερείας αὐτοῦ.

Καί οὕτω δὲ καταδειχθείσης της ἀξίας μεταλλίου τινος ἀπαγορεύεται ρητῶς πᾶσα ἀμεσος ἐκμετάλλευσις, πρὶν ἢ τὸ μεταλλεῖον προπαρασκευασθῇ καταλλήλως. Διότι κανὼν της μεταλλευτικῆς εἶνε ὅτι ἡ ἐκμετάλλευσις ἀρχεται ἀφοῦ προπαρασκευασθῇ τελείως τὸ μεταλλεῖον δι' ὑπονόμων και φρεάτων ἐξαγωγῆς τοῦ μεταλλεύματος, σιδηροδρόμων ἐντός και ἐκτός τοῦ μεταλλείου μέγχι τοῦ σημείου της παραδόσεως εἴτε πρὸς φόρτωσιν ἐπὶ πλοίου ἢ μεγάλου σιδηροδρόμου, εἴτε πρὸς χρησιμοποίησιν, πλύσιν και μεταλλουργικὴν ἐπεξεργασίαν. Προσέτι ἀφοῦ κτισθῶσι τὰ κατάλληλα οἰκίματα, τὸ χημεῖον και, ἐν ἀνάγκῃ, και τὸ μεταλλοπλυσίον, ἀφοῦ βεβαίως γίνῃ προηγουμένως περί τούτου ἡ δέουσα μελέτη.

Πάντα ταῦτα ἀπαιτοῦσι κεφάλαια χρηματικά μεγάλα, ἅτινα πρέπει ν' ἀποσβεσθῶσιν βαθμῆδον ἐκ των ἐσόδων τοῦ μεταλλείου. Ἄλλ' ὁ νέος περί μεταλλείων νόμος (ΒΦΚΔ) φόβος εἶνε νὰ δυσχεράνη τὰ μέγιστα ἢ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν προσέλευσιν ξένων κεφαλαίων, διότι ἐν τῷ ἀρθρῳ 36 ἐδ. β', προκειμένου περί της καθαρᾶς προσόδου, διατάσσει: «Αἱ δαπάναι των πρώτων ἐγκαταστάσεων (τίνων) οἰασθῆποτε φύσεως δέν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν, ἢ μόνον ἡ διὰ τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῶν ἀ-

παιτούμένη δαπάνη, ὡς τὰ ἡμερομίσθια και ἡ καύσιμος ὕλη και τὰ ἐξοδα συντηρήσεως κτλ.» Ὡστε μετὰ ταῦτα ἂν ἐδαπάνησέ τις ὡς πρώτην ἐγκατάστασιν διὰ φρεάρ ἢ διὰ σιδηροδρόμον κτλ. ἐντός και ἐκτός των μεταλλείων 500.000 φρ. πρέπει ν' ἀπολέσῃ τὸ ποσὸν τοῦτο: Εἶνε ἀδικώτατον!

Τὸ ὄρθον δὲ και δίκαιον εἶνε, πᾶσα ἐπὶ τοῦ μεταλλείου γενομένη δαπάνη, ἀληθῆς ὅμως και πραγματικὴ, ν' ἀποσβεσθῇ βαθμῆδον και ἀναλόγως.

Ὅποιας δὲ και ὁπόσας ἐργασίας ἀπαιτεῖ ἡ κανονικὴ ἐκμετάλλευσις των μεταλλείων δέν ἐπιτρέπει ὁ στενὸς της ἐφημερίδος χῶρος ν' ἀναγράψωμεν, ἐκ της συντόμου ἀναγραφῆς ὅμως αὐτῶν καταδεικνυται τὸ μέγεθος αὐτῶν.

1) Ἡ ἀπόσπασις τοῦ μεταλλεύματος ἀπὸ της κοίτης διὰ πυρίτιδος ἢ δυναμίτιδος ἢ ἄλλων μέσων. 2) Ἡ μέθοδος της ἐκμεταλλεύσεως της κοίτης (ὄροφιαία, ἐδαριαία κτλ. ἐκμετάλλευσις) και της ἐξαγωγῆς τοῦ μεταλλεύματος δι' ὑπονόμων ἢ φρεάτων. Ἡ περίπτωσις της ὑπαίθριας ἐκμεταλλεύσεως εἶνε σπανιότερα και ευνοϊότερα. 3) Ἡ κατάβασις και ἐξοδος των ἐργατων κατά τὰς πλέον ευκολωτέρας και ἀσφαλεστέρας μεθόδους. Ἡ ὑγεινή των ἐργατων. 4) Ἡ ἐξασφάλισις φρεάτων και ὑπονόμων διὰ ξυλοδομίας, λιθοδομίας ἢ σιδηροδρομίας. 5) Ὁ ἀερισμὸς τοῦ μεταλλείου και ἡ ἐξαγωγὴ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀκαθάρου ἀέρος. 6) Ἡ ἀντλησις τοῦ ἐν τῷ μεταλλεῖῳ συλλεγομένου ὕδατος και 7) Ἡ μηχανικὴ προπαρασκευὴ των ἐξαχθέντων μεταλλευμάτων (ὡς παράδειγμα βλ. τὴν μονογραφίαν μου περί μεταλλοπλυσίων ἐν τῷ περιοδικῷ «Προμηθεὺς» 1891 σελ. 337 και ἐξ. και τὴν περί γαληνίτου και σφαλερίτου διατριβήν μου, σελ. 22 και ἐξ.). Τὸ μεταλλοπλυσίον εἶνε ἐργαστάσιον πολυδαίδαλον, ὅπερ κατά τὰς περιστάσεις ἀπαιτεῖ πρὸς ἴδρυσιν πολλάκις και ἐκατομμύρια ὀλέκλητρα.

Ἐκτός των ἀεθόνων χρημάτων, ἅτινα πρέπει νὰ ἔχη πρόχειρα ὁ ἰδιοκτῆτης μεταλλείου, και νὰ διαθέτῃ σκοπίμως και μετὰ μεγίστης οικονομίας, ὀφείλει ὁ διευθύνων μεταλλειολόγος νὰ ἔχη μεγάλην ἐμπειρίαν και ἐπιστημονικὴν μόρφωσιν τελείαν, διότι εις χεῖρας αὐτοῦ και ὑπὸ εὐθύνην του εὐρίσκονται οὐ μόνον ἡ περιουσία τοῦ χρηματοδότη, ἀλλὰ

και ἡ ὑγεία και ζωὴ των πτωχῶν ἐργατων.

Εἶνε δὲ ἡ τε μεταλλειολογία και μεταλλουργία, ἐπιστήμαι δύσκολοι, ἀλλὰ πλουτοπαραγωγικαὶ και τερπναὶ ὅπως και ἡ γεωπονία, ἡ ζωοτεχνία, ἡ χημειοτεχνία κτλ. περί ὧν ἡμεῖς οἱ εις θεσιθηρίαν μόνον ἀσχολούμενοι οὐδεμίαν θέλομεν νὰ ἔχωμεν ιδέαν. Ὡς παράδειγμα δὲ σέρω τὴν διάσημον μεταλλευτικὴν Ἀκαδημίαν της σαξονικῆς πόλεως Freiberg, ἀριθμούσης 500 φοιτητᾶς και ἐχούσης πρύτανιν, σύγκλητον και καθηγητᾶς ὀνομαστοῦς τακτικούς και ἐκτάκτους. Ἐχει δὲ λαμπρὰν βιβλιοθήκην, μουσεῖα τέλεια και συλλογὴν θαυμασίαν προτύπων των μεταλλείων και μεταλλουργείων.

Τὰ ἐν αὐτῇ δὲ διδασκόμενα μαθήματα εἶνε τὰ εξής: 1) γεωλογία, κοιτογνωσία και παλαιοντολογία. 2) Πλουτολογία, οικονομολογία και στατιστικὴ μεταλλείων. 3) Ἀνόργανος και ἀναλυτικὴ χημεία. 4) Ἐξημερωμένη χημεία. 5) Φυσικὴ και ἠλεκτροτεχνία. 6) Σιδηρομεταλλουργία, μηχανικὴ τεχνολογία και πυρογνωσία. 7) Ορυκτολογία και χαμινευτήρ αὐλῆς. 8) Μεταλλευτικὸν δίκαιον και γενικαὶ ἀρχαὶ τοῦ δικαίου. 9) Ἀνώτερα μαθηματικά και παραστατικὴ γεωμετρία. 10) Οἰκοδομικὴ και μηχανολογία. 11) Μεταλλουργία, ἠλεκτρομεταλλουργία και μεταλλουργικὴ δοκιμαστικὴ (πυροχημεία). 12) Μεταλλειολογία, μεταλλοπλυσία και πλινθοποιία. 13) Μηχανικὴ και μηχανολογία. 14) Γεωδαισία και ὑπογείος γεωμετρία και 15) μεταλλογραφία.

Πάντα ταῦτα τὰ μαθήματα, διδασκόμενα ἀνελλιπῶς ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μέγχι τέλους Ἰουλίου, συνοδεύονται ὑπὸ φροντιστηρίων και πρακτικῶν ἀσκήσεων και πολυῶρων ἐργασιῶν ἐν μεταλλείσι, μεταλλουργείοις, σχεδιαστηρίοις, χημείοις, φυσικοῖς ἐργαστηρίοις και μουσείοις. Ὄντως ἀληθῆς ἐκπαίδευσις θεωρητικὴ και πρακτικὴ.

Αἱ πρὸς ἀπέλαυσιν δὲ διπλώματος ἐξετάσεις θεωρητικαὶ και πρακτικαὶ εἶνε ἀυστηρόταται ἐκεῖ δὲ τὰ μπιλετάκια και κρουσμιλήματα δέν ὑπάρχουσι.

(Ἐπεταῖ συνέχεια)

Κ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐπίτιμος καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου και μηχανικός μεταλλουργός

Η ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΣ

Ἦτο ἀκόμη ζαλισμένος ἀπὸ τὸ περιπετειῶδες ταξεῖδι τοῦ ὀ Γρηγόρης, καὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνην δὲν κατῴρωνε νὰ ἐννοήσῃ ἂν ἤκουε μέσα εἰς τὸν Νκὸν τῆς Ἀναστάσεως εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα τοὺς θρήνους τῶν Μυροφόρων, ἢ ἂν εὐρίσκετο εἰς κάποιον μυστηριώδες παλάτιον ὅπου εἰδωλολατρικὴ λιτανεία ἐτελεῖτο καὶ ὅπου τὸ πνεῦμα τῆς Χριστιανωσύνης εἶχε διωχθῆ ὑπὸ τῶν γοερωτέρων θρήνων καὶ τῶν μᾶλλον καταχθονίων κοπετῶν. Γύρω του ὄλα ὠλοφύροντο. Ἀπὸ τὰς μαυρισμέναις πέτρας ἐφάνοντο νὰ σταλάζωνται δάκρυα λαμποκοποῦντα εἰς τὰς μυριάδας τῶν ἀνημμένων κηρίων. Ὡς ὄνειρον ἐνεθυμεῖτο πλέον ὅτι μέσα εἰς τὴν πλημμύραν τῶν εὐσεβῶν Χριστιανῶν παρασύρθη καὶ αὐτὸς εἰς τὰ ὀλισθηρὰ δώματα τοῦ Νκοῦ, ὅτι εἰσέδυσσε, χωρὶς νὰ ἐννοήσῃ καλὰ καλὰ ποῦ ἐφέρετο εἰς σκοτεινοὺς θόλους τῶν ὀποίων τὰ ἐρέβη μόλις καὶ μετὰ βίας διέλυον ἀμυδρῶς αἱ ἀναμμένοι κανδήλαι· ὅτι ἐσύρθη ἀνάμεσα εἰς πελωρίους κίονας εἰς ἐν κυκλικὸν περιστύλιον, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὀποίου ὕψουτο σεμνὸς καὶ ἐπιβλητικὸς ὡς ἄλλη κιβωτός, συγκινητικὸς ἄλλ' ἀτυχῶς καὶ μαρμαρίνος ὀ Πανάγιος Τάφος ὄχι τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπειτα τὸ ἀνθρώπινον κῆμα γονατιστὸν τὸν παρέσυρε μέχρι τοῦ Κουβουκλίου. Ἐμπρὸς κάποιος Ρῶσσοι σταυροκοπούμενοι ἤνοιγε τὸν δρόμον· ἀριστερὰ τοῦ πέντε ἐξ Ἀραπάδες ἐφωνάσκουν· δεξιὰ τρεῖς Ἑλληνας ἐζήτουν νὰ καταλάβουν μίαν καλὴν θέσιν καὶ ἀπὸ πίσω ἀγροῖκοι καὶ ἄξεστοι Ἀρμένιοι τὸν ἐσπρωχναν καὶ τὸν ἐξώθησαν ἐξω τοῦ περιστυλίου εἰς ἄλλους δικδρόμους, ὅπου τὰ ἀναπτόμενα κηρία προσεπάθουν νὰ συγκιρᾶσουν τὸ σκότος καὶ τὸ ψῦχος. Γύρω ὡς βόμβος μελισσῶν ἤκούοντο αἱ ψαλμοῦδιαι

τοῦ Ἐπιταφίου· καὶ ὀ Γρηγόρης πνιγόμενος ἀπὸ τὴν συγκίνησιν καὶ ἀπὸ τὸν συνωτισμὸν ἐζήτησε καταφύγιον. Οἱ κρόταφοὶ τοῦ ἔσφιζον· οἱ πόδες τοῦ εἶχον παραλύσει. Εἰς τὴν ἀριστερὰν τοῦ χεῖρα εἶχε λιώσει ἢ σβυστὴ λαμπάκι, καὶ μετὰ τὴν δεξιάν τοῦ πότε ἐσταυροκοπεῖτο καὶ πότε ἀπέμικσε τοὺς χονδρὸς θρόμβους τοῦ ἰδρώτος οἱ ὀποῖοι ἔσταζον ἀπὸ τὸ μέτωπόν τοῦ. Δὲν ἤμποροῦσε πλέον νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸν ὠκεανὸν αὐτὸν τῶν ἀνθρώπων οἱ ὀποῖοι ὡς σκληρὰ κολασμένοι ψυχαὶ ἐπηγχινοῦντο ἀπωθούμεναι, διχγωνιζόμεναι, ἐκτοπιζόμεναι καὶ ἐκτοπιζόμεναι εἰς τὸ στενοχώρους αὐτοὺς λαβυρίνθους· καὶ ἐκάθησε. Πῶ ἐκάθησε καὶ αὐτὸς δὲν ἐγνώριζεν. Δὲν ἀντελαμπάνετο. Ἡ χεὶρ τοῦ εἶχε ψύσει ἕνα κρυερὸν πεζουλάκι ἀπὸ φαγωμένα μάρμαρα, καὶ ἐκεῖ ἀφέθη διὰ ν' ἀναπαυθῆ, διὰ νὰ συγκεντρώσῃ τὴν διχσπαρεῖσαν ψυχὴν τοῦ, τὴν κατασπαρρασσομένη ἀπὸ τὸ εἰδωλολατρικὸν περιβάλλον ὀπότεν τὸ Πνεῦμα, ἢ Ἀγάπη καὶ ἢ Συγγνώμη, διχγωνιζόμεναι ὑπὸ τῆς Βύλαβειας, εἶχον ἐκδιωχθῆ.

Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐψάλλετο ὀ Ἐπιτάφιος Θρῆνος! Αὐτὸς ἐνεθυμεῖτο τὴν ἐκκλησίαν τῆς συνοικίας τοῦ ὅπου ἐπὶ τόσα ἔτη, συντετριμμένος ἀφωπνίζετο τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καὶ ἐπήγαινε μετὰ τὰ ἄλλα παιδία καὶ τὰ ἄλλα κοράσια νὰ στολίσουν τὸν Ἐπιτάφιον. Ἐπειτα, τὸ ἐσπέρας ἤρχιζε μίαν σιωπηλὴν κατάνυξις μίαν πνιγμονὴν πένθους καὶ ὀδύνης, μίαν συντριβὴν καρδίας καὶ ψυχῆς, νεκρώνουσα κάθε ἄλλο αἶσθημα. Καὶ ἔπειτα οἱ ἱερεῖς ἐθρήνουν, ἐθρήνουν οἱ ψαλμοῦδοι, ἐθρήνουν οἱ παῖδες καὶ τὰ κοράσια, ἐθρήνει ὀ κόσμος ὄλος. Γύρω ἀπὸ τὸν ἀποκαθηλωθέντα Θεάνθρωπον, ἤσυχροι θρῆνοι, γλυκεῖς καὶ πένθιμοι, συνοδευόμενοι ἀπὸ τὴν θρη-

νώδη κῶδωνοκρουσίαν ἤκούοντο, ἐνῶ τὸ πλῆθος, εὐλαβὲς καὶ ἡμερον, λησμονοῦν πάντα τὰ μίση καὶ πάσας τὰς διαφορὰς ἤρχετο νὰ προσκυνήσῃ τὸ ὀμοίωμα, ν' ἀσπασθῆ τὰ κράσπεδα, νὰ ἐγγίσῃ τὰ σκορπισμένα φύλλα τῶν ἀνθέων. Καὶ ἔπειτα περιεφέρετο τὸ Λειψνον μετὰ τὴν κατακυκτικὴν ψαλμοῦδιαν τῶν παιδίων ζητούντων τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου.

Τῶρα ὀ Γρηγόρης εὐρίσκετο κάτω ἀπὸ τὸν φρικτὸν Γολγοθᾶν ὅπου συνετελέσθη τὸ ὑπέρτατον Δράμα. Ἐκεῖ ἐπάνω πρὸ τῶσων ἐτῶν εἶχον στηθῆ οἱ τρεῖς σταυροὶ, καὶ εἰς τὸν ἕνα ἐσταυρώθη ὀ Κύριος. Τὸν ἐβλεπεν τὸν Φρικτὸν Γολγοθᾶν τῶρα στολισμένον μετὰ χρυσὸν καὶ ἀργυρον, μετὰ πολυτελεῖς κανδήλας ἐπιχεούσας γύρω τὸ μελιχρὸν φῶς, καὶ γύρω ἀπὸ τὸ ὕψωμα αὐτὸ τὸ σκεπόμενον ἀπὸ τὸν πελώριον Νκὸν, δὲν ἤκουε πλέον τοὺς θρήνους τῶν εὐλαβῶν χριστιανῶν τῆς γειτονίας τοῦ, ἀλλὰ τὰς κραυγὰς τῶν Ἐθνῶν τῶν ἀμφισβητούντων τὰ προσκυνήματα. Τὸν Χριστὸν ἐθρήνει ὀ χριστιανικὸς ἐκεῖνος συρφετὸς ἢ μήπως διὰ τῆς φωνῆς ἐζήτηε νὰ συγκληψθῆ, καὶ αὐτὸ τὸ σκότος· ἀσυγκάλυπτον δὲν ἄφηνε; Ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ὀποῖοι τὸν περιεστοίχιζον, ἀνθρωποὶ ἰθαγενεῖς, καὶ ἀνθρωποὶ ἀπὸ τὰ πέτρας τῆς γῆς ἐρχόμενοι, ἐφάνοντο ὡς σκιαὶ ζητοῦσαι κατὰ ν' ἀρπάσουν γόνυ κλίνουσαι, κατὰ ν' ἀποσπάσουν ὀσάκια ἐκκαμπτον τὰς χεῖρας εἰς τὸ σταυροκόπημα. Καὶ ὀ Γρηγόρης περιφρονητῆς τῶν πειστοιχιζουσῶν αὐτὸν ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν, ὕψωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν Γολγοθᾶν ἵνα ζητήσῃ τὴν συγγνώμην τοῦ Σωτῆρος δι' ὄλον ἐκεῖνο πλήρωμα τὸ ὀποῖον δὲν ἐγνώριζε τί ἔπραττε...

✱

Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ τότε ἐκλείσθησαν εἰς γλυκύτατον ὄραμα. Ἦτο τόσῳ ἡδὺ τὸ θέαμα ὥστε φοβηθεῖς μήπως ἀπολέσῃ τὸ θέλημα τῶν ἐζήτησε νὰ τὸ ροφήσῃ εἰς μίαν στιγμὴν καὶ νὰ συγκεντρώσῃ μετὰ τὰ κλεισμένα τὰ βλέφαρα βαθειὰ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ τὴν ἡδονὴν

Ζωηρώτεροι ἤκούοντο τῶρα οἱ θρῆνοι. Αἱ ψαλμοῦδιαι ἐζῴωνον τὰς Μυροφόρους αἱ ὀποῖαι λίαν πρῶτ' ἐλθοῦσαι ἔρχον τὸ τάφον· καὶ ὀ Γρηγόρης μετὰ κατκνύζεως ἡμροῦτο

τοὺς ψαλμοὺς εἰς τὴν ὄλον ἐν αὐξοῦσαν πλημμυρίδα ἐνῶ ἠσθάνετο μίαν ὕπαρξιν νὰ σαλευεταὶ ὑπὲρ αὐτόν. Ἦνοιξε πάλιν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ εἶδε πάλιν τὸ ὄραμα τοῦ. Γλυκυτέραν μορφήν οὐδεὶς τῶν ἀγγέλων ἠδύνετο νὰ ἔχῃ. Ὑπὸ τὸ μαῦρον κάλυμμα τῆς μίαν ἄγνωστος ὀρθία ἐπάνω εἰς τὸ πεζοῦλι εἰς τὸ ὀποῖον ἐκάθητο ὀ Γρηγόρης, ἐπάλλετο ἐκ τῆς συγκινήσεως. Τὸ πρόσωπόν τῆς ἐφωτίζετο καὶ ἐσκιάζετο ἀπὸ τὴν λαμπάδα τῆς, τὰ δὲ βλέμματά τῆς ἐστραμμένα πρὸς τὴν ἐρχομένην Πομπήν, μετὰ δέους ἐφάνοντο παρακολουθοῦντα τὸ μυστήριον. Τὰ χεῖλη τῆς ἐκινούντο εἰς μυστικὴν προσευχὴν, καὶ ἡ δεξιὰ τῆς ἀκούρκατος ἐκάμπετο εἰς τὸ σταυροκόπημα.

Ἐξελίσθη ὀ Γρηγόρης. Ἡ χεὶρ τοῦ ἀνυψώθη εἰς τὸ μετωπὸν διὰ νὰ κάμῃ τὸν σταυρόν τοῦ, καὶ ἐστάθη ἐκεῖ διὰ νὰ ἀπομάζῃ τὸν ἰδρώτα τοῦ. Ἡ ἀναπνοὴ ἐπεταχύνθη ὑπὸ τὸ κράτος γοργῆς συγκινήσεως. Ἡ χριστιανικὴ ψυχὴ ἤρχισε παλαιούσα πρὸς κάποιαν δύναμιν λαμβάνουσαν, δύναμιν γνησίως ἐλληνικὴν, τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ κάλλους, τοῦ ἀδιχωρίστου, τοῦ ἀναποσπάτου πρὸς τὴν Λατρείαν.

Τὸ δέος τοῦ Γολγοθᾶ ἐδάκρυε τὴν ψυχὴν τοῦ ἕως τὴν στιγμὴν ἐκείνην, καὶ ὄμως ἡ μεγάλη θυσία τοῦ Θεοανθρώπου προσέλαβεν ὑπεροχὸν ὄψιν ἀπ' ἧς στιγμῆς εἰς τὴν Λατρείαν συνανεμίχθη ἡ ἄγνωστος Σμαρτίτις, ἡ μακρινὴ αὐτῆ Μυχθάλην, καὶ μετὰ τὴν μορφήν τὴν ὑπεροκίαν ἐν τῷ μυστικῷ περιβάλλοντι, εἰς τὸν βόμβον τῶν θρήνων καὶ εἰς τῶν θόλων τὴν ἡχώ, ὡς ἀγαλμα ἐλληνικῆς θεότητος ἐνεσχαλώθη, ὑπερυψώθη ἢ ἄγνωστος. Ναὶ. Ἦτο ἀγαλμα τῶρα, διότι πρὸ ὄλον τὸ ἀνθρώπινον περίβλημα τῆς εἶχε τόσῳ μαγευτικὴν τὴν γαλήνην τῆς ὑπερόχου μορφῆς, τόσῳ αἴγλην φωτοβόλον περὶ τὴν ἀγνότητα τῆς ἐμφανίσεως, τόσῳ θεικὸν τὸ παράστημα, ὥστε ὀ Γρηγόρης, τρέμων ἐκ τῆς συγκινήσεως εὐδαίμων διὰ τὸ μεγαλεῖον τοῦ ὀράματος, μετὰ διχσκαλμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τοὺς ἀγωνιζομένους νὰ συλλάβουν ὄλον τὸ μέγεθος τῆς φωτεινῆς φαντασμαγορίας, ἤνοιξε τὰ χεῖλη· καὶ πυρέσσω, ἀσθμικῶν, συνακέντρωσεν ὄλην τοῦ τὴν ψυχὴν εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς λατρείας τοῦ, τῆς

λατρείας του τῆς ἑλληνικῆς, καὶ μὲ παλ-
λομένην τὴν καρδίαν ἐψιθύρισε.

— Χριστέ μου, σὲ λατρεύω! ...

✱

Ὁλην τὴν νύκτα ἐπύρεσεν ὁ Γρηγόρης
τὸν ὕπνον του διέκοπτον τὰ ὄνειρα, πότε
θελκτικὰ καὶ πότε τεχνταλώδη. Ἡ μορφή
ἢ ὁποία ὡς φωτεινὸς ἀστὴρ εἰς τὰ σκότη τῆς
ἀμαρτίας ἐσκόρπισε τὸ ἰλαρὸν του φῶς, αἰ-
γλήσεσθ ἐπανήρχετο ὡς γλυκὺς πειρα-
σμὸς νὰ ταραξῆ τὴν προσήλωσίν του εἰς
τὸν Ἐσταυρωμένον, ἐνῶ παρέκει μία ἄλλη
μορφή, τοῦ πένθους παρέχουσα τὴν τραγικὴν
εἰκόνα ἐθρήνει συμπλέκουσα τὰς χεῖρας ἐνώ-
πιον τῆς ἀγίας ἐκείνης Σοφοῦ ἢ ὁποία ὑ-
πῆρξε ποτὲ ὁ υἱὸς Τῆς. Καὶ πάλιν, εἰς τὰ ἐ-
ρέβη τοῦ Γολγοθᾶ ὅπου μίαν νύκτα θεελλώ-
δη ἐμαρτύρησε ὁ Θεάνθρωπος, ἡ φωνὴ τῆς
ἀγνώστου ἐμφανιζομένη καὶ ὡς ἄγαλμα
Ἀρτέμιδος λουόμενον εἰς τὰς πρώτας ἀκτί-
νας ἤκούετο ζητοῦσα νὰ διαλύσῃ τὰ σκότη
καὶ διέλυεν αὐτὰ μὲ μόνην τὴν δύναμιν τοῦ
βλέμματός, μὲ μόνον τὸ σκόρπισμα τοῦ γλυ-
κυτάτου μειδιάματος.

Ἰκέτης ἔτεινε τὰς χεῖρας πρὸς τὸ ὄραμα
ὁ Γρηγόρης, καὶ εἰς τὴν κίνησίν του, ὄχι
διὰ ν' ἀρπάσῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐγγίσῃ, διὰ νὰ
ψαύσῃ ἀπλῶς αὐτὸ, ἐνόμιζεν ὅτι κατεληρμη-
ζέτο ἀπὸ κρημνοῦ εἰς κρημνὸν, ἀπὸ βραθέρου
εἰς ἄβυσσον, ἀπὸ τῆς ὁποίας πάλιν τὸν ἀνέ-
συρεν μόνος ὁ μαχητὴς τῆς φωτοβόλου
μορφῆς. Μίαν στιγμὴν ὁμως ἐφοβήθη. Ὁ
βῆμος τῶν ψαλμοδιῶν εἶχε καταπαύσει.
Αἱ λαμπάδες εἰς τὸ φύσημα σφοδροῦ βορᾶ
ἐσβέσθησαν, καὶ αἱ κηδήλαι λιποψυχήσα-
σαι ἠρνήθησαν εἰς τὸ ἔρεβος τοῦ Νικοῦ τὴν
ὠχρὰν των φωταύγειαν. Τὸ σκότος βαρὺ
ἐπεκάθησεν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ, ὅπως κατὰ
τὴν φορικτὴν τοῦ Μαρτυρίου νύκτα, καὶ εἰς
τὴν κόλασιν αὐτὴν, τρομακτικοὶ ἠκούσθη-
σαν θρήνοι καὶ κοπετοὶ, κατάραι δεινὰ καὶ
ὀλοφυρμοὶ. Ματαίως ἠγωνίσθη νὰ διακρίνῃ
τὸν ἀστέρα του ὁ Γρηγόρης. Ἐρρηξε γοερὰν
θανάτου κραυγὴν, καὶ ἔπεσεν εἰς τὸ μαῦρον
χάος μὲ τὸ βαρὺ παράπονον.

— Τετέλεσται! ...

✱

Ἡ ψυχικὴ τρικυμία ἐκόπασεν ὅταν ὁ
Γρηγόρης ἀφυπνίσθη μὲ τὴν πρώτην θω-

πεῖαν τοῦ ἡλίου. Πόσῃ ἀνάγκῃ εἶχε τῆς
ζωῆς τὴν ὁποίαν ἐνεφύσησεν εἰς τὴν νε-
κρωμένην ὑπαρξίν του ἢ θελκτικὴ ἀκτίς,
καὶ μὲ πόσῃ χαρὰν καὶ ἀνακούφισιν ἀνε-
πνευσε καὶ ἐστέναξεν ὅταν ἐχώμασεν ἀπὸ τὸ
σκότος τῶν ὁνείρων τὴν ἀλήθειαν τοῦ γλυ-
κυτάτου φωτός. Ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἔμεινε
συλλογισμένος εἰς τὸ ἄκρον τῆς κλίνης του,
καὶ ἀναπαύων τὴν χθεσινὴν ἐσπέραν εἶδεν
πάλιν παρελκόμενον πρὸ αὐτοῦ ὄλα ἐκεῖνα
τὰ πολυσύνθετα ὄραματὰ εἰς τὰ ὁποῖα ἐ-
πάλαιον δύο σημεῖα περιβεβλημένα τὴν
ιδίαν αἴγλην, τὸν ἴδιον φωτιστέφανον.

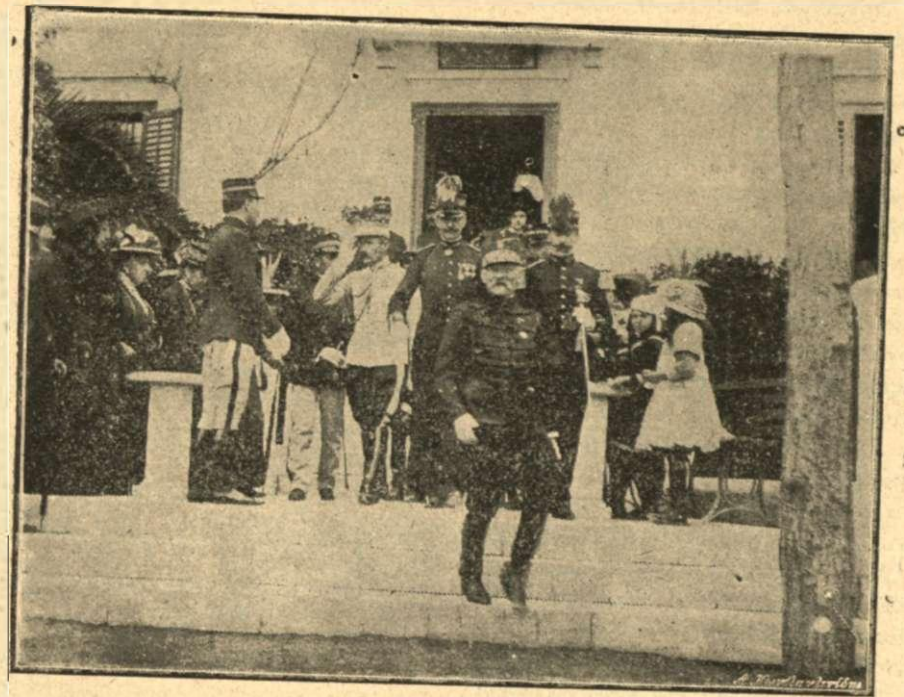
Ὅμως ἀντίθετα αὐτὰ καθ' αὐτὰ μικρὸν
κατὰ μικρὸν συνεχέοντο καὶ ὅπως συνεκίρ-
νοῦτο τὸ δέος μὲ τὴν ἀνακούφισιν, ὁ ζόφος
μὲ τὸ φῶς, ἡ ὀδύνη μὲ τὴν χαρὰν, οὕτω
συνεχωρεύετο εἰς μίαν παράστασιν τοῦ Ἐπι-
ταφίου ἢ σκοτεινὴ καὶ τρεμοσβύνουσα ἐμφά-
νισις μὲ τὴν γλυκυτάτην καὶ πλήρη ζωῆς
μορφήν τῆς ἀγνώστου γυναικὸς τὴν ὁποίαν
ἢ στιγμὴ καὶ ὁ τόπος ἐθεοποίησαν εἰς τὴν
ψυχὴν τοῦ Ἑλλήνος.

Ἐγέλασεν ὁ Γρηγόρης εἰς τὴν ἀναπαρά-
στασιν τῆς εἰκόνης· ἐκίνησεν πενθίμως τὴν
κεφαλήν. καὶ μὲ πολλοὺς πλέον δισταγμοὺς
ἔσυρε τὰ κουρασμένα βήματά του πρὸς τὸν
Νεὸν, ὅπου τὰ πλήθη συνέρρεον ἐν βόμβῳ
νὰ ἴδουν ἀναδιδόμενον ἐκ τοῦ Παναγίου Τά-
φου τὸ Ἅγιον Φῶς. Δὲν ἐπίστευε πλέον,
Καὶ τὸ χειρότερον δὲν ἠύλαθεῖτο!

Ὀλισθαίνων εἰς τὰ λιθόστρωτα τῆς ὀλι-
σθηρᾶς Ἱερουσαλὴμ κατήρχετο μὲ τὴν κε-
φαλήν κύπτουσαν ὑπὸ τὸ βάρος τῶν συλλο-
γισμῶν. Δὲν ἐπίστευε εἰς τὴν ψυχὴν του εἶχε
κλονισθῆ ἢ πίστις ἀφοῦ ἢ μορφή μιᾶς ἀγνώ-
στου ἐπροξένησεν εἰς αὐτὸν τόσῃ ἐντύπω-
σιν εἰς τὸν τόπον καὶ εἰς τὸν χρόνον ὅπου
μόνοι ἢ κατάνυξις καὶ ἢ συντριβὴ ἐπεβάλ-
λοντο, ὥστε νὰ λησμονήσῃ τὰ πάντα, διὰ
νὰ προσκυνήσῃ, διὰ νὰ λατρεύσῃ τὴν μορ-
φήν μιᾶς γυναικὸς. Δὲν ἐπίστευεν! Ἦτο
βαρὺ αὐτὸ ποῦ ἀπεκάλυπτε. Καὶ τὸ βάρος
τοῦτο ἠσθάνετο ὀλονὲν ἀυξάνομενον ἐφ' ὅσον
ἐπλησίαζε πρὸς τὸν Νεὸν ἐκεῖνον ὅστις οὐδό-
λως διέφερε τοῦ ἄλλου ἐκείνου Νικοῦ εἰς ὅν
ποτὲ ὁ Ναζωραῖος εἰσῆλθε μὲ τὸ Φραγγέλ-
λιον καὶ ἀπεδίωξεν τοὺς μεταβαλόντας αὐ-
τὸν εἰς Οἶκον Ἐμπορίου.

ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΤΡΑΤΩΝΑΣ

(Φωτογραφία τοῦ φωτογράφου τῶν «Ἀθηνῶν» κ. Δ. Γαλάνη)

Ὁ στρατηγὸς Ἐὐνσοῦ εἰς τὸ Α' Παζικὸν Σύνταγμα

Εὐζωνοὶ ψήνοντες τοὺς ὀβελίας ἄμυνοὺς

Δέν ἐπίστευεν. Ἡ χθεσινὴ ἀποκάλυψις ὑπῆρξεν ὑπερτέρα τῶν θρησκευτικῶν του πεποιθήσεων, καὶ τῶν ψυχραϊμῶν ἀντελαμβάνετο ὅτι τὸ αἶσθημα τὸ καθοδηγήσῃ τὸν βίον καὶ τὰς πράξεις τοῦ Παραβάτου ἦτο τὸ αἶσθημα τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸς ἐδοκίμασεν. Λατρεία χωρὶς φῶς, λατρεία χωρὶς ζωὴν, λατρεία χωρὶς κάλλος δέν ἠδύναντο νὰ νοηθῆ. Πῶς νὰ λατρεύσῃ τῶρα ὁπότε γύρω του εἰσείνοντο χεῖρες προσφέρουσαι εἰς ἀγορὰν σταυρούς: σημεῖα μαρτυρίου καὶ κομβολόγια: σημεῖα βρασάνων, καὶ κωνδύλας, σημεῖα σκότους: καὶ λαμπάδας: σημεῖα ἀγωνίας: καὶ ἀκωνθίνους στεφάνους σημεῖα συντριβῆς;

Πῶς νὰ πιστεύσῃ μετὰ προσηλώσεως, καὶ πῶς ν' ἀφοσιωθῆ!

Τὸ πλῆθος γύρω πανταχόθεν τὸν συμπιέζει. Ὁ Ρῶσσοι σταυροκοπεῖται πάντοτε καὶ ὁ Ἄραψ φωνασκεῖ. Σπρώχνει ὁ Ἕλληνας καὶ ὁ Ἀρμένιος διζγκωνίζει. Ὅλοι ζητοῦν νὰ πλησιάσουν τὸ Κουβούκλιον μετὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι ὅσῳ ἐγγύτερον εὐρίσκονται τόσῳ πρὸς τὸν παράδεισον εἶνε πλησιέστεροι. Συσφιγγεται τὸ πλῆθος ἀπὸ τὴν πολλὴν εὐλάβειαν, καὶ ἀπὸ τὴν εὐλάβειαν αὐτὴν ὑβρίζει, μίνεταί καὶ θὰ ἐφόνευεν ἴσως ἐν πρῆκει ὁ Μουσουλιάνος στρατιώτης δέν ἦτο ἔτοιμος νὰ τὸ σύρῃ εἰς ἀνῆλιους φυλάκας. Αὐτοὶ εἶνε οἱ χριστιανοί; Αὐτοὶ ἦλθον νὰ προσκυνήσουν;

— Καὶ εἶνε εὐλαβέστεροι ἀπὸ ἐμέναι; ψιθυρίζει ὁ Γρηγόρης.

Ἡ σκέψις αὕτη τὸν παρηγορεῖ. Σιγαίσιγὰ τὸν σύρει ἐξω τοῦ ναοῦ, διότι βλέπει ὅτι ἂν ἔχασε τὴν πίστιν του, δέν ἀπώλεσεν ὅμως καὶ τὴν εὐλαβειάν του. Ἐξω τοῦ Ναοῦ ἡ θερμότης τῆς μεσημβρίας εἶναι μεγάλη. Ἄλλ' ὁ παγετὸς τῆς ἀνευλαβείας ἐν τῷ Ναῷ εἶνε φοβερώτερος. Τὴν κλίμακα πρὸς τὴν στέγη ἀνέρχεται ὁ προσκυνητὴς καὶ μὴ γνωρίζων ἀκριβῶς διακτὶ δέν ἀπομακρύνεται καὶ ἀκόμη διακτὶ κρατεῖ τὰ πατροπαράδοτα τρία κηρία, ἀνέρχεται πάντοτε ἴσως διὰ νὰ ζητήσῃ ἐπὶ τῆς στέγης τὴν μόνωσιν, ἴσως διὰ νὰ συγκεντρωθῆ καὶ γὰρ πιστεύσῃ. Ματαίαι ἐλπίς. Ἡ στέγη τοῦ Ναοῦ, ἀπέραντος πλατεῖα, εἶνε κατελθιμένη ἀπὸ ἄλλα σμήνη προσκυνητῶν. Τὰ πλῆθη τῶν Ρῶσσω χωρικῶν τὰ μονοκόμ-

ματα, εἰς τὰ ὁποῖα δέν ἤρκεσαν ὁ Ναός, ἐξεγείλισαν, ἐπλημμύρισαν, καὶ ἕως ἐκεῖ ἐπάνω ἔφθασαν. Καὶ ἀδιάφορα πρὸς τὴν θερμότητα τῶν ἡλιακῶν ακτίνων, κάθηνται κατὰ μυρμηκίαν εἰς τὰ πλακόστρωτα, καὶ ἀλλαχοῦ προσεύχονται καὶ ἀλλαχοῦ φλυαροῦν.

Ὁ Γρηγόρης τοὺς παρατηρεῖ. Καὶ αὐτοὶ οἱ Ρῶσσοι πιστεύουν καὶ εὐλαβοῦνται. Πιστεύουν ὅμως καὶ λατρεύουν καὶ εὐλαβοῦνται ὅπως αὐτοὶ ἀντιλαμβάνονται, ὅπως ἠμποροῦν, ὅπως ποθοῦν. Ἐκεῖ κάτω ἐκεῖνος ὁ γέρον κρατεῖ τὸ μέτωπόν του εἰς τὰς πλάκας. Ὁ ἄλλος γονατίζει καθιστὸς καὶ ἀνακνυόμενος προσεύχεται. Παρέκει μία γρακὴ ἀνακίσσεται εἰς μετανοίας καὶ ὀλίγον παρακάτω μία ἄλλη ζωηρῶς συνομιλεῖ ἐπιδεικνύουσα προφανῶς τὴν ἀξίαν τοῦ πενιχροῦ κουβολογίου της. Ἐδῶ ἡ μία ψάλλει, καὶ ἡ ἄλλη χαμογεᾷ. ἐκεῖ μία ἄλλη μένει ἀκίνητος, καὶ τέλος μία σταματᾷ τὰ βλέμματὰ τοῦ Γρηγόρη.

Εἶνε τὸ ὄραμα τῆς χθές. Εἶνε ὁ τύπος τῆς λατρείας. Εἶνε ὁ λόγος τοῦ προσκυνήματος. Εἶνε ἡ ἀνάγκη τῆς γονυκλισίας. Εἶνε ἡ χεῖρα. Εἶνε τὸ φῶς. Τίποτε δέν μετεβλήθη εἰς τὴν μορφήν της. Δέν ἦτο οὔτε ἡ στιγμή οὔτε ὁ τύπος ποῦ τὴν περιέβαλλον χθές μετὰ τὸν φωτιστὸν τῆς θεότητος. Δέν ἦτο ἡ ἐπίδρασις τοῦ περιβάλλοντος ποῦ τὴν μετέβαλεν εἰς ἀγαλλία ἄξιον ὄλων τῶν θυμιαμάτων τῆς γῆς. Ἦτο ἡ μορφή, ἦτο τὸ κάλλος, ἦτο ἡ ζωὴ καὶ τὸ μεῖδιμα. Καὶ τῶρα μετὰ τὸ ἀπλετον, τὸ πλοῦσιον, τὸ ὀργαστικὸν φῶς τοῦ ἡλίου, ἡ ἰδίξι ἐνεφάνιζετο. Δέν διέφερον ἀπὸ τὰς ἄλλας χωρὶκὰς αἰ ὁποῖαι εὐρίσκοντο ἐκεῖ. Καὶ ὅμως δέν ὁμοιάζε μετὰ αὐτάς. Κανεὶς δέν θὰ τὴν ἐξεχώριζεν ἀπὸ τὰς ἄλλας. Καὶ ὅμως ὁ Γρηγόρης ἴστατο ἐνώπιόν της ὅπως ὁ τυφλὸς ὁ ἐπαναβλέπων τὸ φῶς. Ἡ πραγματικότης μετεβάλλετο εἰς ὀπτασίαν καὶ ἡ χωρικὴ ἐμεγαλύνετο, ὑπερυψοῦτο, ἐγιγαντοῦτο εἰς σεμνὴν καὶ ὑπέροχον ἱεροφάντιδα ἀπὸ τὸ στόμα τῆς ὁποίας εὐλαβῆς προσκυνητῆς ὁ Γρηγόρης ἦτο ἔτοιμος νὰ ροφήσῃ πάντῃ λόγον, πᾶσαν βλασφημίαν, πᾶσαν

παρηγορίαν, πᾶσαν ἀρὰν, πᾶσαν εὐχὴν, πᾶν ψεῦδος καὶ πᾶσαν ἀλήθειαν.

Ἡ χωρικὴ ἀκίνητος μετὰ τριάντα τρία κηρία εἰς τὰς χεῖρας της ἐψέλλιζε τὴν προσευχὴν της. Τίς οἶδε ποῖος αἶνος ἀνῆρχετο ἀπὸ τὴν ψυχὴν ἐκείνην ἦτις, σύμφωνος πρὸς τὸ περίβλημά της, εἶχε τὸν τόπον της ἐκεῖ ὅπου τὸ κάλλος πρωτεύει. Ἀτενῆς τὴν παρετήρει ὁ Γρηγόρης καὶ εὐδαίμων, διότι εἶχε ἐνώπιόν του ζωντανὴν τὴν εἰκόνα ἦτις τὸν συνεκράτει εἰς τὴν ὄραματικὴν αὐτὴν πανδαίσιαν, ἐσταυροκοπήθη μηχανικῶς καὶ ἐγονυπέτησεν ὅταν τὴν εἶδε γονυπετοῦσαν. Ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν του δέν ἤκουσε τοὺς κώδωνας τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, χαρμοσύνους ἤχους σκορπίζοντας εἰς τὰ πέρατα τῆς χριστιανωσύνης, οὐδ' ἀντελήθη τὴν ὄρμην τοῦ συήνου τῶν προσκυνητῶν ὅπερ ἔσπευδε πρὸς τὸ μοναδικὸν τοῦ Τρούλου παράθυρον ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἀνεβιάσθη καὶ ἐσκορπίσθη ἀνά τὴν στέγην τὸ Ἅγιον Φῶς. Εἶδε μόνον τὴν χωρικὴν ὅτι ἐκινήθη πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο διὰ ν' ἀνάψῃ τὰ κηρία της.

Καὶ τότε μόνον, τότε μόνον ὁ Γρηγόρης ἠλόγησε τὴν στιγμήν καθ' ἣν ἔλαβε μαζὴν του καὶ τὰ ἰδικὰ του κηρία διότι τρέχων ὡς τρελλὸς καὶ αὐτὰς, ἤναψε τὸ ἅγιον φῶς ἀπὸ τὰς λαμπάδας ἐνὸς καλογῆρου, καὶ νικητῆς, ἐπέστρεψε πρὸς τὴν χωρικὴν εἰς τὴν ὁποῖαν ἐπρότεινε τὸ δῶρον του.

Ἡ χωρικὴ ἤναψε τὰ κηρία της, ἔστρεψε δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τὴν κεφαλὴν ἀναζητοῦσα τὴν διέξοδον, παρετήρησε τὸ ρεῦμα τῶν προσκυνητῶν πρὸς τὴν κλίμακα καὶ ὑλοῦσα τὰς λαμπάδας της ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν ὡς σεμνὴ δαδούχος ἐπροχώρησεν. Μαγνήτην ἐὰν εἶχε δέν θὰ ἔσυρε μετὰ τήσας δυνάμεις τὸν Γρηγόρη. Κρατῶν καὶ αὐτὸς ὑψηλὰ τὰ ἀναμμένα κηρία του, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τεραστία ἡ φλόξ ἐπάλαιε πρὸς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, τὴν ἠκολούθησε. Διηγωνίσθη ὡς Ἀρμένιος καὶ ἐσπρωξεν ὡς Ἕλληνας καὶ ὡς Ἄραψ ἐφωανάκησε. Δέν ἤθελε νὰ βραδύνῃ εἰς τὴν μεσημβρινὴν αὐτὴν λαμπροφωρίαν διότι θὰ ἔχανε τὴν χωρικὴν. Τὴν ἐζήτησε ποῦ τὴν ἠκολούθει; Δέν ἐγνώριζε καὶ ὁ ἴδιος. Ἀδιάφορον ὅμως. Τὴν ἠκολούθει ὅπως ὁ ἄνθρωπος ἀκολουθεῖ τὸ ἰ-

δανικόν του. Ἄλλ' εἰς τὸν ὠκεανὸν ἐκείνον τῶν ἀνθρωπίνων προσκυνητῶν, ὁ Γρηγόρης ὡς ναυαγὸς ἐπάλαιε νὰ φθάσῃ τὴν λέμβον τῆς σωτηρίας. Τὰ πλῆθη τὸν ἀπέπνιγον ὅπως τὰ κύματα. Ἐπάλαιεν ἀκόμη καὶ ἐδίωκε τὴν χίμαιράν του. Ἡ φλόξ τῶν κηρίων της διεκρίνετο ἀκόμη. Μίαν ἢ δύο φορὰς ἐπανέστρεψεν ἡ χωρικὴ τὴν μορφήν της. Ἦτο γελαστὴ τῶρα, ἦτο εὐθυμος. Δέν ἦτο ὅπως πρὶν, δέν ἦτο ὅπως χθές. Ἰσως ἦτο ὠραιώτερος, θελκτικώτερος, πλέον μαγευτικὴ. Ἄλλ' ὅσῳ τὴν κατεδίωκεν ὁ ναυαγὸς, τόσῳ ἡ σωτηρία, τόσῳ ἡ ἐλπίς ἀπεμακρύνετο. Ἡ πραγματικότης ἔφευγεν, ἐξηφανίζετο. Ἡ φλόξ τῶν κηρίων της ἐξάνετο πλέον εἰς τὰ κύματα τῶν ἄλλων φλογῶν, καὶ εἰς τὴν δαιμονιώδη πορείαν μόνον ἡ κορυφὴ τοῦ καλυμματός της διεκρίνετο σαλευομένη ἀπὸ τὸ βάδισμα. Διηγωνίσθη ὁ Γρηγόρης διὰ νὰ προχωρήσῃ πλείοστον ἀλλὰ συνεπίεσθη. Ἰκέτευεν ὀλίγον τόπον, μικρὰν διάβασιν, ἀλλ' εὐρέθη ἐνώπιον ἄλλου χειμάρρου εὐλαβῶν προσκυνητῶν. Κανεὶς δέν εἰσήκουε τῆς ἰκεσίας του. Κανεὶς δέν τὸν ἐλυπήθη. Καὶ μετ' ὀλίγον ἡ ἀπελπίσις τοῦ ναυαγοῦ παρέλυσε τὰς δυνάμεις του. Ἡ ἐλπίς εἶχε χαθῆ. Ἡ σωτηρία ἐξηφανίσθη. Μαζὴν μετὰ τὰς τελευταίας φλόγας τὸ ἰδανικόν του ἐσβέσθη.

— Χριστὸς ἀνέστη!

Καὶ εἰς τὴν μεσονύκτιον αὐτὴν κραυγὴν τῆς ἀγαλλιάσεως, μυριόστομος ἀπεκρίθη ἡ χριστιανικὴ εὐλάβεια, σαλεύσασα ὠκεανὸν φωτὸς μετὰ τὰς σειομένας λαμπάδας. Εἰς τὸ πνυδαίμονιον ὅμως αὐτὸ, μόνον μία λαμπὰς ἔμεινε εἰς τὴν θέσιν της ἀκίνητος, καὶ ἐν μόνον στόμα δέν ἀπεκρίθη. Ἡ λαμπὰς καὶ τὸ στόμα ἀνῆκον εἰς τὸν Γρηγόρη. Καὶ ὁ Γρηγόρης δέν ἐχαίρετο. Δι' αὐτὸν ὁ Χριστὸς δέν ἀνέστη. Δι' αὐτὸν χιλιάδας ἀνθρώπων ἐπανηγύριζον διὰ νὰ συγκιράσουν τὸ πένθος τῆς παρελθούσης νυκτός.

Ἡ ἀγαλλίασις ἐκείνη ὅπως τὸ πένθος τῆς χθές, δέν εἶχαν καμμίαν σχέσιν μετὰ τὴν πνευματικὴν θρησκείαν τὴν ὁποῖαν ἠθέλησε νὰ ἰδρῶσῃ ὁ Ναζωραῖος ὅπως σῶσῃ τὴν Ἀνθρωπότητα. Ἐθρηνεῖτο χθές ὁ ἐσταυρωμένος ἄνθρωπος, καὶ ἐπανηγύριζετο σὴ-

μερον ὁ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν ἄνθρωπος. Οὔτε τὰ θεῖα ῥήματά του ἐλογαριάζοντο, οὔτε αἱ συμβουλαὶ του αἱ εὐρύτεραι τοῦ κόσμου καὶ τοῦ σύμπαντος, οὔτε ἡ ἀπειρος συγγνώμη οὔτε ἡ ἀτελεῦτης ἀγάπη. Τὸ πλῆθος εἶχε κληθῆ εἰς τὴν ἀναπαράστασιν τοῦ δράματος τοῦ νοητοῦ εἰς τὴν ἀντίληψιν τὴν ταπεινὴν. Οὐδεμία δὲ τροφή παρείχεται εἰς τὴν ἀνεπτυγμένην ἀντίληψιν ἣτις ἐκινδύνευε καὶ ἐκλονίζετο ἐκ τοῦ μεγίστου χωρισμοῦ ὅστις μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἄνθρώπου ὑπὲρ τοῦ δευτέρου καὶ μόνου ἐπετελεῖτο τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Ἐλατρεύοντο τὰ πάθη καὶ ἡ ἀνάστασις ἐνός ὁμοίου, καὶ ἡ ἀναπαράστασις δὲν εἶχε τῆς πνευματικῆς ὑπεροχῆς τὰ χρισμῶν, οὔτε τοῦ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ὑποστάσει κάλλους τὰ θέλητρα καὶ τὴν γοητείαν. Καὶ ὑπὲρ ὅλα, τὸ στυγνὸν μαρτύριον ἐπλανᾶτο, ὅχι ὑπερφῶνον τὸν ἄνθρωπον μέχρι τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ κατὰβιάζον τὸν Θεὸν μέχρι τοῦ ἀνθρώπου.

— Χριστὸς βοσκρέτς ! ἐμουρμούριζον μεταξὺ των οἱ Ρῶσσοι μετ' εὐδαιμονίας ἀπομακρυνόμενοι τοῦ Ναοῦ. Ἄρκετὰ ὑπέφεραν, ἄρκετὰ ἐθρήνησαν, ἄρκετὰ προσηλώθησαν. Εἶχε πλέον φθάσει ἡ ὥρα καθ' ἣν, ἀναστάντος τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπου, ἦσαν ἐλευθεροὶ νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὰς πατροπαράδοτους συνηθείας των. Καὶ οἱ Ρῶσσοι μετ' ἐπιστάλας τὰς ἀνδρικές μορφὰς ἐκ τοῦ ἱλαροῦ μειδιάματος ἔσπευσαν πρὸς τὴν Βότταν καὶ πρὸς τὸν ἀσπασμὸν τῆς Ἀγάπης, εὐτυχεῖς διότι ἐξεπλήρωσαν τὰ ἀπαραιτήτα ἀλλὰ καὶ βαρῆα θρησκευτικὰ καθήκοντα ἀπὸ τῶν ὑποίων ἦσαν ἡδὴ ἐλευθεροὶ.

— Βόσιστι, βοσκρέτς ! ἐπεβεβαίου ἡ ῥωσσοφῶνος ἡχὴ τῶν ἀγαθῶν μουζικῶν.

Καὶ ὁ φωτοβόλος χεῖμαρρος ἐξήρχετο τοῦ Ναοῦ εἰς τὰς πύλας τοῦ ὁμοίου εἶχε σταθῆ ὁ Γρηγόρης ἀποροφημένος ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν πνηγυρισμὸν μιᾶς χαρᾶς ἡ ὁποία οὐδεμίαν εἶχε σχέσιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν· διότι αὐτῇ, σεμνῇ, εἶχε κρυφθῆ εἰς τ' ἄδυτα τῆς ἐξωτερικῆς ἐκδηλώσεως τῆς χριστιανοσύνης.

✱

— Χριστὸς βοσκρέτς !

Δροσερὰ αὐρὰ ἐφύσησε τοὺς λόγους αὐ-

τοὺς εἰς τὰ ὄτα τοῦ Γρηγόρη. Ἦτο τόσο ἀρμονικὴ ἡ φωνὴ ὥστε ἐπίστευσε ὅτι ἐπρόκειτο περὶ θελκτικωτάτης παρακρούσεως. Δὲν ἐστράφη διὰ νὰ μὴ ἀπολέσῃ τὸν γλυκύτατον ἦχον ὅστις ἀκόμη ἐδόνει τὴν ψυχὴν του.

— Χριστὸς βοσκρέτς ! ἐπανάλαβεν ἡ αὐτὴ φωνὴ μετ' ἐντονώτερον τόνον.

Καὶ ταυτοχρόνως ἀπαλά-ἀπαλά μία χεὶρ ἔψυσε τὴν ἰδικὴν του. Τὰ ὄμματα του ἀνοικοκλείσθησαν εἰς τὴν λάμψιν ἐνός κηρίου σειομένου ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ ὅλη του ἡ ὑπαρξὶς συνεκλονίσθη εἰς τὸν ψυχικὸν συναγεμῶν τὸν ὁποῖον προκάλεσεν ἡ θέα τῆς ἀγνώστου Θεοῦ ὁποία ὑπὸ τὸ ταπεινὸν ἐνδύμα τῆς χωρικῆς ἐνεφάνισθη καὶ πάλιν ἐμπρὸς του, ὡραία, μαγευτικὴ, ἰδανικὴ, νὰ τὸν εὐχρηθῆ τὸ Χριστὸς ἀνέστη.

Μηχανικῶς ἡ χεὶρ τοῦ Γρηγόρη ὑψώθη καὶ κατεβιάσθη μετ' ἡμπαδά του. Τὸ φῶς τοῦ κηρίου ταπεινούμενον ὅταν ἐκεῖνο ἀνυψοῦτο καὶ μηχανόμενον ὅταν τὸ κηρίον κατεβιάζετο, διέγραψε φανταστικὰς γλώσσας εἰς τὸ σκότος τῆς ψυχῆς του. Καὶ αἱ γλώσσαι αὐταὶ, ἐνόμισεν ὅτι δὲν εἶχαν ἄλλον προορισμὸν παρὰ νὰ κατὰστήσουν ὠραιοτέρην τῆ μορφήν τῆς ἀγνώστου διαβάτιδος, σαγηνευτικώτερον τὸ μειδιάμα τῆς ἰδανικώτερον τὸ βλέμμα.

Ἐλίγας στιγμὰς μόνον διήρκεσεν ἡ ἄτονος αὐτῆ ἐξωτερικῶς ψυχικῆ προσήλωσις. Ἡ ὁπτασία ἔλαμψε τόπον εἰς τὴν πραγματικότητα καὶ μονομιᾶς ὁ Γρηγόρης συνεληθὼν, ἀπήντησε μετ' ἡμπαλείτερον χαρὰν τὴν ὁποίαν ἐνέκλεισαν ποτὲ τὰ στήθη του.

— Ἀληθῶς ἀνέστη !

Αἱ δύο λαμπάδες χαρμοσύνως πάλιν ἐκινήθησαν, καὶ ἔπειτα, ἡ ἀγνώστου μορφή ἐξηφανίσθη.

Δὲν τὴν ἠκολούθησε τὴν φορὰν αὐτὴν ὁ Γρηγόρης. Διότι κοντὰ τῆς διέκρινε κάποιον πολὺ ὀγκῶδες καὶ πολὺ μαῦρον ράσσον νὰ κυλιέται μέσα εἰς τὸ σκότος τῆς χαρμοσύνης νυκτός, τὸ διαστιζόμενον ἀπὸ τὰ τρεμοσβύνοντα φῶτα τῶν λαμπάδων, ὥστε ἐνεμνήσθη, χωρὶς νὰ θέλῃ, κάποιον ψαλμὸν τοῦ Δαυὶδ ὀρίζοντα τὴν εὐδαιμονίαν τῆς μητρὸς ἐκείνης ἣτις θὰ συνελάμβανεν εἰς τὴν Ἀγίαν πόλιν. Τὸ πνεῦμά του δὲν ἤ-

θελε νὰ γίνῃ συνεργὸν εἰς τὴν τοιαύτην πραγματῶν τοιούτων προφητειῶν διὰ τῶν ὁποίων, ἂν δὲν ἐτάχθησαν, καλῶς ὅμως πρηνοῦν αἱ κυλιόμεναι πολὺ ὀγκῶδες καὶ ρασσοφόροι ἀνθρώπιναι ὑπάρξεις. Εἰς αὐτὸν ἤρκεσε μία στιγμὴ ἰδανισμοῦ. Ἦρκεσε μία ὡραία, μία θελκτικὴ μορφή, ἡ ὁποία ὡς φανκὸς διαυγῆς τὸν ἐβόηθησε νὰ διακρίνῃ τὸ ὑπερκόσμιον καὶ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν Ἀνάστασιν διὰ τὴν ὁποίαν οὔτε αἱ λιτανεῖαι, οὔτε οἱ ὕμνοι, οὔτε οἱ αἶνοι ἠδύναντο νὰ τὸν πείσουν. Τί ἦτο ἡ μορφή αὐτή, τί ἤθελε, τί θὰ ἐγίνετο ; ἦσαν πράγματα τόσο ἀδιάφορα, ὅσα διαβατικὴ ὑπῆρξε καὶ ἡ μορφή ἐκείνη.

✱

— Χριστὸς Ἀνέστη ! Ἐπανελάμβανε χαρῶς ὁ Γρηγόρης ἐνῶ ἀπαμαρύνετο. Καὶ τὴν χαρὰν ἐξ ὁλοκλήρου ἐδοκίμαζε τώρα, ἀντιλαμβάνόμενος πόσῃ ἀλήθειαν περιλαμβάνει τὸ δόγμα ὅτι ἕκαστος ὅπως ἤμπορεῖ καὶ ὅσον δύναται λατρεύει. Καὶ ὅταν τὴν ἐπομένῃ ἀναχωρῶν ἐξ Ἱεροσολύμων παρετήρει μακροῦθεν τὴν παράδοξον αὐτὴν πόλιν ἐν τῇ ὁποίᾳ περὶ τὴν Ἀγάπην καὶ τὴν Συγγνώμην πλέκεται τοῦ μίσους ὁ

ἱστός καὶ τῆς ἐχθρότητος, καὶ ὅπου τὸ Πνεῦμα περιβάλλεται μέχρις ἀποπνιγμοῦ ὑπὸ τῆς εἰδωλολατρίας τῆς χριστιανικῆς, ὁ Γρηγόρης ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν μετὰ θλίψεως, διότι πρὸς στιγμὴν ἐπίστευσε ὅτι ὁ αἴθλος κόσμος δύναται νὰ συνπάρξῃ ἐν τῷ ὑλικῷ περιβάλλοντι.

Ἄλλοίμονον ! Τὰ εἰδῶλα εἶνε ψευδῆ, ἀλλ' ὅταν καταπέσουν, τίποτε δὲν τ' ἀντικαθίστα : Οὔτε τὸ Πνεῦμα, οὔτε ἡ Ἀγάπη, οὔτε ἡ Συγγνώμη. Ἀπαραιτήτως πρέπει νὰ μένουν ἐκεῖ, καὶ μόνον διὰ τὰς φυλάς ὅπου κυριαρχεῖ τὸ κάλλος καὶ δεσπόζει ὁ ἰδανισμὸς, τὰ μέσα τῆς λατρίας πρέπει νὰ ἐπιλέγωνται. Μία μορφή πολλὰκις ἐδράζει πίστιν ὁλοκλήρον, καὶ ῥάκη ψυχῆς συγκρατεῖν καὶ θεμελιώειν πεποιθήσεις. Ἀλλὰ χρειάζεται ἡ μορφή καὶ ἡ μορφή εἶνε εἰδῶλον, ὁ δ' Ἕλληνας ὁ κατ' ἐξοχὴν εἰδωλολάτρης.

— Χριστὸς Ἀνέστη ! Ἐβροντοφώνησεν ὁ Γρηγόρης ἀποχαιρετῶν τὰ Ἱεροσόλυμα.

Καὶ ἡ χειρονομία ἡ ἀποχαιρετιστήριος περιέβλεπεν ὅλην τὴν πόλιν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον, διὰ νὰ περιλάβῃ κάποιον καὶ τὸ χαιρετιζόμενον εἰδῶλον.

Γ. Δ. ΚΟΡΟΜΗΛΑΣ

ΔΕΥΤΕΡΑ ΣΕΙΡΑ

365 ΣΠΟΥΔΑΙΩΝ ΣΥΜΒΑΝΤΩΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

[Ἀπὸ Χριστοῦ μέχρι σήμερον]

ΔΙΑ ΤΟΝ ΜΗΝΑ ΑΠΡΙΛΙΟΝ

91.—Τῇ 9 Μαΐου 1364.—Μάχη κρατερὰ καὶ πολυδάκρυτος, καθ' ἣν ἐνίκησε τοὺς Κρητὰς ὁ Δελβέομος. (Πρόδος).

92.—Τῇ 9 Μαΐου 1822.—Μάχη εἰς Βαλασιμόνερον. Φόνος τοῦ ἐπισημοτέρου Ρεθυμνίου Τούρκου Μουζούρη μετὰ ὀγδοήκοντα ὀπαδῶν του. (Χρ. Π. Σταματάκη).

93.—Τῇ 10 Μαΐου 1868.—Ἡ «Ἐνωσις» ἀπεβίβασεν εἰς Σεῖσι πενήκοντα Κρητὰς καὶ ἐξεφόρτωσε δύο χιλιάδες τετρακόσιους πενήκοντα σάκκους ἀλεύρων, διακόσια κιβώτια πολεμοφόδια καὶ διακόσια δέματα κλητῶν, δέματα καὶ ἐνδύματα. (Ἡμερολ. Ν. Σουρμελή).

94.—Τῇ 11 Μαΐου 1899.—Ἀφομοιοῦνται τότελωνιακὸν δασμολόγιον τῆς Νήσου καὶ διὰ τὴν Τουρκίαν πρὸς τὸ ἰσχύοντα διὰ τὰ λοιπὰ ξένα Κράτη (Ἐπίσ. Ἐφημ. Κρητ. Πολιτείας).

95.—Τῇ 11 Μαΐου 1899.—Ἡγεμονικὸν Διάταγμα ἐγκρίνει τὴν σύμβασιν περὶ ἰδρύσεως τῆς «Ἰραπέζης Κρήτης». (Καταστατικὸν κλπ. Τραπέζης Κρήτης).

96.—Τῇ 11 Μαΐου 1832.—Διαμαρτυρία τῶν ἐν Ναυπλίῳ Πληρεξουσίων τῶν Κρητῶν πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Βαυαρίας (Παράρτ. Ἀπομνημ. Κριτοβουλίδου).

97.—Τῇ 10 Μαΐου 1899.—Διάταγμα Ἡγεμονικὸν χορηγεῖ ἀμνηστίαν. (Ἐπίσ. Ἐφ. Κρ. Πολ.).

98.—Τῇ 12 Μαΐου 1822.—Ἀνέτρεψαν οἱ χριστιανοὶ τὸν εἰς Κουνουπιδιανὰ τοῦ Ἀκρωτηρίου Κυδωνίας Πύργον τοῦ Γκέντζαλη. (Ἰστ. Σ. Τρικούπη). Ἐφρονέθησαν εἴκοσι τοῦρκοι κατὰ τὴν φυγὴν των, κατὰ δὲ τὴν πολιορκίαν τοῦ πύργου ἐφρονέθησαν δεκαοκτὼ χριστιανοὶ καὶ ἐτραυματίσθησαν εἴκοσι. (Ἀπομν. Κριτοβουλίδου).

99.—Τῇ 14 Μαΐου 1896.—Ἡρξισεν ἡ πολιορκία τοῦ ἐν Βάρῳ Διοικητηρίου. (Γκρητὶ Βακινέ ἄφι ναζάρ.)

100.—Τῇ αὐτῇ ἡμερομηνίᾳ τοῦ 1858—Μεγάλη συνάθροισις τῶν χριστιανῶν εἰς Μπουτισουνάρια τῆς ἀρξαμένης ἐπαναστάσεως, τῆς γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα «τὸν καιρὸν τοῦ Μαυρογένη». (χειρ.)

101.—Τῇ αὐτῇ ἡμερομηνίᾳ τοῦ 1905—Ἡ Βουλὴ τῶν Κρητῶν ψηφίζει ὅτι ἐμμένει εἰς τὰ ψηφίσματα αὐτῆς τῆς 7 καὶ 12 Ἀπριλίου 1905 καὶ ἐκτελεῖ τὰς προστάτιδας δυνάμεις νὰ θέσῃσι τέτρα εἰς τὰ δευρὰ τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ διὰ τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ ἀποκαταστάσεως, (Ἐπίσημος Ἐφημ. τῆς Κρητ. Κυβερνήσεως.)

102.—Τῇ 16 Μαΐου τοῦ 1879.—Ἰδρυσις τοῦ ἐν Ἡρακλείῳ Φιλελευθέρου Συλλόγου, εἰς ὃν ὀφείλεται ἡ ἐν τῷ Νομῷ Ἡρακλείου ἀποτελεσματικὴ ἀρχαιολογικὴ δρᾶσις. (ἐκ τοῦ κανονισμοῦ τοῦ Συλλόγου).

103.—Τῇ αὐτῇ ἡμερομηνίᾳ τοῦ 1876.

—Τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, παράμωμη τῆς δολοφονίας ταῦ Σουλτάν Ἀβδουλ Ἀζίζ, οἱ παρὰ τῇ Γενικῇ τῶν Κρητῶν Συνελεύσει χριστιανοὶ Πληρεξούσιοι δι' ὑπομνήματος πρὸς τὸν Μέγαν Βεζύρην Μεχμέτ Ρουστὴ Πισσᾶν ἐζήτησαν νὰ ἐπιτραπῇ ἡ τροποποίησις καὶ συμπλήρωσις τοῦ Ὄργανικοῦ Νόμου τῆς Κρήτης. (χειρ.)

104.—Τῇ 17 Μαΐου τοῦ 1878.—Μάχη ὑπεράνω τῶν Καλυβῶν. Οἱ Τοῦρκοι ἐβαλλον καὶ διὰ δύο πυροβόλων ἐκ τῆς λοφοσειρᾶς τοῦ Παλαιοκάστρου, τὸ δὲ πρὸ τῶν Καλυβῶν ἠγκυροβόλησαν τουρκικὸν πολεμικὸν ἐκανονιοβόλει. (Χειρ.)

105.—Τῇ 18 Μαΐου τοῦ 1896.—Ὁ Ἀβδουλλάχ Πασσᾶς ἀπέστειλεν ἐπικουρίαν ἐν τάγμα τακτικοῦ στρατοῦ εἰς Βάμαν καὶ ἔλυσεν τὴν ἀπὸ 2 Μαΐου 1896 ἀρξαμένην πολιορκίαν τοῦ Διοικητηρίου. Κατὰ τὴν ὑποχώρησιν ἀπεμονώθησαν ἑκατὸν τεσσαράκοντα ἑξ Τοῦρκοι στρατιῶται καὶ ἐξωλόθρευθησαν μέχρις ἐνός. Μετ' αὐτῶν οἱ κατὰ τὸ διάστημα τῆς πολιορκίας φρονεῖντες τοῦρκοι ἀνήλθον εἰς διακοσίους. Χριστιανοὶ ἐφρονέθησαν δεκαοκτὼ καὶ ἐτραυματίσθησαν εἰκοσιεπτά. (Χειρὸλόγ.)

106.—Τῇ 19 Μαΐου τοῦ 1829.—Μάχη εἰς Κέραμον τῆς Γορτύνης διακοσίων ἐξήκοντα χριστιανῶν κατὰ ἑνεακοσίων τοῦρκων. Ἐνίκησαν οἱ Χριστιανοὶ φρονεῦσαντες ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν τοῦρκους καὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Χαδζή Χασάνην. (Χρον. Πίναξ I. Δ. Σταματάκη).

107.—Τῇ 20 Μαΐου τοῦ 1822.—«Σύνδεσμος διὰ πολιτικῶν συμφωνιῶν τῆς Κρήτης μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος». (Χρον. Πίναξ Σταματάκη).

108.—Τῇ αὐτῇ ἡμερομηνίᾳ τοῦ 1875.—Οἱ παρὰ τῇ Γενικῇ τῶν Κρητῶν Συνελεύσει Χριστιανοὶ Πληρεξούσιοι δι' ὑπομνήματος ζητοῦσι νὰ καταργηθῇ ἡ κατὰ τὸ 1874 διὰ Βεζυρικῆς Διαταγῆς αὔξησις τῆς δεκάτης ἀπὸ 10 τοῖς ο)ο εἰς 12 1)2 τοῖς ο)ο. (Χειρὸλόγραφον).

109.—Τῇ αὐτῇ ἡμερομηνίᾳ τοῦ 1822, Ἐψηφίσθη ἐν Ἀρμένιοις Ἀποκορώνου τὸ νέον προσωρινὸν Πολίτευμα τῆς Κρήτης. (Ἀπομνημ. Κριτοβουλίδου).

110.—Τῇ 21 Μαΐου 1570.—Συνελ-

θόντες οἱ Ριζάρχοι καὶ εἰς Προῦχοντες εἰς τὸ Ἐσπιατόριον τῆς ἐν Ἀκρωτηρίῳ Κυδωνίας Ἰερᾶς Μονῆς Γουβερνέτο ἢ Κυρίας τῶν Ἀγγέλων ἀπεκύρωσαν τὴν ἐνετικὴν δημοκρατίαν καὶ ἐκύρωσαν τὴν Κρήτην Πανελευθέραν, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. (Κρητικοὶ Γάμοι.)

111.—Τῇ αὐτῇ ἡμερομηνίᾳ τοῦ 1822.—Ἐξελέγη εἰς λουτρον ἡ ἑξαμελὴς «Καγκελαρία τῶν Σφακίων». (Ἰστορ. τῶν Σφακίων).

112.—Τῇ 22 Μαΐου 1905.—Τὸ Προεδρεῖον τῆς ἐν Θερίῳ Ἐπαναστατικῆς Συνελεύσεως δι' ὑπομνήματος πρὸς τοὺς Προξένους τῶν τεσσάρων Προστατίδων Δυνάμεων καταλήγει εἰς τὸ ὅτι μία λύσις παρίσταται δυνατὴ, ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν μεταρρυθμίσεων, ἃς ἐπαγγέλλεται ἡ τελευταία προκύρηξις αὐτῶν, διατηρουμένης δηλαδὴ τῆς ὀνοματώδους ἐπικυριαρχίας τοῦ Σουλτάνου θὰ ἡδύνατο ν' ἀναιτηθῇ ἡ Διοίκησις τῆς Νήσου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπιτροπομένου εἰς τοὺς Κρητὰς νὰ κανονίσωσι μετ' αὐτῆς τὰς λεπτομερείας τῆς Διοικήσεως αὐτῶν, οὕτως ὥστε ἡ Κρήτη ν' ἀποτελῇ μετὰ τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἓνα μόνον διοικητικὸν καὶ οἰκονομικὸν ὄργανισμὸν (Ἑλλάς).

113.—Τῇ αὐτῇ ἡμερομηνίᾳ τῷ 1823.—Ἀπεβιβάσθη ἐν Δραπυνῷ Κισσάμον ὁ ὑπὸ τῆς ἐν Ἀστρεῖ Ἐθνικῆς Συνελεύσεως διορισθεὶς Ἀρμοστής τῆς Κρήτης Μανώλης Τομπάζης, διαπεραιωθείς δι' ὀκτώ πολεμικῶν καὶ φορηγῶν, με δεκαπέντε κανόνια, ὧν τὰ ὀκτώ ἔστειλεν ὁ ἐν Ρωσίᾳ Καλλέργης. (Ἰστορ. Σπυρ. Τρικούπη.) Ὁ Κριτοβουλίδης σημειοῖ τὴν 19 Μαΐου ἡμέραν ἀποβιβάσεως μετὰ ἐπικουρικοῦ στρατοῦ ἑξακοσίων ἀνδρῶν.

114.—Τῇ αὐτῇ ἡμερομηνίᾳ τοῦ 1885.—Διορισμὸς τοῦ Ἰωάννου Σάββα Πασσᾶ εἰς τὴν θέσιν Γενικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης. (Πασσάδες Κρήτης ὑπὸ Γ. Ἰακ. Καλαϊτάκη).

115.—Τῇ 23 Μαΐου τοῦ 1841.—Μάχη μετὰ τὸν Σουδᾶ καὶ Κασταμονίτσας, φόνος ἑκατὸν πενήκοντο δύο ὀθωμανῶν, ἐν οἷς τρεῖς ἐπίσημοι Ὀπλαρχηγοὶ καὶ εἰκοσιδύο Χριστιανῶν. Τραυματίαι Χριστιανοὶ ὀκτώ. (Χρον. Πίναξ. Σταματάκη).

116.—Τῆ αὐτῆ ἡμερομηνίᾳ τοῦ (1884.) Ἀυτοκρατορικῶ διατάγματι χορηγεῖται ἡ βακουφική δεκάτη εἰς τὸ δημόσιον Ταμεῖον τῆς Νήσου, καταβαλλομένων ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ Ἐβράκιον χιλίων πεντακοσίων λιρῶν τουρκίας ετησίως. (Κρητικῶν Κωδίκων ἐκδόσις Β.).

117.—Τῆ αὐτῆ ἡμερομηνίᾳ τοῦ 1907.—Διάταγμα τοῦ ὑπαίου Ἀρμοστοῦ ἐκυρώθη ὁ ὄργανισμός τῆς Κρητικῆς Πολιτοφυλακῆς. (Ἐπισ. Ἐφημ. Κρητ. Κυβερνήσεως).

— 118. Τῆ 24 Μαΐου 1910 «Οἱ Γενικοὶ Πρόξενοι Γαλλίας, Μεγάλης Βρετανίας, Ρωσίας καὶ ὁ Διευθύνων τὸ Γενικὸν Προξενεῖον τῆς Ἰταλίας, κατ' ἐντολὴν τῶν Κυβερνήσεών των, λαμβάνουν τὴν τιμὴν νὰ κάμνουν πρὸς τὴν Ἐκτελεστικὴν Ἐπιτροπὴν τὴν ἐπομένῃν δὴλωσιν. Αἱ Προστάτιδες Δυνάμεις προκαλοῦν τὴν προσοχὴν τῆς Κρητικῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ μὴ προσβάλλωνται τὰ δικαιώματα τῆς Μουσουλμανικῆς μειονότητος. Αἱ δυνάμεις δὲν θὰ ἠδύναντο ἰδίως ἀναρᾶσθαι ὅπως οἱ Κρητικὲς ὑπάλληλοι, οἱ πρεσβεύοντες τὸ Μουσουλμανικὸν θρήσκευμα, παρεμποδίζονται κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων τῆς ὑπηρεσίας των ἀποστερεῶνται τῆς μισθοδοσίας των, ἐπὶ τῆ

προφάσει, ὅτι δὲν ἔδωκαν τὸν ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας τῆς Κρητικῆς Συνελεύσεως ἀπαυτῶμενον ὄρον πίστεως. (Ἐπισ. Ἐφ. Κρητ. Κυβερν.)

119.—Τῆ αὐτῆ ἡμερομηνίᾳ τοῦ 1828.—Παράδοσις τοῦ φρουρίου «Φραγκοκάστελλον» διὰ συνθήκης εἰς τὸν Μουσταφᾶν Πασσᾶν. Οἱ Χριστιανοὶ ἐξῆλθον μετὰ τῶν ὄπλων καὶ τῶν ἀποσκευῶν αὐτῶν. (Χρονολ. Πίναξ Σταματάκη).

120.—Τῆ 25 Μαΐου 1823.—Παράδοσις τοῦ φρουρίου «Καστέλλι» τῆς Κισσίου εἰς τὸν Ἀρμοστὴν τῆς Κρήτης Ἐμμανουὴλ Τομπάζην, ὁ ὁποῖος ἀπέστειλεν εἰς Χανί τινος ἐν αὐτῷ χιλίους πεντακοσίους ὄθωμανοὺς «ἐπὶ δύο ὑπὸ Ἴόνιον σημαίαν πλοίων ἀβλαβεῖς, ἀλαφυραγωγῆτους καὶ ὀπλοφοροῦντας». (Ἱστορ. Σπυρ. Τρικούπη). Αἱ σχετικαὶ πληροφορίαι τοῦ Κριτοβοαλίδου διαφέρουσι κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐκ χιλίων ὀκτακοσίων Τούρκων, οἱ ὁποῖοι ἀρχῆθεν ἀπεκλείσθησαν εἰς τὸ Καστέλλι, ἐφθειρεν ὁ πόλεμος καὶ ἡ πανώλης χιλίους διακοσίους καὶ ἑξακόσιοι μετεφέρθησαν εἰς Χανία διὰ διὰ τριῶν πλοίων Ἑλληνικῶν, κατόπιν ἀνταλλαγῆς δμήρων.—Εἰς τὴν χρονολογικὸν πίνακα I. Δ. Σταματάκη σημειοῦται ἡ 24 Μαΐου.

Γ. Ἰάκ. Καλαϊσάκης

Εἰς τὰ τυπογραφεῖα τῶν Ἀθηνῶν..

Ἐκτελοῦνται παντὸς εἶδους τυπογραφικαὶ ἐργασίαι, ἧτοι ἐκτυποῦνται: Βιβλία, Περιοδικὰ, Καταστατικὰ Συλλόγων, Πίνακες Τραπεζῶν καὶ Ἐταιριῶν, Διπλότυπα, καὶ ὅτι δήποτε ἄλλο μετὰ μεγίστης ταχύτητος καὶ ἀκριβείας
16—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—16 (ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ)

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ ΔΡ. 50,000,000 - ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ ΔΡ. 10,480,000
ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ:

ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ: Ἐν Πειραιεῖ, Πάτραις, Σύρα, Καλάμεις, Τριπόλει, Βόλω καὶ Λαρίσση.
ΕΝ ΚΡΗΤΗ: Ἐν Χανίοις, Ἡρακλείῳ καὶ Ρεθύμνῳ.
ΕΝ ΤΟΥΡΚΙΑ: Ἐν Κωνσταντινουπόλει (ὑποκατάστημα ἐν Γαλατῶ μετὰ πρακτορείου ἐν Σταμπούλ), Ἀμισσῷ, Τραπεζοῦντι, Κερασοῦντι, Σμύρῃ, Χίῳ, Λιμένι-Βαθέος (Σάμου), Μεροσίνῃ, Ἀδάνοις, Θεσσαλονίκῃ, Σέρραϊς, Καβάλλα, Εἰσήνη καὶ Ἰωαννίνοις.
ΕΝ ΑΙΓΥΠΤῳ: Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ (μετὰ παραρτήματος ἐν τῇ συνοικίᾳ Μιδάν), Κάιρο (μετὰ παραρτήματος ἐν τῇ συνοικίᾳ Μουσῦ), Ζαγαζίκι καὶ Μανσουῶρα.
ΕΝ ΛΟΝΔΙΝῳ: No 22 Fenchurch Street). ΕΝ ΛΕΜΕΣῳ: (Κύπρου), ΕΝ ΑΜΒΟΥΡΓῳ (Domhof, Mönckebergstrasse 18) καὶ ἐν ΚΑΡΤΟΥΜ (Σουδάν).

ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΗΣ 31 ΜΑΡΤΙΟΥ 1911

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

Διαθέσιμα:		
Ἐν τῷ Ταμείῳ καὶ πρὸ ἑγγυρήσεως Τραπεζικῆς	Δρ. 21,923,760.30	
Παρὰ Τραπεζῶν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Σημῆτι ἐν χρητοφυλακίᾳ	22,357,027.46	Δο. 44,080,787.76
Προεξοφλήσεις καὶ προκαταβολαὶ ἐργασιμῶν		34,421,094.80
Ἡγγυημένοι λογαριασμοὶ:		
ἐπὶ ἐνεχυρῶν χρεωγράφων	Δρ. 64,213,909.44	
δι' ἐμπορ. καὶ ἄλλων ἐγγυήσεων	59,668,525.41	» 123,882,434.85
ἐπὶ ὑποθήκῃ ἀκινήτων	10,348,394.36	
Τρέχοντες λ)σμοὶ χρεωτικῶν		30,679,623.49
Ὁμολογίαι Ἐθν. Δανείων, Λιμενικῶν Τραπεζῶν καὶ Ἀνωνύμων Ἐταιριῶν		» 18,123,161.33
Χρεώγραφα καὶ ποκομερίδια		» 9,925,748.80
Συμμετοχαὶ εἰς ἐπιχειρήσεις		» 2,643,580.—
ὑποκαταστήματα		» 3,757,951.05
Κτήματα Τραπεζῆς		» 4,780,102.29
Ἐγκλιταστάσεις, ἐπιπλα, χρηματοκιβώτια κτλ.		» 1,031,255.10
		Δρ. 283,875,033.83

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Κεφάλαιον Ἐταιρικόν		Δρ. 50,000,000.—
Κεφάλαιον τακτικὸν Ἀποθεματικόν		5,480,000.—
Ἀποθεματικὸν Προνοίας		5,000,000.—
Καταθέσεις ὄψεως	Δρ. 53,486,145.72	
» προθεσμίας	47,024,801.59	
» πολυετείς καὶ με προειδοπ.	27,435,701.90	» 144,302,026.06
Τραπευτήριον	10,354,576.85	
Τρέχοντες λ)σμοὶ πιστωτικοὶ		22,861,485.67
Ἐξωτερικοὶ λ)σμοὶ		38,593,936.21
Προσωρινοὶ λ)σμοὶ καὶ διάφορα		17,637,585.89
		Δρ. 283,875,033.83

Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς
ΖΑΦΕΪΡΙΟΣ Κ. ΜΑΤΕΑΣ

Ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς
Φ. Η. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Τηλεγραφικὴ Διεύθυνσις « Ἀθηνᾶϊκὴν = Athénoclés ».

Ἡ Τράπεζα Ἀθηνῶν ἐκτελεῖ πᾶσαν Τραπεζιτικὴν ἐργασίαν, ἧτοι: Προεξοφλήσεις ἐμπορικῶν γραμματιῶν καὶ συναλλαγματικῶν, προκαταβολὰς ἐπὶ χρεωγράφων καὶ ἐμπορευμάτων, εἰσπράξεις τοκομεριδίων, παντὸς εἶδους χρεωγράφων, φορτωτικῶν, συναλλαγματικῶν, γραμματιῶν ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ ἐκτελεῖ χρηματιστικὰς ἐντολάς ἐκδίδει ἐπιταγὰς, πιστωτικὰς ἐπιστολάς καὶ τηλεγραφικὰς ἐντολάς πληρωμῶν ἐν τε τῷ ἐσωτερικῷ καὶ τῷ ἐξωτερικῷ ἀνοίγει τρέχοντας λ)σμοὺς ἠγγυημένους, δέχεται καταθέσεις χρεωγράφων πρὸς σύλλαξιν ἀντὶ ἐλαχίστων δικαιωμάτων καὶ ἐνοικιάζει διαμερίσματα χρηματοκιβωτίων διαφόρων διαστάσεων ὑπὸ ὄρους λίαν εὐνοϊκοῦς διὰ τὸ κοινόν.

Ἡ Τράπεζα Ἀθηνῶν δέχεται καταθέσεις εἰς χρυσόν, εἰς ἐπιταγὰς (chèques) ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ εἰς τραπεζογραμμάτια ὑπὸ ὄρους λίαν εὐνοϊκοῦς.

Αἱ εἰς χρυσόν καταθέσεις εἶνε ἀποδοτέαι εἰς ὁ νόμισμα ἐνηργήθησαν, αἱ δὲ εἰς ἐπιταγὰς (chèques) ὁμοίως ἀποδίδονται δι' ἐπιταγῶν (chèques) τῆς Τραπεζῆς ἐπὶ τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἀνταποκριτῶν τῆς. Οἱ δεδουλευμένοι τόκοι πληρώνονται καθ' ἑξαμηνίαν ἀπὸ τῆς 1ης Ἰανουαρίου καὶ ἀπὸ τῆς 1ης Ἰουλίου 1911.

Ταμειντήριον μεῖ ἰδιαίτερον ὑπηρεσίαν λειτουργεῖ καθ' ἑκάστην.

ΕΚΑΣΤΟΝ ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΠΩΛΟΥΜΕΝΟΝ ΧΟΡΙΣΤΑ ΤΙΜΑΤΑΙ :
ΕΝ ΤΩ ΒΣΩΤΕΡΙΚΩ ΔΡ. 2 ΕΝ ΤΩ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩ Φ1
Ἐλεύθερον ταχυδρομικῶν τελεῶν.